

Neil Anderson împreună cu Hyatt Moore

Temeiul tuturor lucrurilor

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României ANDERSON, Neil, și MOORE, Hyatt

Temeiul tuturor lucrurilor; trad. Dumitru Horvath,

Cluj-Napoca; Aqua Forte, 2004

160 p; 21 cm ISBN 973-86167-9-4

I. Moore, Hyatt

II. Horvath, Dumitru (trad.)

Traducere - **Dumitru Horvath**

Lector și consilier editorial - Voicu Bojan Fotografia de pe copertă: © Bogdan Croitoru* Grafica: Florin Florea

© 1999 by Wycliffe Bible Translators

© 2004 pentru prezenta ediție: Editura Aqua Forte, Cluj.

Editura Aqua Forte

CP. 805 O.P. 12, Cluj-Napoca

tel. 0264.433263

Vizitați-ne pe Internet la adresa: **www.aquaforte.com**

Traducerea a fost făcută cu permisiunea editorului după originalul din limba engleză *In Search of the Source* (Wycliffe Bible Translators). Citatele biblice au fost extrase din varianta de traducere Dumitru Cornilescu, editată de Societatea Biblică.

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără permisiunea prealabilă din partea editorului.

u oferit.
* Bogdan Croitorii este un fotograf *freelancer* care colaborează ocazional cu diferite publicații cum ar fi Evenimentul Zilei sau National Geographic România. A paitidpat Ia o expediție antropologică organizată în Papua de către Max Planck Institute. Fotografia este reprodusă cu permisiunea autorului și reprezintă o tânără din insula Kirivina, care se pregătește pentru dans.

Mulțumiri

Le suntem recunoscători lui

Sue Donaldson, Jane Pappenhagen și Larry Libby

pentru sprijinul și sfaturile

pe care ni le-au oferit

Cuvânt înainte

Încă dinainte de Turnul Babel, a rămas ca un adevăr incontestabil faptul că, atunci când vrei să-i vorbești unui om, cea mai bună cale este propria sa limbă.

Babel a ilustrat acest lucru la modul negativ. Coborârea Duhului Sfânt - un revers al Turnului Babeli, am putea spune - l-a ilustrat încă o dată. Aceasta a fost o variantă de traducere a Bibliei provenită din Ceruri, precum și un îndemn de luare aminte la importanța mesajului acesteia. De atunci, procesul de traducere a acestui mesaj dintr-o limbă a unei anumite culturi în alta a fost îndelungat și laborios. Dar n-a încetat să constituie un demers de înaltă valoare și profund interes, aflându-se totodată în permanentă dependență de harul ceresc.

A traduce Biblia într-o limbă care n-a avut niciodată un sistem de scriere nu este o sarcină ușoară. Întâi de toate, aceasta trebuie învățată - și asta, fără ajutorul metodelor obișnuite pe care le utilizează un manual sau un profesor bilingv. Se cere alcătuirea unui alfabet, analiza structurilor gramaticale și culegerea unei liste lexicale exhaustive. Pentru ca provocarea să fie și mai mare, toate acestea trebuie realizate la fața locului, într-un mediu în care contactul cu limba este neîntrerupt, iar implicarea în obiceiurile și semnificațiile culturii respective este totală.

Nu oricine are ocazia (și nu mulți s-ar încumeta) să trăiască printre locuitorii unei așezări îndepărtate din Papua Noua Guinee. Acest lucru, însă, l-au făcut traducătorii de la Wycliffe, Neil și Carol Anderson, împreună cu cei patru copii ai lor, timp de douăzeci de ani.

Soții Anderson își dau seama că există o strânsă legătură între limbă și cultură. Un străin trebuie să învețe nu doar cuvinte, ci și ceea ce *reprezintă* acestea într-o situație concretă.

Relația dintre context și sens este decisivă, iar contextul în care s-a desfășurat activitatea soților Anderson s-a dovedit extrem de diferit față de tot ceea ce-i este familiar unui occidental. De fapt, una dintre ocupațiile lui Carol în timp ce Neil lucra la traducere a fost redactarea și documentarea unui volum de interpretări antropologice cu privire la temeiurile culturii Folopa.

Spuneam că traducerea Bibliei este dificilă din cauza limbii? Nu mai puțin dificilă se vedește și din cauza faptului că avem de-a face cu Biblia însăși. Biblia este o prezentare a căilor **lui** Dumnezeu, care, prin definiția dată de Dumnezeu, nu sunt căile omului. Acest lucru naște adeseori conflicte. Iar dacă Dumnezeu nu este supus schimbării, altcineva trebuie să cedeze. O asemenea

dinamică a constituit o realitate de-a lungul timpului, în toate culturile, până la nivelul vieții personale - pătrunzând și ordonând cele mai intime resorturi ale ființei noastre. Experiențele unor asemenea conflicte descrise în această carte oferă o profundă înțelegere a ceea ce reprezentăm noi înșine ca oameni, a ceea ce reprezintă, la rândul lor, Folopa ca oameni și, în ultimă instanță, a ceea ce reprezintă Dumnezeu ca Dumnezeu.

Neil a devenit prietenul meu pe parcursul celor doi ani cât a durat scurta mea ședere în Papua Noua Guinee. Mi-a împărtășit, atunci, o parte din experiențele pe care le trăise și care m-au convins că merită aduse în atenția unui public mai larg. Deși locuiam în Ukarumpa, am făcut câteva drumuri în ținutul Folopa, reușind să-mi fac o idee cu privire la modul de viață al familiei Anderson în condițiile respective. Într-un asemenea loc, care, pentru majoritatea dintre noi, se află la capătul lumii (fiind, însă, centrul ei pentru o mână de oameni), își situează această carte subiectul.

Fiind unică, povestea soților Anderson este în egală măsură reprezentativă. Există multe alte cupluri și echipe, membri ai Wycliffe Bible Translators (Societatea Wycliffe a Traducătorilor Bibliei) și ai Summer Institute of Linguistics (Institutul Lingvistic de Vară), ca și alte grupuri implicate în traducerea Bibliei, care lucrează în zeci de alte țări ale lumii, în afară de Papua Noua Guinee. Pe cât sunt de diverse relatările particulare ale acestora, fiecare dezvăluie întrucâtva explozia - re-creația, într-adevăr -care are loc atunci când Cuvântul lui Dumnezeu transpare prin cuvintele unei limbi ale cărei înțelesuri sunt accesibile omului.

Această carte este dedicată tuturor echipelor care lucrează pentru atingerea acestui scop.

Hyatt Moore

1

începând cu începutul

(Geneza 1) „*La început Dumnezeu a creat cerurile și Pământul*”.

Hop! Deja în impas!

Hapele, Isa și cu mine tocmai începuserăm. Rostiserăm o rugăciune, creioanele și hârtia de scris ne erau la îndemână, cărțile stăteau deschise, totul era pregătit - iar acum, ne găseam împotmoliți încă de la primul verset. Dar dacă nu începi odată, nu ai cum să termini. Pe de altă parte, aveam de onorat un termen-limită.

Cum spui „a creat” în Folopa? Era un cuvânt pe care nu-l mai întâlnisem. Obişnuiam să învăţ cuvintele urmărind o anumită acţiune şi punând întrebări. Dacă vedeam pe cineva doborând un copac, îl întrebam ce face. Mi se răspundea atunci *ni ditapd*, expresie pe care o notam, străduindu-mă să o memorez. Tot așa, dacă vedeam pe cineva făcând de mâncare sau lucrând în grădină, mă opream şi căutam să aflu cuvintele care semnifică aceste activităţi, încercând mereu să asimilez, pe cât îmi stătea în puteri, cât mai multă informaţie.

De unde poţi lua, însă, un cuvânt care exprimă un lucru pe care nu l-ai văzut niciodată? Cum să descrii măcar ceea ce cauţi? Străbătusem satul acela de-a lungul şi de-a latul, privindu-i pe oameni, vorbindu-le, culegând cuvinte, aflând cum acţionează şi de ce, dar nu văzusem în tot acest timp pe nimeni creând - şi nicidecum în sensul creaţiei din Geneză. Nimeni nu era în situaţia de a face un lucru din nimic.

Ne străduiam din răspuţi să o scoatem la capăt, dar de vreme ce nu înţelegeau unde voiam să ajung, Hapele şi Isa nu-mi puteau oferi un cuvânt potrivit. Aveam termenii pentru „a face”, „a alcătui” şi „a construi”, însă nici unul dintre aceştia nu aveau întocmai sensul căutat. Ne-a fost peste putinţă să găsim cuvântul care să exprime „a aduce în fiinţă ceva nou”.

Am hotărât să continuăm - poate că soluţia salvatoare avea să apară mai târziu. Înainte de a merge mai departe, însă, ne-am rugat din nou. I-am cerut lui Dumnezeu să dea eventualelor împrejurări un rost de aşa natură încât să putem descoperi cuvântul pe care-l căutam. Trebuie să existe vreunul undeva în limba Folopa.

Am înaintat cu traducerea, dar nu ne-a fost cu mult mai uşor.

„Apoi Dumnezeu a zis: Să fie lumină! Şi a fost lumină”.

Aveam cuvântul *dei*, „lumină”, dar cum spui: „Să fie...?” Din nou, nu știam să existe prea mulți oameni cu o asemenea atitudine sau care să folosească măcar o astfel de expresie. Verbele lui Dumnezeu nu sunt verbele omului.

Dar El a reușit. A făcut lumină și a văzut că era bună. Și dacă a avut această putere, avea să aducă iluminare și cugetelor noastre. Am ajuns, în cele din urmă, la o variantă, nefiind într-un totuși încredințat că este și cea mai fericită. Nu încă. Era, totuși, doar o ciornă, așa că am mers mai departe.

Am continuat în acest fel, parcurgând cele șase zile ale creației până la cea de a șaptea, când Dumnezeu s-a odihnit. Ceea ce am făcut și noi.

Urma să aibă loc o sărbătoare, iar unii dintre bărbați se pregăteau să plece la vânătoare. Printre aceștia se numărau, la rândul lor, Hapele și Isa, astfel că lucrul la traducerea pe care tocmai o începuserăm avea să fie întrerupt pentru cel puțin o săptămână.

„Nu ți-ar plăcea să vii”, mi-au spus. „E peste puterile tale. Ținutul de vânătoare de la Setu Wopu e foarte departe. Se ajunge foarte greu - sunt o mulțime de stânci abrupte și lipitori peste tot. N-ai să rezisti”.

Am înțeles din cuvintele lor că, de fapt, își doreau să-i însoțesc. Bineînțeles, așadar, că m-am pregătit de drum.

A doua zi am pornit spre hățișul pădurii tropicale.

Cărările în această regiune a țării se taie fără înconjur... pe oriunde ar fi să treacă. Și nu au nimic de-a face cu traseele turistice amenajate din taxele contribuabililor. Acolo, în pădurea tropicală, niciodată uscată, drumul trece jumătate prin noroi, jumătate prin apă. Potecile duc prin râuri și mlaștini, peste buștenii prăbușiți, de-a curmezișul râpelor, unde oamenii suie sau coboară stâncile ca pe niște trepte ori se cațără pe rădăcinile copacilor care străpung povârnișul abrupt. Băștinașii Folopa străbat aceste cărări desculți, în același ritm neînduplecat, căutând să profite pe deplin de soarele veșnic mișcător al zilei.

Pe la amiază, ajunseserăm la primul nostru popas. Mânați de ziua prea scurtă, bărbații porniți la vânătoare se feresc să zăbovească mult pe drum și din pricina lipitorilor de care e cu neputință să scapi. Dacă, totuși, se opresc, acest lucru se întâmplă doar atunci când găsesc un loc unde lipitorile ajung mai greu, cum ar fi un copac prăbușit al cărui trunchi a rămas suspendat la o oarecare distanță de pământ. În ziua aceea, gândul unei opriri îmi apăruse de mult în minte până să dăm, în sfârșit, de un asemenea copac. Am pășit cu toții pe el și ne-am ghemuit, înșirați ca păsările pe o sârmă.

Eram frânt de-a binelea și lăsam să se vadă acest lucru cât se poate de clar. Unul dintre băieți s-a uitat la mine și mi-a spus: „Hăto Aii¹, ai să mori”.

Am scos batista, udă leoarcă numai cum stătuse în buzunar, și mi-am șters fruntea. I-am aruncat o privire. Așadar, urma să mor.

Cineva m-a întrebat: „De ce nu mănânci ceva?”

Cât de binevenite erau aceste cuvinte! Așteptasem o bună bucată de vreme ca vreunul dintre ei să aducă vorba despre asta. În ce mă privea, nu

aveam nevoie de îndemnuri, însă nimeni nu dădea nici un semn; toți păreau că așteaptă după mine. Nu era momentul decât pentru o gustare, probabil. Am hotărât, prin urmare, să gust ceva. Îmi era limpede că am nevoie de hrană.

Am început să cotrobăi cu mâna prin rucsac. Toată lumea se întreba, asemeni mie, ce bunătăți putea să-mi fi pus Carol în bagaj. N-am rămas dezamăgit când am scos la iveală o tablă mare de ciocolată Cadbury învelită într-un ambalaj viu colorat în roșu, alb și maro. Deasupra, tipărit cu litere groase, îți sărea în ochi cuvântul: „ENERGIE”. *Frățioane*, mi-am zis, de *asta am nevoie!*

Într-o cultură în care totul se împarte nu există plăceri private când intervin asemenea momente. Am deschis ambalajul la un capăt și am rupt cu dinții o bucată, simțind cum mă ținuiască privirile lungi a patruzeci de ochi.

După o clipă de tăcere, în timp ce mă bucuram de gustul plăcut, cu privirea pierdută în pădurea tropicală, prefăcându-mă că nu observ ochii îndreptați spre mine, unul dintre bărbați a întrebat: „*Felevel*” „Are gust bun?”

„*Felerapo*”, i-am răspuns. „Da, are gust bun”. Apoi, bineînțeles: „Vrei și tu?”

Nici n-ar fi trebuit să întreb. Așa cum nu era nevoie să-mi răspundă. Și-a lărgit gura, trăgând aer printre dinți, ceea ce însemna: „Da, mi-ar plăcea foarte mult”. Am rupt un pătrățel și i l-am dat.

Acum, asupra lui stăteau așteptări patruzeci de ochi, în vreme ce savura ciocolata, plimbându-și limba în interiorul gurii. O secundă mai târziu, cineva l-a întrebat: „*Felere?*”

„*Fraților*”, a răspuns el în limba Folopa, „nu știu ce-i asta, dar e atâta de bună că-mi vine să mor”.

„Cum e?”, au întrebat ceilalți.

Eram curios ce va răspunde. Parcă vedeam cum i se învârt roțițele în cap, străduindu-se să prindă savoarea în vreme ce-și trecea încă o dată limba peste dinți. Ce comparație i-ar fi putut găsi acestui gust într-unul tot nou?

În cele din urmă, și-a ridicat privirea. „Este ca și... ficatul de porc”, a spus.

A urmat un murmur plin de satisfacție. Nu cred că aș fi ales tocmai această apropiere, însă, din punctul lor de vedere, era echivalentul bunătății absolute. Dintre toate alimentele care le sunt accesibile, porcul e cel mai bun, iar din porc, cel mai gustos este ficatul.

Nu-mi mai rămânea acum decât să împart tabla de ciocolată în alte optsprezece bucăți și să le dau mai departe. Și le-au băgat în gură, au mestecat și au tras aer printre dinți. Toată lumea era de acord, ciocolata merita cu prisosință premiul de excelență al ficatului de porc.

Acesta fusese aperitivul. Am scos, pe urmă, un sandwich iar ei au început să caute prin desagi, scoțând la iveală tot soiul de legume culese din grădină, cum ar fi *taro* și *batat*, preparate pentru călătorie. Mai puțin dulci, probabil, fără ambalaje atrăgătoare care să te asigure că vei avea parte de „ENERGIE”, însă cu

certitudine mai pline de resursele necesare picioarelor si organismului pentru urcuşurile şi coborâşurile de care aveau să aibă parte în orele după-amiezii.

La căderea serii, ne-am oprit sub acoperişul unei stânci -genul de loc unde le place să doarmă atunci când sunt pe drum.

Dacă plouă - ceea ce e mai mult decât probabil - aici sunt, cel puțin, feriți de umezeală pe timpul nopții.

Mă simțeam stors de vlagă. Ciocolata Cadbury nu mai era decât o amintire îndepărtată ca, de altfel, tot ceea ce-mi ținuse oarecum de foame. Inaintaserăm timp de douăsprezece ore încheiate, cu excepția clipelor de odihnă din timpul scurtei noastre opriri. Hainele mele musteau de cât asudasem în repetate rânduri. Pantofii, șosetele și picioarele îmi erau acoperite cu o crustă de noroi. Dârele de sânge roșu aprins, încă necoagulat, provocate de lipitori întregau aspectul bizar al gambelor mele.

În vreme ce ne așezam tabăra, a început să plouă. Până să se întetească ploaia, câțiva dintre vânători plecaseră să adune lemne pentru foc și ce se mai putea găsi pentru cină. Unii găsiseră ouă îngropate sub mormane de frunze putrezite, clocite din pricina căldurii. Nouăzeci la sută dintre acestea conțin de obicei un embrion format, fiind, totuși, utile unei mese. O dată întorși, vânătorii au aprins focurile, au pregătit mâncarea, s-au hrănit și și-au așternut culcușurile.

Era plăcut îngrămădiți cum stăteam, cu umbrele focului reflectându-se în peretele stâncii din spate și ploaia căzând ca o perdea la distanță de un braț în față, foșnind zgomotos în frunzele copacilor. Iar când ne-am întins, a devenit și mai confortabil. Înghesuiți unul într-altul ca sardelele, ne înșiram douăzeci de bărbați cu mine la locul de onoare - chiar în mijloc.

Eram singurul care dispunea de o pătură adevărată și o saltea subțire din burete care să mă izoleze de pământul pietros. Toți ceilalți foloseau improvizații ciudate: un prosop vechi, bucăți de pânză, învelitori din scoarță. Dedesubt, își așternuseră câteva frunze culese pe drum.

Destul de curând, toată lumea sforăia. Focul s-a stins și, de-acum, se făcuse răcoare. În toiul nopții, întorcându-mă de pe o parte pe alta, mi-am dat seama că pătura mea își depășise atribuțiile. Îl acoperea acum nu doar pe cel din dreapta mea, ci și, într-o anume măsură, pe cel de lângă el. Același lucru se întâmpla și la stânga. Ne găseam, așadar, cinci oameni sub aceeași pătură.

N-am avut prea mult loc de întors în noaptea aceea și nici n-am prea dormit. Dar așa se întâmplă uneori când petreci prima noapte într-un pat necunoscut.

A plouat toată noaptea. Afară, în fața noastră, se întindea umezeala junglei asemenea unui ocean uriaș. Petecul de pământ aflat sub stâncă era singurul loc uscat pe o distanță de kilometri întregi.

Odată cu zorii, ploaia s-a mai potolit. Se lăsase, în schimb, ceața. În lumina obscură a dimineții, siluetele începeau să se miște. Oamenii se trezeau. Cum stăteam întins, ascultând sunetul molcom al picăturilor ce cădeau pe miile

de frunze, am auzit un murmur venind de undeva dinspre capătul șirului. Cineva vorbea, în parte cu voce tare, în parte ca pentru sine. Apoi, am auzit un glas în partea cealaltă. Apoi altul și altul. Bărbații se rugau.

Cu toate că aceste rugăciuni erau adresate lui Dumnezeu, am considerat că n-aveam să supăr pe nimeni cu nimic încercând să deslușesc ce se spune. N-am putut să aud decât cuvintele celui care se afla în imediata mea apropiere. Era Sopea.

„Doamne”, spunea, „Tu știi că am pornit la vânătoare și Tu știi ce căutăm. Tot vânatul din pădure este al Tău. Dacă vrei să-l păstrezi, fie după voia Ta, dar dacă vrei să ne dai și nouă o parte din el, ar fi bine. Ajută-i pe câinii noștri de vânătoare. Nu lăsa să li se întâmple nimic rău. Știi câtă nevoie avem de ei. Nu-i lăsa să moară.

Te rugăm să ai grijă de femeile și copiii din sat. Ocrotește-i. Nu lăsa boala să lovească familiile noastre. Apără-le de dușmani. Nu lăsa porcii să intre în grădinile noastre și să le distrugă”.

A continuat în felul acesta o vreme, apoi l-am auzit rugându-se pentru altceva. „In ce-l privește pe Heto Aii”, a spus el, „Tu știi că suntem cu toții aici jos, pe pământ, pradă întunericului. Învață-l pe Heto Aii limba noastră ca să ne poată dăruia Cuvântul Tău și să putem trăi în lumină...”

A continuat să se roage, dar asta a fost tot ce-am putut înțelege. Cuvintele sale m-au mișcat adânc. Iar ironia situației mi se părea covârșitoare. Iată unde mă aflu eu, marele misionar alb, cel care venisem de la celălalt capăt al lumii ca să trăiesc printre acești oameni, să le deprind limba și modul de viață pentru a traduce Cartea. Iată-mă, așadar, ghemuit între douăzeci de vânători care nu știau aproape nimic despre Cuvântul lui Dumnezeu, dar care, întinși cum stăteau pe pământul golaș, abia acoperit cu stratul subțire de frunze, își petreceau primele clipe de trezie rugându-se.

Iar unele dintre aceste rugăciuni le rosteau pentru mine.

Primisem o adevărată lecție de smerenie. Și nu avea să fie pentru ultima oară.

Aducerea la lumină

În după-amiaza celei de a doua zile am ajuns la Setu Wopu. Sintagma, atât de concisă, însemna „locul, acum părăsit, unde a trăit odinioară poporul Setu”. Satul Sete fusese ras de pe fața pământului în timpul unui atac care se petrecuse cu ani în urmă, pe vremea când băștinașii Folopa aveau încă asemenea conflicte. Rămăseseră, acum, prea puține semne cum că aici ar fi existat vreodată un sat; jungla își revendică fără milă drepturile. Cu toate acestea, în astfel de locuri se mai găsesc uneori câteva dintre plantele care se cultivau pe vremuri, precum și rămășițele unor grădini. Acesta este și motivul pentru care sunt considerate a fi bune terenuri de vânătoare. Vechile grădini atrag animalele. Porcii sălbatici scormonesc mereu după rădăcinile de taro și cartofi dulci care încă mai cresc aici. Iar Setu Wopu se dovedea cel mai bun loc de vânătoare pe o suprafață de mulți kilometri.

Oricum i-ar fi spus, aveam nevoie de o pauză. Picioarele mi se umflaseră cât pe ce să-mi iasă din pantofi. Șezutul și odihna nu erau, însă, prevăzute în program. Trebuia să punem osul la treabă.

Toată lumea zorea care-ncotro. Mai întâi, trebuia să construim un adăpost. Vârstnicii îi îndemneau pe cei mai tineri cu un glas răstit, poruncitor: „Tu du-te și taie țărugi, tu adu stuf, tu frunze, tu pietre, tu apă, tu lemne pentru foc, tu bambus”.

Unii au pornit imediat la vânătoare - prima zi dă întotdeauna cele mai bune rezultate pentru că animalele nu se sfîesc încă de prezența vânătorilor. Alții au doborât câțiva sagotieri și au început să rupă așchii din miezul moale, turnând peste ele apă, storcându-le și păstrând pasta astfel obținută. Aceasta urma să asigure alimentul de bază al meselor noastre.

La căderea întinericului, a început din nou să plouă. Însă adăpostul era pregătit, așa încât toată lumea a venit înăuntru. Prima zi de vânătoare fusese încununată de succes, încheindu-se cu doi porci sălbatici, un cazuar mare, un piton, un cangur de copac și alte câteva animale mici. În adăpost, hărmălaia era de nedescris. Mai rar un asemenea entuziasm ca la băștinașii Folopa, iar zgomotul e îndeajuns să-l buimăcească pe unul mai slab de înger.

În toiul zarvei, fiecare își vedea de treaba lui, fie că era vorba despre aprinderea focului, încingerea pietrelor sau pregătirea cinei.

Cât despre mine, începuse să fie cam mult: jupuirea și eviscerarea vânatului, curățarea oaselor, zdrobirea țeștelor și consumul imediat al creierului (care, altfel, se alterează), agățarea cărnii la afumat, deasupra focului, pentru a se păstra până la întoarcerea în sat. După toate mirosurile care pluteau în aer provenind de la intestinele proaspete, părul ars, fum și măruntaiele de pasăre prăjite, ai fi spus că te afli într-o măcelărie, ca să nu mai amintesc de mireasma de vestiar pe care trupurile noastre o emanau în urma călătoriei.

Stăteam aproape unul de altul. Adăpostul fără pereți avea în jur de zece metri lungime, iar acoperișul era înalt doar cât să încăpem sub el. De-a lungul adăpostului se întindeau doi bușteni între care ardeau focurile. Oamenii ședeau de-o parte și de alta, pregătindu-și mâncarea și încălzindu-se. Mă așezasem pe niște frunze, ferindu-mă de umezeală, fără prea multe cuvinte, cu excepția întrebărilor pe care i le adresam din când în când vecinului meu - încercând să înțeleg cât mai bine tot ce se întâmplă.

De partea cealaltă a focului se afla Hotere, un bărbat scund, vânos, cu un zâmbet larg pe față, la fel de aspru precum se dovedeau toți cei din neamul său. Cu ajutorul forței brute și al unui cuțit de prăvălie care nu valora mai mult de treizeci de cenți, se chinuia să desprindă o falcă din capul unui mistreț, sfârtecând tendoanele rezistente și îndepărtând carnea de pe oase. Lângă el, un alt vânător, Kima, pârlea firele de păr de pe ceea ce fusese un cangur de copac. Kayame înfășură intestine de porc care urmau să fie introduse într-un tub de bambus și gătite. În timpul vânătorii, băștinașii nu consumă în general decât măruntaiele, afumând și păstrând restul pentru ospățul care va avea loc la întoarcerea în sat.

La stânga mea, Sopea își pregătea cina. A scos din sacul împletit o boccea rotundă alcătuită din frunze legate laolaltă cu lujeri subțiri. Observasem și la alții asemenea pachete învelite în frunze - habar n-aveam ce puteau conține. În cazul acestuia, părea că freamătă ca și cum ar avea ceva viu înăuntru.

Când l-a deschis, am descoperit că era plin cu gândaci, cam la o sută, mai mari decât nucile, fojgăind unii peste ceilalți, frecându-și elitrele, încurcându-se în cleștii uriași și spinii de pe picioare. Sopea a prins unul, i-a smuls picioarele și l-a pus, așa cum era, pe jar, întorcându-l de pe-o parte pe alta cu un băț. A mai luat câțiva, făcând același lucru. În scurt timp, aceștia s-au umflat, pocnind. A scos unul din foc, trecându-l dintr-o mână în alta ca pe un cartof fierbinte, pentru ca apoi să și-l arunce în gură și să-l mestece pe îndelete.

Simțindu-mi privirea mirată, s-a întors spre mine, zâmbindu-mi în față nu mai departe de câțiva centimetri - cu gura plină de gândacii ale căror rămășițe mestecate i se zăreau printre dinți. Am hotărât, în acel moment, că era timpul să-mi îndrept atenția altundeva și să văd ce se întâmplă în partea cealaltă.

Apusi Aii avea, la rândul său, un pachet - un alt săculeț misterios împachetat în frunze și legat cu liane subțiri. Și l-a deschis, deșertându-l. Urma

să descopăr o grămadă de larve de sagotier, albe, cu capul maroniu, lungi de cinci centimetri, încolăcindu-se și zvârcolindu-se.

De ce, Doamne, am întrebat, dintre toate locurile din acest adăpost, a trebuit să nimeresc chiar aici... între unul care mănâncă gândaci și altul care se pregătește să se ospăteze cu larve?

Apusi Aii a început să ia cu mâna larvele și să le toarne într-un tub de bambus, pe care-l izbea de pământ astfel încât să încapă cât mai multe. Astupă partea deschisă cu o frunză de bananier împăturită într-un fel aparte, sprijinind tubul de bambus pe bușteni, deasupra focului, la copt.

Știam, din nou, că era timpul să-mi îndrept atenția în altă parte. Oriunde altundeva.

Cu toate că îmi pironisem privirea în cel mai îndepărtat loc al adăpostului, îl zăream pe Apusi Aii cu colțul ochiului întorcându-și de pe o parte pe alta tubul de bambus plin cu larve aburinde. Făcând tot posibilul să nu mă arăt interesat de ceea ce isprăvea acolo, îmi dădeam seama când se întindea în spate să mai rupă câte o frunză de bananier. Am privit în altă parte. Și, totuși, n-am reușit să-l ignor când, întinzându-și frunza în față, a scos tubul din foc, l-a deschis la un capăt și i-a răsturnat conținutul într-un morman. Apoi, în ciuda iscusinței cu care mă prefăceam că nu se întâmplă nimic, Apus Aii, bucurându-se ca un copil care își serbează ziua de naștere, a ridicat grijuliu frunza de colțuri și mi-a depus-o, fără alte comentarii, în poală.

Privindu-mă cu un zâmbet larg, a spus: „Mănâncă, sunt bune!”

În adăpost s-a lăsat brusc tăcerea. S-ar fi putut auzi până și cum ronțăie cineva un gândac, dar nici măcar Sopea nu mai mesteca. Bărbatul așezat ceva mai încolo pe buștean care se ocupa cu cangurul de copac rostogolise acum animalul mort din foc și mă privea cu atenție. Hotere își ținea, la rândul lui, capul de mistreț în brațe și voia să afle ce am de gând să fac, ca toată lumea, de altfel.

M-am uitat în jos la movila pe care o aveam în poală, apoi mi-am ridicat din nou privirea. În lumina difuză a adăpostului, tot ce puteam distinge erau ochi și obraji cafenii scânteind în văpaia focului. În cele din urmă, cu toată stăpânirea de sine, am spus: „Nu cunosc felul acesta de mâncare. Cum se mănâncă?”

„Să-ți arăt”, mi-a răspuns Apusi Aii. A ales una dintre larvele groase și fierbinți, ducând-o în dreptul gurii. Apoi, făcându-se că vrea să muște din ea ca și cum ar ciuguli, a continuat: „Nu așa se face! Nu așa se mănâncă larvele de sagotier”. Și ca să mă lămurească, și-a vârât mâna în grămadă luând un pumn întreg: „Iată cum trebuie să le mănânci”, mi-a spus, aruncându-și-le în gură.

A mestecat bine, apoi le-a înghițit. Am înghițit o dată cu el, în sec.

Era, acum, rândul meu. „Le mâncați cu miez de sagotier?”, am întrebat, încercând să trag de timp cât mai mult cu putință. Nici sagotierul nu pot să spun că este unul dintre felurile mele preferate. Copt, nu e altceva decât o materie elastică și gelatinoasă - ceva între budinca de tapioca și burete. În situația dată, însă, buretele era chiar lucrul de care aveam probabil nevoie.

Miezul de sagotier li s-a părut o idee bună. Sunt înnebuniți după el. Îmi aminteam de mâncărurile pe care obișnuiam să le detest în copilărie. Ce n-aș fi dat să am parte de ele în schimbul celor care mi se ofereau acum.

Înarmat cu sagotier, am luat un pumn de larve, așa cum făcuse Apusi Aii, le-am introdus în gură și am început să molfăi.

Toți stăteau cu ochii pe mine în timp ce mestecam. Am continuat așa vreme îndelungată, cu gura închisă, nelăsând să mi se citească nimic pe față, până când, în cele din urmă, totul a început să-mi alunece pe gâtlej în jos.

Într-un final, Hotere s-a aplecat peste foc și m-a întrebat: „*Felere?* Sunt bune?”

După câteva clipe, încercând să mă arăt la fel de satisfăcut, i-am răspuns: „*Felerapâ.* Da, sunt bune”.

Au izbucnit cu toții în strigăte pline de entuziasm. Unii mă loveau prietenește cu palma pe spate, gesticulând și spunându-mi pe un ton încrezător: „Bineînțeles că sunt bune. Am vrut doar să știi și tu că sunt bune”.

S-au întrecut, apoi, care mai de care să mă îmbie cu toate delicatesele. Kayame mi-a întins o frigăruie pe care se afla o bucată din intestinul înfășurat. Hotere m-a poftit să gust din creierul de mistreț. Erau cum nu se poate mai încântați că îmi plăcea mâncarea lor. Dar, mai ales, că îmi plăceau o *foe*, „larvele”. Evident, am fost nevoit să mai iau o porție.

La un moment dat, pentru că într-adevăr mă interesa, am pus întrebarea: „Totuși, ce sunt astea?”

S-au uitat la mine pentru o clipă de parcă nu le-ar fi venit să creadă. **Îmi** ardea de glume? Ce om din lumea asta ar putea să nu știe ce sunt? Am întrebat încă o dată, iar Kima s-a aplecat în față și mi-a spus: „*Akaoni o foe kaaratapo*”.

Nu reușisem să prind decât jumătate din ce zisese. Auzisem *o foe* și *akao*, cuvântul pentru „gâdac mare”, însă verbul folosit mă nedumerea. *Kaatapo* era echivalentul verbului „a începe”, știam asta, dar nu-l mai auzisem niciodată cu particula *ra* în mijloc. Din alte contexte ale infixului *ra*, mă gândeam că, adăugat verbului „a începe”, trebuie să însemne „a face să înceapă”, dar nu eram întru totul convins că interpretarea este corectă.

„Stai puțin”, am spus. „Poți să repeți?” Rostise cuvintele atât de repede încât nu mai reușeam să mi le amintesc cu claritate.

Soke, cel care ședea lângă Kima, a început să-mi explice. Atât Kima, cât și Soke au o intuiție aparte a limbii, venindu-mi mereu în ajutor cu lămuririle necesare. Parafrazând ceea ce dorise Kima să-mi comunice, Soke a arătat spre larvele din dreapta, apoi spre gândacii din stânga mea, spunând: „Când acestea zboară, sunt la fel cu cele de acolo”.

Până aici, totul era limpede. Nu-mi spuneau altceva decât că viermele de sagotier reprezenta stadiul larvar al gândacului cu pricina.

„Dar nu asta a spus Kima”, am insistat. Trebuia să aud încă o dată formularea exactă.

Însă nimeni nu mai știa acum despre ce fusese vorba. Nu li se păruse într-atât de important. Cu un efort de memorie, cineva și-a adus, totuși, aminte cuvintele pe care, de data aceasta, le-am auzit răspicat și fără grabă: *Akaoni o foe kaaratapo* „acești gândaci fac ca aceste larve să înceapă”.

Dădeam, probabil, impresia că eram pe cale să descopăr un lucru important de vreme ce atenția tuturor era îndreptată spre mine. „Vreau să aflu mai multe despre acest cuvânt, *kaaratapo*”, am spus, încât fiecare a început de îndată să-și dea cu părerea, aducându-mi tot soiul de exemple.

„Adică”, îmi spuneau, „fluturii încep omizile. Muștele încep viermii, gândacii-rinoceri încep larvele de copac”.

Când s-a mai potolit zarva, l-am auzit pe Kima: „E la fel ca atunci când a început lumea”.

„Ce vrei să spui?”, am întrebat.

„Știi și tu”, mi-a răspuns, „...odată demult. Nimic din ceea ce avem în jur n-a apărut de la sine. Lucrurile trebuiau să înceapă și cineva le-a început”.

M-am uitat spre Hapele și Isa, care ședeau ceva mai departe de locul în care avea loc discuția și care, la rândul lor, urmăreau cu mare atenție ce se petrece. „Căutăm un cuvânt de ceva vreme”, am spus, vorbindu-le tuturor. „Ne-am împotmolit încă din prima zi a traducerii. Am tot încercat să găsim un cuvânt care să descrie ceva asemănător cu ce-mi spuneți, dar nu n-am știut de unde să-l luăm - acum, însă, suntem pe aproape, cred”.

„Dacă am lua cuvântul pentru Dumnezeu, *K6to*”, am continuat, „și am adăuga *ne* pentru a arăta că Dumnezeu este cel care înfăptuiește, incluzând *ra* în mijlocul verbului, schimbându-l din 'a începe' în 'a face să înceapă', am obține: *Keke male alimo Kotone saro haetamo Kaaralipakalepo*, 'La început, Dumnezeu a făcut ca pământul și cerul să înceapă în ființă.'”

Au dat din cap cu toții, încuviințând.

„Așa să fie?”, am întrebat. Nu-mi venea să cred că asta era rezolvarea.

„Chiar așa”, mi-au răspuns.

Chiar așa Dumnezeu a creat cerurile și pământul. Și, chiar așa, iată că ne arătase un mod de a o spune.

În noaptea aceea, odihnindu-mi din nou trupul atât de aproape lângă cei pe care venisem să-i slujesc, mă gândeam la cum se brodiseră toate. Iată-ne porniți la vânătoare, în lumea largă, departe de locul unde citeam Biblia. Iată-mă acolo unde era cel mai puțin probabil să-mi desfășor activitatea lingvistică, înghesuit, la vremea cinei, între doi indivizi, unul ronțâind gândaci, celălalt hrănindu-se cu larve, comunicând peste foc cu două persoane dintre cele mai talentate din punct de vedere lingvistic din sat. Iar cuvintele pe care le căutasem încă de la primele tentative ale traducerii îmi erau depuse, fără comentarii, asemenea mesei de seară, în poală.

Ne rugaserăm să găsim o ieșire încă din prima zi. Aveam nevoie de un anume cuvânt și speram ca răspunsul să apară de undeva. Nu-mi închipuisem

nici o clipă că așa aveau să se petreacă lucrurile. La urma urmei, însă, dacă stăteam să mă gândesc bine, *cum altcumva?*

Geneza 1:1 fusese adusă la lumină. Aveam începutul.

Înainte de începutului

„Sunt oare în stare să duc totul la bun sfârșit?”

Cu această întrebare mă așezasem la masa de lucru în prima zi când am început să mă gândesc cu toată seriozitatea la proiectul pe care mi-l propusesem. Mă aflu în Casa Bibliei. Așa numeau oamenii micul birou construit peste drum de casa unde locuiam. Fiind încă devreme, n-aveam pe nimeni lângă mine. Priveliștea munților colțuroși, acoperiți de păduri, impresionantă atunci când e senin, dispăruse acum sub vălul cenușiu al unei ceti friguroase.

De când plănuiam să ajung aici? Visul meu din vremea studenției fusese să lucrez într-un asemenea loc. Părea alegerea ideală. Îmi plăceau activitățile în aer liber, ceea ce aici era prin definiție un mod de viață. Îmi plăcea să urc munții, iar aici ne aflam chiar în mijlocul lor. Îmi plăcea să meșteresc obiecte din lemn și avusesem aici ocazia nu doar să construiesc o casă pentru familia mea, ci și tot mobilierul din interior. Mi-au plăcut întotdeauna oamenii, de a căror prezență nu duceam lipsă nicidecum aici - strâns uniți în jurul comunității și sociabili în egală măsură. Dincolo de toate acestea, nutream o pasiune tot mai adâncă pentru studiul Bibliei, dorindu-mi mereu să ajung la esență, astfel încât să pot face legătura între mesajul ei și evenimentele vieții de zi cu zi.

Acum, însă, că mă aflu aici... *eram în stare să o scot la capăt?* Aveam resursele necesare să duc la bun sfârșit lucrurile pe care le plănuiam, la care visasem, pentru care mă rugasem și despre care vorbisem atâta amar de vreme?

După ce absolvisem Colegiul BIOLA, am urmat cursurile Universității de Est din Washington. Gândul de a deveni misionar îl avusesem dintotdeauna. Nu găseam, cel puțin, nici un motiv pentru care n-aș fi urmat această cale. Creștin eram. Capabil eram. Lumea avea nevoie de lucrări în numele Domnului, iar dacă m-ar fi întrebat cineva de ce nu m-am alăturat unei asemenea cauze, n-aș fi avut nici un răspuns convingător. Timpul petrecut la universitate a făcut ca ideea să capete o anume limpezime, orientându-mă spre perspectiva de a deveni un traducător al Bibliei. Tot atunci mi-a fost dat să o întâlnesc pe Carol. Era studentă la Universitatea Pacific din Seattle, urmând aceeași linie de studii ca și mine. Așa că ne-am unit destinele prin căsătorie.

Am urmat, apoi, un curs la Institutul Lingvistic de Vară. Nu ne-a fost ușor, însă l-am terminat cu bine și ne-am depus cererile pentru a deveni membri ai Societății Wycliffe de Traducători ai Bibliei. În această calitate, aveam ocazia să ne familiarizăm cu un mod de viață intercultural, să luăm parte la exercițiile

de supraviețuire în junglă care se desfășurau în Mexic, beneficiind în același timp de tot ceea ce presupunea o îndrumare și o pregătire de această natură.

O dată acceptați la Wycliffe, am început să vorbim în biserici, prezentându-ne intențiile. Aveam de gând să-l slujim pe Domnul - undeva, la capătul lumii. Urma să hotărâm unde.

Apoi, am găsit. Nenumăratele „coincidențe” făceau ca Papua Noua Guinee să ne atragă mereu într-un fel sau altul atenția în cele mai neașteptate situații. „Sunt cinci sute de limbi”, ni se spunea, „și majoritatea dintre ele nu au încă un sistem de scriere”. Mai mult, era vorba despre limbi distincte, nu dialecte! De atunci, în urma unor cercetări lingvistice mai extinse, s-a descoperit că sunt, de fapt, peste opt sute.

Am început să ne interesăm, cerându-le informații celor care fuseseră acolo. Am discutat cu alți traducători. Unii se arătau încântați de frumusețea locurilor și a oamenilor. Alții ne avertizau că traiul în astfel de condiții poate fi dificil. S-a dovedit, în cele din urmă, că și unii, și ceilalți spuneau adevărul.

Am avut nevoie de aproximativ un an și jumătate ca să ne pregătim de plecare, timp în care am adunat fondurile necesare și am făcut rost de echipamente. Heather, fiica noastră cea mare, avea cinci ani când am plecat, iar Dan aproape doi. Ceilalți doi copii, Bruce și Wendy, aveau să se nască în Papua Noua Guinee.

Perioada de adaptare la condițiile acestei țări tropicale n-a fost scutită de traume. La început, am locuit la Ukarumpa. Așezarea, situată în centrul zonei muntoase, îi găzduiește pe lingviști atunci când aceștia nu-și desfășoară activitatea în sate. E un loc destul de confortabil. Echipele care asigură sprijinul în caz de nevoie rămân aici pe tot timpul anului.

Tocmai începuserăm să învățăm dialectul hibrid melanezian (Melanesian Pidgin), o *lingua franca* utilizată de o largă varietate de oameni care, altfel, nu împărtășesc o limbă comună, când Carol s-a îmbolnăvit. De fapt, e puțin spus *s-a îmbolnăvit*, era cât pe ce să moară. A fost un moment în care mi-am pus cu adevărat întrebarea dacă avem forța să ducem totul până la capăt.

Carol dăduse semne de slăbiciune în ultima vreme și nu știam din ce cauză. Apoi, într-o dimineață, am primit vizita unei prietene. Alarmată de înfățișarea soției mele, a luat de îndată legătura cu singurul specialist în medicină care putea fi găsit atunci în zonă, David Lithgow. Acesta renunțase la cariera de doctor, dedicându-se între timp traducerii biblice. După consultație, ne-a dat de înțeles că trebuie să ajungem la un spital -urgent.

Îi apăruseră mici furuncule sub braț care nu se mai vindecau - fără să fie, pe de altă parte, purulente. Întreaga porțiune devenise, cu toate acestea, neagră ca tăciunele.

I-am lăsat pe copii în grija unor buni prieteni din Ukarumpa și am încercat să găsim un avion. Nici unul nu era disponibil. Fiind nevoită să stea întinsă, transportul cu elicopterul ieșea din discuție. În cele din urmă, am găsit o camionetă Datsun în care se putea întinde pe diagonală și am condus două ore pe

drumul noroiuos până la Goroka. Cât a durat călătoria, i-am dat bucăți de gheață pentru inflamațiile care i se formau în gură - și care se agravau văzând cu ochii.

Carol s-a străduit să reziste până am ajuns la spital. Apoi, îndată ce doctorul a intrat în salon, și-a pierdut cunoștința. Nimeni nu știa atunci dacă avea să supraviețuiască. Pământul îmi fugea de sub picioare.

Numărul globulelor albe scăzuse la șase sute. În mod normal, acesta trebuia să se situeze între cinci și zece mii. După constatarea medicilor, era fără îndoială un caz de septicemie. Măduva oaselor nu mai producea, pur și simplu, globule albe. În lipsa acestora, nici o infecție, oricât de neînsemnată, nu poate fi contracarată, ceea ce îi permite practic să preia controlul asupra organismului. Acesta era și motivul pentru care se agravasera abcese și, în cele din urmă, cangrena care se instalase, ucigându-i o parte din trup.

Am aflat, pe urmă, că fusese alergică la Camoquin, un medicament cu rol de prevenție a malariei aflat în uz la acea vreme. A fost de atunci în mare parte înlocuit, luându-se în considerare riscul pe care îl prezintă în cazul unor persoane la fel de vulnerabile ca și Carol.

Nu-mi rămânea de făcut, deocamdată, nimic altceva decât să mă rog. Cei din Ukarumpa se rugau și ei. Telegrafiasem în State, unde, la rândul lor, prietenii rosteau rugăciuni. Am aflat, mai târziu, că se rugau pentru noi oameni din toate colțurile lumii pe măsură ce vestea se răspândea.

Zilele treceau, iar starea de comă persista.

Veneam în fiecare zi la spital, nădăjduind din tot sufletul că lucrurile se vor schimba în bine. Nu mă aștepta nimic nou. O dată ce măduva osoasă încetează să producă globule albe, nici un tratament medical n-o poate determina să reînceapă procesul.

Numărătoarea zilnică, în urma analizelor de sânge, avea mereu același rezultat. Tot ce puteam face era să-i stau de veghe la căpătâi, cântându-i și rugându-mă. După un timp, din Carol nu mai rămăsese decât o umbră palidă.

Apoi, într-o bună zi, a venit și schimbarea mult așteptată. Laborantul care urmărise evoluția bolii s-a repezit pe holul spitalului, aducându-mi vestea, „A crescut la opt sute!” Era la fel de entuziasmat ca și mine. A doua zi, numărul globulelor albe crescuse și mai mult. La sfârșitul săptămânii, Carol a început să-și revină din comă, cu greu, neștiind parcă pe ce lume se află, ca dintr-un coșmar adânc.

Deplin conștientă acum, a întrebat de unde vine mirosul acela respingător. Am fost nevoit să-i spun. Nu era altceva decât trupul ei atins în anumite porțiuni de descompunere. Cangrena nu dispăruse încă.

A rămas în spital timp de trei luni. Îndepărtarea focarului cangrenos a necesitat intervenții chirurgicale și bandajări ale zonelor afectate. Într-un ultim stadiu, i s-au prelevat grefe de piele din porțiunea superioară a picioarelor care să acopere golurile lăsate în urma extirpării.

Tratamentul avea să continue cu operațiile plastice în zona de sub braț pe parcursul a mai multor perioade de câteva săptămâni fiecare. Chiar și după aceea,

Carol nu izbutea să-și ridice brațele deasupra capului, având nevoie pentru a-și redobândi întreaga mobilitate de alte câteva luni de fizioterapie.

Recuperarea a durat peste un an.

Eram recunoscători pentru faptul că avusesem parte de îngrijirea personalului medical din Papua Noua Guinee, doctorii și asistentele care i-au redat lui Carol sănătatea, ca să nu mai vorbim de sângele pe care locuitorii îl donaseră cu zecile de litri. (N-ar fi lipsit de interes să amintesc că, de atunci, Carol s-a dovedit neobișnuit de rezistentă la bolile pe care străinii le contractează de obicei în Papua Noua Guinee. Ne întrebam dacă nu cumva sângele pe care îl primise de la băștinași îi întărise într-o oarecare măsură sistemul imunitar.)

Ceea ce a rămas de neînțeles pentru toți medicii care cunoșteau cazul a fost cum de măduva osoasă a lui Carol începuse să producă globule albe. Suntem încredințați că în această privință meritul este numai al lui Dumnezeu, un rezultat direct al rugăciunilor noastre și ale credincioșilor care au fost alături de noi.

În cele din urmă, medicul-șef ne-a spus: „Trebuie să fi fost un miracol”. Suntem într-un tot de acord. Nu ne îndoim că am fost puși în fața uneia dintre cele mai grele încercări. Un prim obstacol care se cuvenea depășit pentru a ne putea îndeplini misiunea.

Îndată ce Carol și-a revenit îndeajuns cât să preia responsabilitățile familiei, am început să studiez hărți topografice ale zonei în care mă gândeam că am putea merge. Alex Vincent, un veteran al cercetărilor lingvistice de teren, originar din Australia, a fost cel care m-a însoțit în timp ce străbăteam pe jos de la un capăt la altul o anumită regiune muntoasă greu accesibilă pe care o văzusem inițial din avion. Am călătorit timp de zece zile împreună cu un interpret Folopa, pe care se întâmplase să-l întâlnesc în oraș pe vremea când aveam grijă de Carol. Cerusem permisiunea guvernului, precum și a bisericii naționale care activa în regiunea respectivă, ambele instituții exprimându-și fără rezerve acordul cu privire la intenția noastră de a ne stabili în zonă. La fel de bucuroși s-au arătat și oamenii care locuiau în acele sate. Alex și cu mine am purtat discuții cu ei, le-am acceptat ospitalitatea și am încercat să ne facem o idee cât mai clară despre situație. Locul pe care l-am ales a fost Fukutao, un cătun cu 350 de băștinași Folopa.

Dincolo de faptul că ni se părea a fi o alegere potrivită, locuitorii își doreau la fel de mult să ne aibă printre ei.

Îmi amintesc de ultima întâlnire cu bătrânii din Fukutao, care a fost pe cât de hotărâtoare, pe atât de incertă. La asemenea adunări, iau cuvântul toți cei care au ceva de spus, lăsându-i de obicei pe cei mai bătrâni și mai înțelepți la urmă. Cu toate că, pe atunci, nu cunoșteam limba și nu aveam cum să pătrund nuanțele discuției, mi-am dat seama că opinia generală înclina fără doar și poate în favoarea venirii noastre.

Cel mai respectat dintre bătrâni, Owarape Aii - o căpetenie războinică și un susținător de neclintit al tradiției - a vorbit cel din urmă. Avea încă unele îndoieli. Nu-și putea închipui de ce și-ar dori cineva să vină tocmai aici pentru a trăi alături de ei. Din punctul lui de vedere, nimic nu era într-atât de interesant. I-am explicat încă o dată că motivul pentru care doream să trăim în comunitatea lor era acela de a le învăța limba și de a ne familiariza cu modul lor de viață astfel încât să putem traduce, în cele din urmă, Biblia, oferindu-le posibilitatea de a-l cunoaște pe Domnul și de a avea acces în mod direct la Cuvântul Său. Toate acestea nu-i inspirau, totuși, prea multă încredere, astfel că, într-un final, a mormăit nemulțumit și ne-a părăsit, cu totul indecis. N-am mai știut ce să cred, Însă au fost alții care m-au liniștit, spunându-mi că prezența noastră acolo fusese voia lui Dumnezeu.

Populația Folopa numără 2.500 de oameni. Sunt băștinași melanezieni și trăiesc în ținuturile aspre din interiorul regiunii muntoase. Primul lor contact cu lumea a avut loc relativ târziu. Până prin 1960, nici o „față palidă” nu îndrăznise să le calce teritoriul, din pricina zvonurilor care circulau cu privire la uciderile pe care le săvârșeau și la canibalism. Până la sosirea noastră, în 1972, guvernul australian reușise să instituie un sistem bazat pe lege și ordine, o biserică fiind deja înființată.

Biserica fusese fondată prin strădania unui evanghelist, pe numele său Kirapareke. Fiind un Folopa prin naștere, de fapt, acesta fusese martor în copilărie la distrugerea satului său. A reușit să scape împreună cu familia sa, refugiindu-se într-un sat care aparținea altui grup lingvistic, Samberigi. Acest sat găzduia un misionar, ceea ce i-a dat posibilitatea să audă Evanghelia și să devină creștin. Mai târziu, și-a început lucrarea ca evanghelist și s-a întors în regiunea Folopa. El a fost cel care le-a vorbit pentru prima oară băștinașilor Folopa despre Hristos. A trăit alături de ei o vreme, propovăduind.

Înainte de a-și lua rămas bun, Kirapareke i-a îndemnat să se 'roage ca, într-o zi, să apară în viața comunității un misionar. I-a asigurat că Dumnezeu le va asculta rugăciunea. S-au rugat și acesta era motivul, spuneau ei, care ne adusese în mijlocul lor - iată de ce Owarape Aii nu avusese puterea să se împotrivească. În lipsa uneia și aceleiași limbi, băștinașilor Folopa le era dificil să înțeleagă în profunzime mesajul Evangheliei. Părea că totul este limpede - erau însă departe de adevărata semnificație a învățăturii. Multe lucruri se dovedeau în mare parte greșit înțelese.

Cu ocazia celei de a doua călătorii împreună cu Alex Vincent, am început să ridicăm o casă, la construcția căreia au contribuit cu râvnă foarte mulți dintre bărbații Folopa.

Aduseserăm cu noi câteva lucruri din afară, dar am folosit în principal materialele pe care le puteam obține în zonă: trunchiuri de copaci pentru stâlpi și grinzi, scoarță și scânduri de palmier pentru pereți, frunze de sagotier pentru

acoperiș. Până să vină Carol și copiii, construcția era în picioare și podeaua, în mare parte, acoperită, dar nu aveam încă o sursă de apă. Nici ferestrele nu fuseseră terminate, ceea ce le-a dat sătenilor o bună șansă de a descoperi cine era Carol și în ce consta modul nostru „ciudat” de viață. Familia noastră locuia într-o casă asemănătoare cu ale băștinașilor, dar nu avea o vatră de foc în mijlocul odăii, oamenii dormeau în paturi, iar copiii aveau un culcuș separat de mama lor. Acestea nu erau decât câteva dintre lucrurile care nu încetau să-i uimească în legătură cu noi.

O dată stabiliți, am început să ne apropiem de oameni, străduindu-ne să aflăm cât mai multe despre limba pe care o vorbeau. Limba Folopa nu este nicidecum ușoară, dominată de sunete și articulări fonetice pe care un vorbitor nativ de limbă engleză le poate găsi imposibil de reprodus. Este plină de nazalizări și de fricative glotale care se produc asemenea unor blocări ale laringelui. Se apropie totodată de o limbă bazată pe tonalitate, în care același cuvânt poate avea sensuri cu totul diferite în funcție de intonația ascendentă sau descendentă. Evident că nu existau cărți referitoare la această limbă, astfel că numai pe baza observațiilor noastre am ajuns la concluzia că are paisprezece vocale și paisprezece consoane. Se impunea să alcătuim, așadar, un alfabet.

Pe lângă sistemul fonologie, structurile gramaticale nu sunt mai puțin diferite față de cele ale limbii engleze. Verbele, de pildă, intervin la sfârșitul frazei sau al propoziției. Subiectele propozițiilor sunt adesea abia sugerate, astfel că interlocutorul trebuie să-și dea seama din context cine face acțiunea. Se pot formula în mod obișnuit enunțuri de genul: „Mers la lucru, doborât copaci mari, tăiat crengile, curățat de frunze, făcut gard, întors în sat”, situație în care, dacă nu știi despre cine se vorbește, nu vei mai primi nici un alt indiciu.

Ne-am făcut prieteni, câștigând totodată încrederea oamenilor, fără de care n-am fi ajuns la nici un rezultat. Aveam nevoie, ca toată lumea, de apă, iar drumul până la izvor și înapoi cu găleți și tâlvuri (vase făcute din fructul uscat de tigră) presupunea un efort considerabil. Localnicilor le displăcuse dintotdeauna această variantă, așa că am alcătuim împreună planul unei conduite. Am reușit să fac rost de o țeava din plastic lungă de peste un kilometru și jumătate pe care am adus-o în munți. Băștinașii au săpat șanțul și, nu peste mult, am avut la dispoziție un sistem de alimentare cu apă bazat pe forța gravitației de la unul dintre izvoare. Luaseră cu toții parte la muncă și, acum, toată lumea avea de câștigat.

De asemenea, nu puține a fost cazurile când am fost nevoiți să acordăm ajutor medical. Chiar dacă nu eram întotdeauna convinși că procedăm corect, suferința pe care o întâlneam la tot pasul nu ne putea lăsa indiferenți. Comunicând prin radio cu doctorul din Ukarumpa, frunzărind cărțile de medicină, folosindu-ne de cunoștințele pe care le dobândiserăm în timpul pregătirii pe teren, am învățat din mers. Administram injecții pentru pneumonie, tratam tăieturile și rănilor grav infectate, ulcerațiile tropicale, malaria și paraziții

intestinali. Mai târziu, un stomatolog voluntar m-a învățat cum se face o extracție și, pe parcursul anilor, m-am ocupat de nenumărate astfel de cazuri.

Am trecut prin toate acestea având-o pe Carol alături. Dincolo de răspunderile obișnuite care îi reveneau în calitate de soție și mamă, și-a asumat, câtă vreme am locuit în sat, responsabilitatea de profesoară a copiilor noștri, folosind un curs prin corespondență organizat de școala generală din Ukarumpa. M-a ajutat în egală măsură la adunarea materialului lingvistic, a actualizat în permanență fișele de dicționar, a dactilografiat totul, a învățat limba și mi-a atras atenția asupra unor nuanțe de pronunție pe care nu le percepeam, ceea ce mi-a fost deosebit de util. În plus, tot ea rezolva mai mult de jumătate din situațiile de natură medicală.

Nu știam niciodată ce urma să se întâmple sau ce vom face, dar ne puneam nădejdea în Dumnezeu, în puterea noastră de judecată și în specialiștii de la Ukarumpa, cu care puteam lua legătura prin radio. Nu cu mult după sosirea noastră, cuprinsă de disperare, o mamă a rugat-o pe Carol să-l trateze pe copilul ei în vârstă de trei ani care alunecase în vatră cu o noapte în urmă. Focul fusese stins, însă tăciunii de sub cenușa care se răcea erau încă aprinși, provocându-i copilului arsuri întinse pe lateral și pe spate. Până părinții au apucat să-l aducă la Carol, zona respectivă se infectase, fiind acum plină de puroi și asaltată de muște.

Situația era înfiorătoare, însă Carol s-a dăruit trup și suflet vindecării acestui copil. După trei săptămâni de îngrijire intensivă, datorită unui tratament neîntrerupt al infecției, copilul a început să-și revină. Toate aceste experiențe au făcut ca relațiile noastre cu oamenii să devină tot mai apropiate.

Copiii noștri erau, bineînțeles, foarte îndrăgiți de săteni, ajutându-i pe adulți să-și depășească inhibițiile și să înlăture barierele de comunicare. Heather a hotărât să devină o mică băștinașă. Ținea cu tot dinadinsul să se îmbrace ca o Folopa și singurele jucării pe care le dorea erau un săculeț împletit și o păpușă. Când încă abia învățase să citească și să scrie, îi plăcea să adune în jurul ei un grup de fete și, uneori, chiar femei în toată firea, cărora le înmâna hârtie, creioane, culori și cărți. Apoi, se apuca să le „dăscălească”. Cu toate că eforturile ei se dovedeau copilărești, ea însăși neștiind de multe ori ce înseamnă o scriere corectă, nu puține dintre prietenele ei de joacă au început să citească și să scrie. Lui Dan, pe de altă parte, foarte timid din fire, i-au trebuit multe săptămâni după ce ne stabiliserăm să se aventureze fie și până în fața casei. Obișnuia să-și găsească de lucru pe podea cu mașinuțele lui, apropiindu-se de ușă puțin câte puțin în fiecare zi, până când, în cele din urmă, a avut curajul să se joace cu câțiva copii. Treptat, și-a lărgit terenul de joacă și cercul de prieteni. Până la urmă, a ajuns să-și petreacă ore și, uneori, nopți întregi în pădure, la vânătoare de păsări alături de prietenii săi.

Locuiam acolo, cu plecări și reveniri, de doi ani când am primit un mesaj prin radio de la Ukarumpa care ne anunța că urma să aibă loc un atelier. Ni se cerea să luăm parte, împreună cu un vorbitor de limbă Folopa, și să aducem

pentru verificare zece capitole ale traducerii într-o variantă nefinisată, de probă. Era o cerință a Institutului Lingvistic de Vară care se adresa tuturor echipelor de traducători din țară. Atelierul avea să fie condus de traducători și consultanți cu experiență.

Știrea m-a luat prin surprindere chiar dacă știusem dintotdeauna că va veni vremea să dau socoteală pentru munca mea. Nu mă consideram nicidecum pregătit.

În clipa aceea, nimic n-a mai fost clar și am simțit cum mă ia cu rece pe șira spinării.

Până atunci, totul fusese în *regula*. Absolviserăm o școală, pregătindu-ne pentru misiune și mărturisindu-le tuturor celor de acasă cât de hotărâți suntem să ducem lucrarea la bun sfârșit. Apoi, ne mutaserăm la celălalt capăt al lumii, găsind un loc în care să ne stabilim, trecând peste încercarea unei boli aproape fatale, îndurând umiliința de a reîncepe, pur și simplu, clasa întâi într-o cultură despre care nu știam absolut nimic.

Adevăratul examen, însă, de-abia acum urma. Nu știau oare că, în ciuda unor începuturi aparent promițătoare, nu eram în stare nici măcar să pun cap la cap două propoziții? Era prea devreme. Aveam încă mult de lucru. De altfel, nici nu mai știam dacă am putere să ajung, în general, la un rezultat final.

Acolo departe, singur în Casa Bibliei, în dimineața aceea m-am rugat: „Doamne, nu găsesc pur și simplu nici o ieșire. Cel care obișnuia să vorbească înainte cu atâta siguranță de sine trebuie să fi fost altcineva - un alt Neil Anderson. Cel de acum este slab”.

„Doamne”, am spus. „Am nevoie de ajutor. Nu sunt în stare de unul singur. Vrei să mă ajuți? Vrei să îmi spui că ai să mă ajuți? Găsesc în cuprinsul Cuvântului Tău dovada voinței Tale? Arată-mi unde este, Doamne. Spune-mi, Doamne, numai un cuvânt”.

Pâcla cenușie atârna încă aidoma unui vâl greu deasupra casei și a cugetului meu, dar știam că dincolo de ea se află soarele, strălucitor și cald. Încetul cu încetul, razele lui aveau să străpungă perdeaua groasă, iar ceața se va risipi. Am deschis Biblia și am început să citesc.

Așa mi-am început toate diminețile următoare. Rugându-mă. Încercând să găsesc un cuvânt în Cuvânt.

Am citit pe îndelete câteva dintre cărțile Noului Testament, până când, într-o dimineață, am dat peste versetele de la sfârșitul cărții Evrei. Revelația a avut darul să mă ridice din scaun. Era Evrei 13:20-21:

„Dumnezeul păcii, care, prin sângele legământului celui veșnic, a sculat din morți pe Domnul nostru Isus, marele Păstor al oilor, să vă facă desăvârșiți în orice lucru bun, ca să faceți voia Lui, și să lucrați în noi ce-i este plăcut, prin Isus Hristos. A Lui să fie slava în vecii vecilor! Amin”.

Amin, așa este! Găsisem cuvântul de care aveam nevoie - a face desăvârșit. Domnul făgăduia să mă facă desăvârșit. Întregul pasaj slujea drept argument incontestabil. Traducerea Bibliei era un lucru bun. Știam asta. Și nu

mă îndoiam că lucrarea noastră se împlinea cu voia Sa. Ne adusese până aici, iar acum făgăduia că mă va face desăvârșit pentru ceea ce trebuia să realizez în continuare.

Ținându-mă de acest verset ca de vâslele unei bărci de salvare, i-am găsit pe Hapele și pe Isa, care veneau în fiecare zi la casa Bibliei să mă învețe limba, și le-am spus că venise vremea să începem traducerea. Au acceptat cu simplitate, chiar dacă, pentru mine, o asemenea hotărâre se dovedea extrem de importantă. Lipsa oricăror temeri din partea lor m-a surprins oarecum. Pe de altă parte, îți vine parcă mai ușor când ești vorbitor nativ.

Am început prima zi de lucru cu o rugăciune. În timpul rugăciunii, m-am întors la aceleași versete, Evrei 13:20-21, ca la o temelie a credinței mele. I-am amintit Domnului de ceea ce făgăduise: că ne va face desăvârșiți în orice lucru bun, ca să facem voia Lui. În zilele care au urmat, n-am uitat niciodată să cuprindem acest verset în rugăciunile rostite înainte de a porni la lucru.

Astfel, cu deplină încredere de o parte a mesei și cu oarecare neliniște de cealaltă, am început să facem anevoie primii pași.

Geneza. Cartea începuturilor. Părea să fie subiectul cel mai potrivit.

Bete: *Temeiul*

Băştinaşii Folopa sunt oameni ai pământului. Trăiesc la nivelul cel mai de jos, aproape de ţărână, din ceea ce le oferă solul. Fiinţele care fojgăie şi se târăsc reprezintă sursa lor de carne. Din pădure până la foc, totul e cât se poate de natural - fără etape intermediare. În pământ încolţeşte hrana cu care să-şi astâmpere foamea; când acesta îşi pierde vlaga, şi ei îndură o dată cu el.

Băştinaşii Folopa nu sunt preocupaţi de „întoarcerea la origini”. Nu le-au părăsit niciodată.

Cu toate astea, n-ar trebui aşadar să mire pe nimeni faptul că gândirea Folopa caută mereu întâietatea lucrurilor elementare, a cauzelor primordiale. Li se pare tot atât de firesc, pe cât de firească este nevoia de apă a organismului. O astfel de tendinţă se vedeşte în conversaţiile zilnice, aproape întâmplător, cu naturalitatea unei guri de apă sorbite dintr-un tub de bambus la sete. Uneori se regăseşte într-un substantiv. Alteori, se ascunde între timpul şi aspectul unui verb. Uneori se manifestă ca atare, o nelămurire care trebuie limpezită chiar dacă discuţia se poate întinde pe parcursul unei după-amieze întregi. Alteori, dorinţa de a ajunge la esenţa unei probleme poate acapara energia şi imaginaţia întregului sat, devenind zile la rând subiectul oricărei alte conversaţii.

Termenul în limba Folopa este *bete*.

Este un cuvânt pe care băştinaşii îl folosesc la nesfârşit; nu devine greoi, nu se învecheşte şi nu se uzează niciodată. Ca orice cuvânt din alte limbi, are numeroase variaţii, nuanţe, sensuri, subtilităţi. Întruchipează în acelaşi timp conceptele de rădăcină, fundament, început absolut, structură de adâncime, cauză primă, viaţă, sens, forţă întemeietoare, esenţă, izvor.

Este verbul fundamental al „fiinţei” şi metafora esenţială a întregii limbi. Utilizările vocabulei sunt nenumărate.

Există mii de copaci în ţinutul Folopa, zeci şi sute de mii. Cu o cantitate de precipitaţii de o mie de centimetri pe an, aceştia cresc repede, înalţi şi groşi. Ei sunt cei care le asigură băştinaşilor vârfurile pentru săgeţi, scoarţa pentru haine, scândurile pentru case, lemnele pentru foc, ţăruşii pentru garduri. Şi tot ei

asigură nedorita umbră. În ținutul Folopa, se pune mare preț pe spațiile deschise și pe lumina soarelui.

Atunci când locuitorii ținutului Folopa încep să desțelenească pământul pentru o nouă grădină - așa cum fac îndeobște cel puțin o dată pe an - cea mai mare parte a efortului lor constă în tăierea și îndepărtarea copacilor. Cu brațele ca niște cercuri de oțel și cu securile lor care cântăresc aproape un kilogram, asediază trunchiul înalt cât un turn până când acesta cedează, prăbușindu-se zgomotos. O vreme, terenul unde se dorește noua grădină arată mai rău ca oricând, de vreme ce copacul cu pricina nu mai stă acum doar în calea luminii, ci și a vegetației de la sol. Însă oamenii își văd pe mai departe de treabă. O dată copacul doborât, cei cu securile îl despică și curăță locul.

Există, însă, un lucru pe care îl știu foarte bine în legătură cu tot acest proces: a doborî un copac nu înseamnă totodată a-l și stârpi. Asemenea buruienilor, aceștia tind să reapară. Ceea ce se vede la suprafață poate părea mort și intrat în descompunere, însă partea care a rămas dedesubt este încă vie. Când va veni din nou anotimpul ploios, vor apărea alte lăstare, înmugurind din trunchiul îngropat. O forță subpământeană se străduiește din nou să încolțească spre lumină.

Acolo se află, de fapt, viața, și ei o știu foarte bine. Viața nu se află în partea de sus, cea vizibilă, care se poate arăta cu degetul și numi copac. Viața se află la bază, în rădăcină, sub pământ, acolo unde văzul nostru nu pătrunde.

Folopa știu că, dacă nu ai înțeles acest lucru, nu te-ai confruntat cu adevărata problemă.

Interesul neobosit al băștinașilor Folopa față de lucrurile care se află dincolo de vizibil are un motiv cât se poate de întemeiat. Foarte puține dintre sursele lor de hrană provin de la suprafață. Trei dintre cele patru alimente de bază, cartoful dulce, taro și batatul, se găsesc în pământ. Iar al patrulea, miezul de sagotier, provine din interiorul adânc al unui trunchi de palmier.

Teritoriul Folopa este râpos, bolovănos și străbătut în subteran de nenumărate peșteri. Pârâurile șerpuiesc printre stânci și cad în crevase, croindu-și albiile peste tot, atâta vreme cât sunt în coborâre, dispărând adesea într-o gaură căscată în pământ pentru a-și continua kilometri întregi cursul înainte să apară din nou la suprafață. Când băștinașii Folopa ajung pe firul apei la un loc din care aceasta țâșnește de sub pământ, vor spune că au găsit *bete* al pârâului.

Cuvântul pentru dinte este *sereke*. Cel puțin așa se numesc dinții care se văd, cei din față. Cei mari, însă, care se află în posteriorul cavității, se numesc *bete sereke*. Dinții din față pot fi văzuți, dar *bete sereke* sunt ascunși, și numai cu ajutorul lor se poate mesteca și zdrobi hrana.

Uneori, lucrurile trebuie tăiate de la *bete*. S-a întâmplat, la un moment dat, să avem probleme cu niște viespi. Erau cu sutele - înspăimântătoare, cu abdomenul roșu, lungi de peste doi centimetri - și își făcuseră un cuib adânc în trunchiul unui ciot vechi de copac aflat chiar la marginea cărării celei mai umblate, înțepăturile acestor viespi pot fi fatale. E ca și cum cineva ți-ar înfige

un ac gros în carne. Iar atunci când copiii sunt înțepați în față, inflamația e atât de gravă încât îi face de nerecunoscut. În cazul unui adult, durerea care survine în urma unei înțepături durează trei săptămâni.

Am încercat să scăpăm de ele cu insecticid, ceea ce n-a părut să le afecteze cu nimic. Am turnat benzină în gaura pe unde ieșeau și i-am dat foc. Cu toată vâlvătaia care s-a produs de îndată, viespile erau în continuare netulburate. Cuibul se afla în partea adâncă a scobiturii, acolo unde se întâlnesc rădăcinile, într-un loc în care nu se putea ajunge cu nimic.

Văzând că soluțiile imediate nu dau nici un rezultat, sătenii au continuat cu atât mai multă îndârjire, de parcă i-ar fi provocat cineva la o confruntare pe viață și pe moarte. Îmbărbătându-se unii pe alții, așa cum făceau când porneau la luptă, s-au acoperit cu bucăți de pânză și frunze, apoi, folosindu-se de crengi pe care le roteau de jur împrejur pentru a se apăra de atacuri, s-au apropiat cu torțe. Încet-încet, ciotul a devenit mai ușor de pătruns. Continuând să țopăie, înainte și înapoi, ferindu-se pe cât puteau din calea înțepăturilor, au început să sape în jurul trunchiului și să taie rădăcinile. În cele din urmă, au reușit să despic trunchiul și să scoată la iveală cuibul. Cu viespile roind în jurul său, Sopea și-a băgat mâna înăuntru, a apucat cuibul și l-a smuls afară. Iar când l-a ridicat deasupra capului, ca pe un trofeu, au izbucnit cu toții în strigăte de victorie. Mai târziu, larvele și crisalidele din stup au fost prilejul unui adevărat ospăț.

Dar, cu toate că nu mai rămăsese mare lucru din trunchi, scorbura era încă acolo. Ar fi devenit astfel sălașul altor viespi. Prin urmare, au săpat mai adânc în jurul ciotului, scoțându-l până la urmă din rădăcini și rostogolindu-l în josul pantei înalte, făcându-l să dispară pentru totdeauna. De-acum, totul era în regulă. Dăduseră de capăt temeiului. *Bete* nu mai exista.

Acestor sate le este caracteristic un sistem de justiție aparte. Dacă i s-a făcut cuiva o nedreptate, cel în cauză se poate adresa bătrânilor aleși, de obicei câte unul din fiecare sat, care sunt îndreptățiți să hotărască asupra pricinii. În timpul judecății, aceștia vor urmări să afle ce s-a întâmplat din perspectiva ambelor părți, ținând seama de justificările fiecăreia. Mobilul e de natură să lămurească de obicei greșeala săvârșită și să determine vinovăția. În lipsa unor motivații cât se poate de limpezi, judecata nu are rost. Trebuie să se ajungă la *bete*.

Neînțelegerile sunt adesea lămurite pe căi mai puțin oficiale decât convocarea unui tribunal. Atunci când ies la suprafață nemulțumirile, într-o societate de tip închis acestea se rezolvă la lumina zilei - în văzul tuturor. Băștinașii Folopa sunt imprevizibili, iar certurile se pot ivi din cele mai variate motive -aceleași pasiuni și dorințe care pun pe jar întreaga rasă umană. Persoana care consideră că i s-a greșit cu ceva se postează în spațiul comun din fața casei acuzatului și începe să-și spună păsul în gura mare. Atât e de ajuns ca toată lumea din sat să ciulească de îndată urechea. Pârâțul își face curând apariția și începe, la rândul său, să-i arunce celui dintâi vorbe de ocară.

În vreme ce mulțimea se adună, amenințările zboară dintr-o parte în alta ca o ploaie de săgeți. Vreunul dintre potrivnici poate ajunge să pună mâna pe o bătă sau pe o secure, și atunci situația se agravează. Lucrurile se liniștesc, totuși, înainte să se producă vreo vătămare serioasă.

Fiecare își cunoaște rolul în astfel de situații. Frații din clanul unuia dintre ei se strâng în spatele acestuia, împiedicându-l să-i facă celuiilalt cu adevărat rău. Același lucru se întâmplă și de cealaltă parte. Cu aceste precauții, cei doi dușmani se pot năpusti unul asupra celuiilalt cu intențiile cele mai belicoase, fără însă ca vreunul să sufere răni mortale. Adeseori, cel mai rău o pățește unul dintre frații de clan care, prins la înghesuială, poate fi înghiontit sau mușcat până-ntr-acolo încât să-și piardă o jumătate de ureche sau vreo doi dinți.

Când au loc astfel de întâmplări, se iscă o zarvă de neînchipuit. Din moment ce orice activitate este întreruptă până când totul revine la normal, mie nu-mi rămânea de obicei decât să asist laolaltă cu ceilalți. În timp ce urmăream ce se petrece de la o oarecare distanță, se găsea întotdeauna cineva să-mi observe interesul și să se apropie de mine, întrebându-mă: „Știi despre ce e vorba?”

Pentru că soseam la fața locului prea târziu, lucrurile nu-mi erau întru totul clare, însă mă încumetam totuși să fac o presupunere.

„Să vedem”, puteam răspunde, „Kopo spune că porcul lui Apusi i-a intrat în grădină și i-a mâncat o grămadă de plante taro. Iar Apusi spune că așa ceva, chiar dacă ar fi adevărat, nu i-a dat dreptul lui Kopo să vină și să-i taie bananierii. Acum, Apusi amenință că va smulge și ce-a mai rămas din grădina de taro a lui Kopo. Însă Kopo spune că asta ar putea însemna sfârșitul porcului lui Apusi”.

Cu o sclipire în ochi, eventualul meu amic mă privea, spunându-mi: „Așa e...” Continua, apoi: „...și nu prea. Până aici ai dreptate, dar nu e numai atât. Vrei să afli ce *bete* are această ceartă?”

„Desigur”, îi spuneam, iar ce-mi povestea apoi nu mai avea nici o legătură cu ceea ce mi se părea atât de evident - ceva ce mocnise adânc cu mult timp înainte ca porcul să fi scăpat de capul lui. Totul putea să fi pornit, în acest caz, de la faptul că sora lui Kopo îi fusese făgăduită lui Apusi, dar se măritase în ultimul moment cu altcineva. Un asemenea accident ar fi fost de natură să supere pe oricine. Dincolo de ofensa personală, tot sistemul de schimb al miresei între clanuri s-ar fi dezechilibrat, ca să nu mai vorbim de preț² miresei, care, nemaifiind plătit, ar fi afectat întregul clan. Vinovat putea să fie mai cu seamă fratele mai mare, care putea să fi lăsat ca lucrurile să ia o astfel de întorsătură, încurcând socotelile. În cele din urmă, un porc dădea iama într-o grădină și nemulțumirea răbufnea, făcându-te să înțelegi că tot scandalul în legătură cu porcii și plantele de taro avea, de fapt, cu totul și cu totul alt temei. Cearta avea ca *bete* o altă cauză.

Cuvintele au, la rândul lor, un *bete*. Băștinașii Folopa mă învățau în permanență limba, iar eu aflam mereu câte ceva nou.

Unul dintre ei rostea un monolog, cu tot arsenalul de pocnete ale buzelor, nazalizări și graseieri îndreptat spre mine ca un tir rapid de armă cu repetiție, iar eu îl urmăream atâta vreme cât reușeam să înțeleg, oprindu-mă la un cuvânt sau la o expresie pe care nu le mai auzisem până atunci. În astfel de situații, fie vorbitorul își dădea seama că mă pierduse pe drum, fie îl întrerupeam, cerându-i să-mi clarifice înțelesul.

„Vrei să știi ce *bete* are acest cuvânt?” mă întreba, iar dacă răspundeam afirmativ, mi-l dezvăluia, *Bete* al unui cuvânt este însăși semnificația lui.

Toate lucrurile au un *bete* și, până nu află care este acesta, sensul lor profund îți rămâne ascuns. În plus, apare, de fiecare dată, o altă nuanță a sensului pe care cuvântul îl comportă. Ascultând ce se vorbește, am descoperit că îl folosesc cu privire la oameni sau, cel puțin, la anumiți oameni. Aceștia sunt indivizii cărora le-a ieșit în cale o resursă datorită căreia devin mai puternici. Ei par să se bucure de o oarecare independență. Uneori, cineva pare să aibă mereu bani, cochilii, hrană sau porci îndeajuns. La ospete, când totul se împarte, are întotdeauna cea mai importantă contribuție. Rezervele sale nu se împuținează niciodată. „Omul acela”, spun ei, „are *bete*”.

Toate acestea adaugă o altă dimensiune acestui termen. În timp ce a cunoaște *bete* înseamnă a păși pe calea înțelepciunii, a avea *bete* poate deveni un scop în viață. Poate deveni o căutare neabătută. Oamenii vor să știe: Unde se află ceea ce dănuie veșnic? Ce naște din sine și nu sfârșește niciodată ca temei absolut al tuturor lucrurilor? Și cum putem ajunge să dobândim, la rândul nostru, o asemenea natură?

Ca în oricare altă societate, tirania falselor *bete* se face simțită și în rândul comunității Folopa. Speranțe deșarte. Presupoziții false. Mituri în care valorile etice sunt inversate. Toate acestea tind să submineze și să se opună încercărilor oneste de a înțelege realitatea. Cum să dea rod sămânța dacă a fost semănată lângă drum?

Pe vremuri, exista credința, nutrită și astăzi de unii, cum că omului îi e dat un *bete* personal prin osemintele unui strămoș care fusese odinioară puternic. Se credea despre cel în posesia căruia ajungeau aceste oseminte că are capacitatea de a face ca spiritul celui mort să-l asculte și de a-i folosi puterea. Asimilarea conceptului de *bete* în sens spiritual, așadar, a fost omniprezentă pe parcursul întregii istorii Folopa. Au știut întotdeauna că există o altă realitate, dincolo de dimensiunea fizică, și că această realitate are mai multă forță decât cea de care ar fi putut ei vreodată da dovadă în limitele existenței lor naturale. S-au apropiat de ea cu teamă, cu un profund respect și o perpetuă curiozitate.

Acestea sunt modul de gândire și universul uman pe care le-a avut în vedere Kirapareke, evanghelistul, atunci când a venit pentru prima oară să dezvăluie oamenilor o nouă Putere. Fie și nevăzută, această Putere se dovedea superioară oricărui alt lucru care le inspirase până atunci teamă - și, totuși, preocupată, cum aveau să constate cu uimire, nu să le aducă vătămare, ci să le fie bine.

Acesta era acel *Bete* al oricărui *bete* pe care și-l închipuiseră vreodată, aproape prea frumos ca să fie adevărat. Cei care au crezut, au știut să găsească în ei înșiși mărturia acestui adevăr.

Acest *Bete* al oricărui *bete* aveam acum privilegiul să-l cercetăm - împreună. Ajunși la liman, nici unul dintre noi nu va mai fi la fel.

5

Femeile (Geneza 2)

După ce Dumnezeu a creat câteva lucruri din nimic, a alcătuit altele din cele făcute înainte vreme.

Din pământ, a dat fiarele pământului și păsările cerului.

Din țărână, l-a creat pe bărbat.

Iar din bărbat, a creat-o pe femeie.

Femeile nu au o sarcină ușoară în gospodăria Folopa. Ele sunt în mare măsură căraușii societății. Își lucrează cât e ziua de lungă pământurile, mereu aplecate, culegând și dând cu sapa. Când vine seara, se căznesc spre casă cu roadele, sub povara sacilor împlețiți care le apasă spinarea, atârându-le de frunte. Drumul poate dura chiar și o oră pe cărările abrupte și alunecoase. Cu asemenea greutate în spate, le este cu neputință să-și miște capul într-o parte sau alta - nu pot decât să privească înainte, pe sub sprâncene. Oricât ar fi de încărcate, însă, se întâmplă nu de puține ori ca, în același timp, să poarte pe creștet o legătură de lemne pentru foc sau să ducă de-a curmezișul pieptului un prunc așezat într-un al doilea sac.

Nu e un lucru neobișnuit să vezi o femeie mărunță, care nu cântărește mai mult de cincizeci de kilograme, urcând o cărare de munte cu un sac mai greu decât ea. E puternică și o știe. Poate că i se cere prea mult, dar așa i-a fost sortit. Nu se va plânge sau, cel puțin, nu fățiș.

Întorcându-se la colibă, pregătește mâncarea pentru familie. Când au posibilitatea, băștinașii Folopa consumă cantități enorme de hrană. În ceea ce le privește pe femei, nu au parte de prea multe proteine. De vreme ce nu ies la vânătoare, se aleg adesea doar cu rozătoare și insecte. Înainte de introducerea creștinismului, consumul de carne era, în nenumărate cazuri, cu desăvârșire interzis femeilor. Un organism care trudește necesită un volum apreciabil de tuberculi și legume verzi pentru a-și reface rezervele de energie. Cu o astfel de alimentație, survine o creștere a cavității intestinale și abdomenul devine proeminent. E greu să-ți dai uneori seama, la o simplă privire, dacă o femeie este într-adevăr însărcinată sau nu.

Așa cum poartă poverile, femeile își poartă în pânțe și copiii. Trupul care i s-a dat, nu aparține doar femeii, ci și bărbatului ei, copiilor care i se agață de fuste și pruncului pe care-l ține la piept.

Mai mult, rolul femeilor în societatea Folopa este extrem de restrâns, lucru de care ele sunt într-un totu conștiente. Chiar dacă puterea lor fizică este remarcabilă, sunt legate la mâini din punct de vedere social, cel puțin în comparație cu bărbații. Până și legendele le situează întotdeauna pe o poziție de inferioritate. Atunci când un cuplu nu are copii, vina aparține în exclusivitate femeii.

Potrivit mentalității tradiționale, nu e într-un totu cert faptul că femeia ar face parte din aceeași specie cu bărbatul. Se nasc ca orice om, într-adevăr, dar care este de fapt originea lor? Cum s-a ajuns ca femeile să fie atât de diferite față de bărbați?

Cu toate că traduceam Geneza, băștinașilor Folopa li s-a părut o descoperire de-a dreptul „apocaliptică”. Lucram la Capitolul 2. Dumnezeu crease toate lucrurile și legile în virtutea cărora acestea puteau să-și împlinească menirea. Înainte de a termina, a sădit o grădină, cu râuri și pomi plăcuți la vedere și buni de mâncare, așezându-l pe om în ea, ca s-o lucreze. Apoi, văzând că lipsește ceva, înainte ca omul însuși să-și dea seama de acest fapt, a spus: „Nu este bine ca omul să fie singur; am să-i fac un ajutor potrivit pentru el”.

Nici nu începuserăm bine și, iată, încercam să găsim un răspuns cu privire la originea femeilor.

Dumnezeu a trimis un somn adânc peste primul om. Pentru Folopa, e un început cât se poate de potrivit pentru orice. Visele nu sunt doar niște filme de noapte. Acești oameni știu că în vis se întâmplă anumite lucruri. Bineînțeles, nu se spune nimic despre vise în Geneza 2, și nici băștinașii Folopa n-au văzut un film în viața lor, dar când s-a trezit Adam, situația se schimbase. Nu mai era singur. Acolo unde, înainte, se afla doar unul, se găseau acum doi - și, probabil, o durere în coaste. Am tradus:

„Din coasta pe care o luase din om, Domnul Dumnezeu a făcut o femeie și a adus-o la om. Și omul a zis: lată în sfârșit aceea care este os din oasele mele și carne din carnea mea! Ea se va numi 'femeie', pentru că a fost luată din om” (Geneza 2:22-23).

Oprindu-ne la fiecare concept în parte, am ajuns în cele din urmă la o variantă. Am recitit pasajul tradus pentru a verifica dacă are sens. Avea - mult mai mult decât mi-aș fi putut închipui.

Hapele și Isa s-au lăsat pe spate, uitându-se la mine:

„Măi, să fie!”, a exclamat Isa. „Care va să zică, femeile au fost făcute din bărbați!”

Am încuviințat.

„Os din oasele mele și carne din carnea mea. A fost luată din bărbat. S-a ridicat din somnul lui. A fost scoasă dintr-o parte a lui și face, de atunci, parte din viața lui”.

„Înseamnă că..”, a spus Hapele, aplecându-se în față, „femeia îl are ca *bete* pe bărbat”.

Am fost din nou de acord, fără să realizez încă profunzimea revelației care avea loc în gândirea băștinașilor Folopa o dată cu înțelegerea acestui fapt.

Când s-a dus prin sat vestea despre ce avea de spus Scriptura în această privință, un alt nou început a avut loc în comunitatea Folopa. Femeile au început să se bucure de o nouă prețuire. Semințele unei vieți mai demne tocmai fuseseră sădite. Urmând pilda moralei iudeo-creștine, care a pus mereu în valoare rolul și condiția femeii, atunci când a fost în mod autentic respectată, comunitatea din ținutul Folopa descoperea acum aceleași principii.

Geneza 2 o spune foarte limpede: femeile nu sunt o altă rasă. Ele sunt din om, os și carne, create de Dumnezeu, cu același rang.

Femeia îl are ca *bete* pe bărbat.

Și dincolo de toate, femeia îl are ca *bete* pe Dumnezeu.

6

Un beté al trudei (Geneza 3)

Hapele, Isa și cu mine am aruncat o privire de la fereastra Casei Bibliei. Nu e propriu-zis o fereastră - mai mult o parte a peretelui care se lasă ca o trapă cu ajutorul unei sfori și al unui scripete. Atunci când e deschisă, micul birou devine parcă mai spațios, iar priveliștea spectaculoasă a văii care se întinde dedesubt ni se arată în toată splendoarea. Cu munții năpădiți de junglă la orizont, ținutul nemilos fascinează prin măreție -asemenea Edenului după plecarea îngrijitorilor săi.

Fuseserăm alături de Adam și Eva toată dimineața. Dumnezeu, la rândul Său, venise aruncând blestemul asupra primilor oameni și a celor ce vor urma. Foamea, ca un junghi în stomacul gol care măcina în gol încercând să se digere pe sine însuși, îmi dădea de știre că se apropie ora prânzului. O pauză ar fi fost binevenită, însă am continuat o vreme, dând dovadă de disciplină.

Adam căzuse. Mușcase din fruct. Șarpele căzuse și mușcase din țărână. Primul nostru strămoș, în numele nostru, al tuturor, încălcase legea, iar Dumnezeu s-a văzut nevoit să aplice pedeapsa. Facem parte dintr-o rasă care a vrut să-și deschidă ochii - să capete cunoștința binelui și a răului - și acesta era prețul. N-am știut cât ne este de bine până ce n-am cunoscut răul, apoi a fost prea târziu. Acum cunoșteam răul, iar consecințele neascultării față de Dumnezeu aveau să se facă simțite până la sfârșitul timpului.

Cât despre Eva, Dumnezeu a osândit-o la chinurile nașterii, spunându-i: „...și dorințele tale se vor ține după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine” (Geneza 3:16).

Până aici, nimic surprinzător pentru colaboratorii mei. Am mers mai departe.

„Omului i-a zis: 'Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale, și ai mâncat din pomul despre care îți poruncisem: 'Să nu mănânci deloc din el', blestemat este acum pământul din pricina ta. Cu multă trudă să-ți scoți hrana din el în toate zilele vieții tale...'" (Geneza 3:17)

În timp ce lucram la acest pasaj, am observat că Hapele și Isa rămăseseră cu privirea pierdută pe fereastră, fără să-mi mai acorde nici o atenție. Tăcuți ca munții din zare, ceva părea să îi preocupe. Stomacul meu a ținut să-și arate o dată în plus nemulțumirea. Gradul de umiditate creștea și începea să se simtă zăpușeala. M-am uitat pe fugă la ceasul de la mână și am continuat.

„....spini și pălămidă să-ți dea, și să mănânci iarba de pe câmp”
(Geneza 3:18).

Spinii și pălămidă sunt realități familiare. În acest ținut, ghimpii măracinilor sunt o adevărată pacoste a potecilor. Drumul este mai peste tot accidentat și, dacă te ții cu mâna să nu cazi sau îți freci piciorul desculț de un tufiș, te poți alege cu o amintire dureroasă care durează ore întregi. Picioarele băștinașilor Folopa nu sunt mai puțin vulnerabile atunci când calcă desculți pe spini, oricât de bătătorite și întărite le-ar fi tălpile .

Ne-am opintit mai departe. Încă un singur verset din blestem și, apoi, masa de prânz.

„In sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea, până te vei întoarce în pământ, căci din el ai fost luat; căci țărână ești, și în țărână te vei întoarce”
(Geneza 3:19).

În sfârșit. Era de ajuns pentru o dimineată.

Am tras scaunul să mă ridic, însă Isa era din nou cu ochii pierduți pe fereastră, iar Hapele citea textul pe care tocmai îl terminaserăm. L-a citit cu voce tare: „în sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea...”

„Da”, am spus, „ce înțelegi tu de aici?”

Hapele și-a ridicat privirea spre mine, s-a gândit o clipă și mi-a răspuns cât se poate de simplu: „Nimic!”

„Nici eu nu înțeleg”, a intervenit Isa.

„Ce nu înțelegi?”

„Partea asta cu sudoarea feței. Ce legătură are? Ce înseamnă: 'Mănânci cu ea'?”

M-am uitat încă o dată. Cuvintele erau corecte, structurile gramaticale păreau potrivite. De vină era, probabil, expresia. „Nu mănânci cu sudoarea feței”, am explicat, „ci, numai asudând, ai parte de hrană”.

„Așa, deci”.

„Acum înțelegi?” am întrebat.

„Nu”.

Ne vedeam amândoi puși în încurcătură. Din punctul meu de vedere, totul era cât se poate de limpede. Cum aș fi putut să-i explic mai pe înțeles? Apoi, dintr-o dată, mi-am dat seama ce nu merge. Acești oameni nu asociază

sudoarea cu munca. Am observat broboanele de transpirație de pe fruntea lui Hapele. Cu Isa se întâmpla același lucru. Aici, la tropice, unde temperaturile și, prin urmare, umiditatea pot ajunge la valori extreme, nu e nevoie să muncești ca să transpiri. Poți transpira stând, pur și simplu, în casă. Eram, de altfel, transpirați cu toții chiar în acel moment.

Am încercat din nou. „Pământul este blestemat”, am spus, „și, din această pricină, omul trebuie să se trudească din greu ca să scoată ceva din el; această trudă are să scoată din om toată vlaga”.

Știam că, potrivit concepției lor despre lume, Folopa consideră că sunt blestemați - că au primit o pedeapsă pentru ceva anume, pe care trebuie să o ispășească. Această credință constituie o temă centrală a gândirii lor, însă originea acesteia rămâne un mister. Au câteva mituri despre asta, dar nimic îndeajuns de lămuritor.

Hapele și-a întors privirea gânditoare către mine. „Este foarte adevărat”, a spus. Apoi, cu un gest larg al capului, și-a ațintit bărbia în depărtare. „Vezi grădinile de acolo?”

Da, le vedeam; nu că ar fi ieșit cine știe ce în evidență. La distanță, abia de se zăreau, și dacă n-ar fi fost copacii care fuseseră tăiați, nu s-ar fi distins cu nimic de restul peisajului.

„Asta e adevărata trudă”, mi-a spus. „Dar n-avem ce face. Hrana nu crește de la sine. În junglă, nu iese mai nimic. Oarece fructe de pădure, poate. Însă cartofii dulci, taro, batatul - ele nu cresc singure. E nevoie de multă trudă. Trebuie să curățăm grădini. Trebuie să doborâm copaci uriași, să le tăiem crengile și să-i dăm la o parte. Trunchiurile trebuie rostogolite la margine și puse unul peste altul ca să avem din ce să construim garduri împotriva porcilor”. Și-a întors privirea spre mine. „Asta înseamnă, cu adevărat, trudă”.

„Așa este”, am încuviințat. „Și vă spetiți de vă trec toate sudorile”.

„Să zicem”, mi-a răspuns, „dar noi nu folosim aceste cuvinte”.

„Și cum spuneți?”

„Spunem *depe tuko walapâ*, 'Muncesc de-mi crapă pântecul'”.

Aveam, în sfârșit, o expresie la care mă puteam raporta. În engleza colocvială, am spune „busting your gut” („a se strădui grozav de mult”; *literal, aproximativ*, „a munci de-ți crapă mațele”). Și se potrivește - se poate auzi în grădini, în vreme ce bărbaii taie, cară, sapă, ridică. Mușchii se încordează, dinții scrâșnesc, venele se umflă, gâttelele hârâie, pântecul crapă.

Am tăiat peste prima variantă și am reformulat:

„Hrana ta nu va mai crește de la sine, ci în crăparea pântecelui vei trudi ca s-o scoți; și așa va fi în toate zilele vieții tale până când vei muri și te vei întoarce în țărână” (Geneza 3:19).

Acum, totul era limpede.

Am luat, în sfârșit, pauza de prânz, pe care o așteptasem și pentru care mă pregătisem, pot să spun, în toată sudoarea feței mele. După ce ne-am despărțit, Hapele și Isa au mai zăbovit o vreme cu oamenii care se învârtteau în preajma potecii. În cele din urmă, s-a strâns în jurul lor o mică adunare. Am reușit să aud o parte din conversație.

„Vreți să știți ceva?”, spuneau Hapele și Isa. „Dumnezeu este cel care ne-a sortit acest blestem. Iată ce am tradus astăzi. Și asta s-a întâmplat din cauza primilor oameni. Au fost neascultători. Au mâncat un fruct de care nu aveau voie să se atingă, chiar dacă acesta creștea de la sine.

Dumnezeu i-a pedepsit să nu mai aibă parte de nimic care crește de la sine. De aceea numai dacă trudem de ne crapă pântecele, avem ce mânca”.

Altceva n-am mai auzit, dar am înțeles că se schimbase din nou ceva în modul de gândire al sătenilor, la un nivel mult mai profund decât îmi puteam da seama. În ceea ce mă privește, fusesem educat încă de mic copil în spiritul acestor idei, astfel încât n-aveam cum să prevăd care dintre ele urmau să producă o revoluție cu adevărat semnificativă în filosofia lor de viață. Din punctul lor de vedere, descoperiseră un nou *beta* - o înțelegere a temeiului de la care pornea suferința umană.

I-am vorbit lui Carol despre toate acestea în timpul mesei. Cu toată oboseala, aveam un sentiment de satisfacție. Fusesse o dimineață plină pentru amândoi, eu la masa de lucru, traducând alături de cei doi bărbați, Carol în casă, ajutându-i pe copii la lecții.

Dar, așa cum Dumnezeu s-a uitat la tot ce făcuse și a spus că erau foarte bune, eram mulțumit.

Doar că nu terminaserăm. Nici pe departe.

7

Blesteme particulare (Geneza 3 și 4)

În multe privințe, viziunea băștinașilor Folopa asupra lumii este mai limpede decât cea a occidentalilor. Acest lucru se datorează, probabil, relativei independențe față de toate distracțiile lumii moderne pe care le prețuim atât de mult. Sau poate pentru că acești oameni trăiesc atât de aproape de pământ încât conștientizează în permanență cât de mult depind de el. Așa cum, de altfel, depindem cu toții, chiar dacă avem tendința de a uita acest fapt. Folopa nu uită niciodată.

Când Dumnezeu îi spune lui Adam: „blestemat este acum pământul din pricina ta”, băștinașii Folopa se cutremură în fața gravității acestui adevăr. Când Dumnezeu îi spune lui Cain că din pricina păcatului săvârșit împotriva fratelui său pământul nu-i va mai da bogăția lui atunci când îl va lucra, băștinașii Folopa se manifestă prin tăcere. Așa reacționează atunci când sunt profund impresionați.

Înțeleg aceste lucruri mult prea bine. Face parte din modul lor de a gândi lumea faptul că, atunci când o persoană sau o comunitate păcătuiește, pământul devine sterp.

Pământul nu înseamnă doar „țărână”, așa cum îl percepem în mod obișnuit. Nu este vorba despre o analiză a proprietăților solului. Totul se petrece la un nivel mult mai adânc și are în vedere ceea ce face ca viața să fie așa cum este și satul să fie sat. Toate provin, în ultimă instanță, din pământ. Pentru Folopa, pământul e ca o „mamă”. De fapt, în limba Folopa cuvântul pentru *pământ* este unul și același cu cel pentru *mamă*.

Când pământul nu mai rodește, viața se apropie de sfârșit. În cultura Folopa, cel mai important ritual îl constituie sărbătoarea fertilității pământului. Se pregătesc pentru ea săptămâni în șir. În timpul pregătirilor, bărbații dorm într-o casă ritualică rotundă, folosită numai în acest scop, pe lespezi speciale, îngropate în pământ, cărora câteva însemne le conferă un caracter sacru. De-a lungul acestor săptămâni nu se lucrează, nu se taie lemne, nu se admit manifestări zgomotoase. Dacă ritualul nu se săvârșește după cuviință, pământul nu va rodi. Mulți păstrează încă această credință.

Dacă oamenii încep să moară, sunt convinși că pământul nu mai este bun. Se cunosc cazurile unor comunități întregi care, atunci când s-a întâmplat așa, s-au mutat în altă regiune.

Ne aflăm în continuare la primele capitole ale Genezei.

„Și Dumnezeu a zis: 'Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă din pământ la Mine. Acum blestemat ești tu, izgonit din ogorul acesta, care și-a deschis gura ca să primească din mâna ta sângele fratelui tău!...'” (Geneza 4:10-12)

Am terminat pasajul și am lăsat creionul din mână. Cu fiecare verset nou tradus, un alt chip al lui Dumnezeu întregea tabloul care începuse să prindă contur în gândirea Folopa. Vedeam acum că blestemul lui Dumnezeu nu survine doar în urma unei vinovății universale, arhetipale, așa cum s-a întâmplat cu Adam și Eva, când efectul acestuia s-a repercutat asupra întregii omeniri. Blestemul poate fi în egală măsură particular, croit după măsura păcatelor specifice pe care le-a săvârșit un anume individ.

Hapele și Isa urmăreau firul povestirii cu mult interes. Motivul celor doi frați se regăsește frecvent în folclorul Folopa.

Cain și Abel aduseseră jertfe Domnului, fiecare din munca sa. Abel a adus o jertfă de mâncare din oile întâi născute ale turmei lui și din grăsimea lor. Cain a adus o jertfă de mâncare din roadele pământului. Domnul a privit cu plăcere spre Abel și spre jertfa lui, dar nu și spre Cain și spre jertfa sa. Nori negri s-au adunat dincolo de Eden și Cain s-a mâniat foarte tare.

Cu toate că jertfa lui Cain nu fusese primită, Domnul i-a arătat îngăduință.

„Și Domnul a zis lui Cain: 'Pentru ce te-ai mâniat, și pentru ce ți s-a posomorât fața? Nu-i așa? Dacă faci bine, vei fi bine primit; dar dacă faci rău, păcatul pândește la ușă; doiința lui se ține după tine, dar tu să-l stăpânești'” (Geneza 4:6-7).

Aceasta a fost piatra de încercare a lui Cain: să-și înfrângă ispita de a păcătui. I s-a oferit șansa de a-și asuma greșeala și de a face o nouă încercare - lăsând în urmă eșecul și mergând mai departe. Avea încă situația în mână. Atâta vreme, însă, cât se lăsa afectat de faptul că fusese respins, dând cale liberă resentimentului, cel stăpânit avea să fie el însuși.

În timp ce parcurgeam fragmentul, am luat în discuție împreună cu Hapele și cu Isa principiile care reieșeau de aici, principii pe care, la rândul lor, le aveau în vedere. În ce măsură, de pildă, aversiunea nutrită față de frații noștri pornește mai degrabă din propriile noastre greșeli? Câtă din ranchiuna față de ceilalți provine, de fapt, din ceea ce încearcă să înfăptuiască Dumnezeu în viețile noastre?

Nemulțumirea lui izvorâse din relația cu Dumnezeu, însă Cain s-a întors cu spatele spre El, vărsându-și amarul asupra unui om. Dumnezeu nu-i ceruse lui Cain decât să jertfească un animal. Ucigându-și fratele, el însuși avea să devină, în schimb, un animal.

Am tradus mai departe.

„Domnul a zis lui Cain: 'Unde este fratele tău Abel?' El a răspuns: 'Nu știu. Sunt eu păzitorul fratelui meu?'" (Geneza 4:9)

În cultura Folopa, unde legăturile de familie și de clan reprezintă totul, răspunsul lui Cain ar fi sunat ca o insultă. Așa l-a considerat și Dumnezeu.

Dumnezeu l-a blestemat pe Cain.

Chiar dacă era plugar - și încă unul priceput - pământul n-avea să-i mai dea lui Cain bogăția lui, oricât l-ar fi lucrat. Aceasta a fost sentința. A scoate hrană din ogor nu va mai fi doar anevoios, așa cum le este menit tuturor; pentru el, va fi de-a dreptul cu neputință.

Țărâna înghițise sângele lui Abel, întărindu-se ca o rană uscată sub mâinile lui Cain. Soarta sa, de-acum, era să devină pribeag și fugăr pe pământ. O dată pasajul tradus, Isa a spus: „E bine. Foarte bine. Dar ceva nu-mi dă pace. Sângele... nu are glas. Iar pământul... nu are gură".

Avea dreptate. Însă ce puteam face, din moment ce acestea erau cuvintele Bibliei? Aveam de-a face cu o personificare - înzestrarea unor lucruri neînsuflețite cu trăsăturile unor făpturi vii. Nenumărate culturi și limbi utilizează procedeul, care presupune nu de puține ori o forță expresivă remarcabilă. Atunci, însă, când o limbă nu conține asemenea figuri - cum se întâmplă în cazul Folopa - ipostaza unui pământ care își deschide gura sau a unui sânge care strigă tinde să transforme întreaga învățătură într-o poveste de adormit copiii.

Așteptau de la mine un răspuns inteligibil, pe când tot ce puteam face era să aștept, la rândul meu, un răspuns de la Dumnezeu. Eram, trebuie să recunosc, oarecum nedumerit în fața lui Dumnezeu. Erau cuvintele Sale și, totuși, păreau intraductibile.

„Doamne", m-am rugat, „avem o problemă. Sunt cuvintele Tale. Tu ai folosit personificarea. S-a potrivit de minune în contextul ei original. Tu știi ce ai vrut să spui, evreii cărora le-ai vorbit mai întâi au înțeles, cred că și mie îmi este la fel de limpede, însă cum i-am putea lumina și pe acești Folopa? Dacă ar fi existat posibilitatea să nu folosești personificarea în versiunea originală, ce soluție ai fi găsit? Mai precis, care ar fi soluția cea mai nimerită în cazul nostru?"

Răspunsurile au început să apară pe măsură ce ne străduiam să ieșim din impas, discutând la masa de lucru. Hapele și Isa înțelegeau, în esență, despre ce este vorba. Cain își omorâse fratele și nu-și putuse tăinui fapta. Și-a închipuit, probabil, că totul va rămâne un secret; oricât s-ar fi prefăcut că nu știe unde este fratele său, nimic nu-i rămâne ascuns lui Dumnezeu, care le vede pe toate. Sângele lui Abel scurs în pământ era însăși dovada vinovăției lui Cain. A fost ca

un proces. În fața judecătorului, care era Dumnezeu, nedreptățitul Abel (ori sângele lui Abel) cerea să se facă dreptate prin pedepsirea pârâtului. Ca și cum Abel ar fi spus: „Dumnezeule, Tu ești judecătorul întregului pământ; fă ceva”. Un om nevinovat fusese victima unei crime. Nu era drept. Vinovăția se cerea în mod just pedepsită. Revendicarea dreptății reprezintă un concept de bază cât se poate de limpede în culturile din Papua Noua Guinee. O numesc „a-și lua plata”. Dumnezeu nu putea și nu poate îngădui ca păcatul să nu-și ia plata. Poate că Abel era acum neputincios, dar nu și Dumnezeu.

Schițând o primă variantă a traducerii, am folosit expresia „a-și lua plata”. Am scris:

„Dumnezeu a zis: 'Cain, tu l-ai omorât în taină pe fratele tău, dar Eu știu. Acum trebuie să-ți iei plata pentru ce ai săvârșit. L-ai omorât pe fratele tău, iar sângele lui s-a scurs în pământ. Iar Eu am să blestem, acum, acest pământ când îl vei lucra pentru ce ai săvârșit'”.

Poate că, în viitor, atunci când vor apărea versiuni ulterioare ale traducerii Scripturii, personificarea sângelui și a pământului vor face mai mult sens. Deocamdată, însă, asemenea figuri de stil nu fac decât să ducă la confuzii. Oricare ar fi modalitatea de exprimare, adevărul este unul și același. Dumnezeu le vede pe toate și nu trece niciodată peste greșeli ca și cum nu s-ar fi întâmplat.

Perspectivile pot părea sumbre, dar, din fericire, Geneza este începutul, nu sfârșitul. Povestea continuă. Istoria merge mai departe. De atunci, sângele Altuia a stropit pământul. Sânge care, așa cum spune cartea Evreilor, vorbește mai bine decât sângele lui Abel. Sângele Omului de pe cruce s-a scurs în pământul care și-a deschis gura. Acest sânge vorbește, din nou, despre răzbunare, însă, de această dată, și despre îndurare. Răzbunarea s-a săvârșit; plata ce trebuia luată, s-a luat.

Dar nu ne aflăm decât la Geneză. Partea cea mai bună ne stătea încă înainte.

8

Magia cuvântului scris

A fost o zi în care s-a scris istoria. Oamenii se adunau în jurul casei noastre, vorbind zgomotos. Toată lumea aştepta cu nerăbdare şi emoţie să vadă primele cărţi legate şi tipărite în limba Folopa care ajunseseră vreodată în sat. Voiau să le vadă. Acesta era începutul - o pagină de istorie cu totul nouă.

Încă de la începutul perioadei pe care am petrecut-o alături de băştinaşii Folopa, am avut grijă să le explicăm cine suntem şi în ce scop ne aflăm acolo. Le-am spus că veniserăm să le învăţăm limba, să-i dăm o formă scrisă pentru ca, apoi, să le arătăm cum să citească şi să scrie. Am spus că le vom consemna legendele, istoria şi poveştile privitoare la viaţa de zi cu zi. S-au dovedit, de atunci, extrem de motivaţi şi nerăbdători să ia parte la orice activitate care avea de-a face cu „şcoala” sau cu ceea ce îşi închipuiau ei că trebuie să fie şcoala - fără să fi avut niciodată experienţa şcolii propriu-zise.

Nu ştiam la acea vreme ce se ascunde în spatele acestei motivaţii. Auziseră, se pare, unele relatări referitoare la semeni de-ai lor, care merseseră la şcoală, îşi luaseră slujbe şi câştigaseră sume nemaipomenite de bani. Oricare ar fi fost motivul, entuziasmul lor era remarcabil.

Pe parcursul lunilor de asimilare a limbii, ne vedeau scriind în cărţi. Aşteptau cu nerăbdare momentul când, la rândul lor, „vor avea ştiinţa cărţilor”. De fiecare dată când ne întorceam în sat după o şedere în Ukarumpa, întrebau: „Aţi adus cărţile?” Eram nevoiţi să le spunem că mai trebuie să aştepte o vreme.

Apoi, după doi ani de studiu continuu, înainte de prima noastră revenire în ţară, a avut loc în Ukarumpa un atelier axat pe tehnicile de alfabetizare, la care am participat împreună cu Carol. Am asistat la prelegeri şi am lucrat cu asistenţii noştri în probleme de limbă, Momako şi soţia sa, Numiame, pe care îi aduseserăm cu noi din sat. Am reuşit, astfel, să punem împreună cap la cap câteva texte ale culturii Folopa. Cel de-al treilea copil al nostru, Bruce, s-a născut la mijlocul perioadei de patru săptămâni a cursului, aşa încât Carol a trebuit să lipsească o săptămână, reuşind să se întoarcă în ultima săptămână, când am încheiat primul manual de iniţiere în limba Folopa. Carol a realizat

ilustrațiile și macheta pentru tipar. Iar Bruce a contribuit din plin la toate acestea, dormind mai tot timpul.

Abecedarul conținea șaizeci și nouă de lecții, însoțite de câte un desen simplu menit să reprezinte cuvântul în care se afla litera urmând a fi învățată. Pe cât era de simplă, cartea se întindea pe aproximativ 120 de pagini. Costul total al abecedarului, care includea un caiet și un creion, era în jur de doi dolari.

Experții în alfabetizare recomandă grupuri de studiu de până la douăzeci și cinci de elevi în cazul unei clase pilot. (Se numesc clase de alfabetizare pilot deoarece alfabetul se cere testat și aprobat înainte de publicarea unui volum mai mare de texte.) O dată alcătuit la Ukarumpa, am adus abecedarul în sat.

Îndată ce au coborât din elicopter, cei doi asistenți au început să le spună tuturor: „Avem cărțile!” Vestea s-a răspândit prin sate într-o clipită. Încercam să străbatem, cu copii și bagaje, cele câteva sute de metri care ne despărțeau de casă, când ne-am trezit asaltați de mulțime.

„Unde sunt cărțile? Vrem să vedem cărțile!”

Se aflau într-o cutie mică, foarte puțin arătoasă, și mă întrebam dacă acești oameni aveau să fie la fel de entuziasmați văzându-le cum arată de fapt. Apoi, Momako și Numiame, care ne însoțiseră, au venit la noi, spunându-ne: „Vă rugăm, arătați-le cărțile. Vor să vadă cărțile!”

Ne simțeam storși de orice vlagă la capătul unei zile de călătorie interminabile și mult prea călduroase. Nu plănuiserăm nimic altceva decât să ajungem acasă, să despachetăm și să facem curățenie. Casele acoperite cu stuf sunt întotdeauna pline de mizerii, care cad din acoperiș atunci când bate vântul, așternându-se peste paturi și peste ce se mai găsește înăuntru. A face curat nu e de ici, de colo. Tot ce doream era să ne punem lucrurile în ordine și atât. Se adunaseră, însă, atât de mulți oameni care nu încetau să-și manifeste entuziasmul, vorbind în gura mare despre aceste cărți.

„Când ai de gând să începi școala?” au cerut să afle.

„Mâine”, am răspuns, ridicându-mi vocea peste hărmălaie. „Asta e vestea cea bună. Vestea proastă este că numărul maxim de elevi care pot fi primiți la curs este de douăzeci și cinci. Vom accepta, totuși, douăzeci și șase, pentru că sunt treisprezece clanuri. Alegeți doi oameni din fiecare clan, singurii care vor participa. Cei care vor hotărî despre cine este vorba sunt căpeteniile satelor. Mai trebuie să știți că nu este gratuit - caietul de exerciții, abecedarul și creionul pe care le veți primi costă doi dolari”.

Anunțul meu nu le-a stăvilat cu nimic curiozitatea. Voiau în continuare să vadă cărțile. Am deschis, prin urmare, cutia și le-am oferit un exemplar, apoi am intrat în casă. S-au retras, sfătuindu-se îndelung.

După aproximativ trei ore, s-au întors toate căpeteniile, dându-mi de știre că hotărâseră cine avea să ia parte la lecții. Am pus o foaie de hârtie într-un suport cu clamă și am notat cele treisprezece clanuri, unul câte unul, înșiruind numele celor în cauză pe măsură ce mi le dictau.

La sfârșit, am spus: „În regulă, acum oamenii pe care i-ați ales trebuie să plătească doi dolari pentru cărți și să vină aici mâine dimineață”. Banii nu sunt ușor de câștigat în ținuturile acestea. Uneori, se obțin din vânzarea cazuarilor prinși în capcane de către comunități de altă limbă, care prețuiesc atât penele, cât și carnea acestor păsări. Pe de altă parte, nici nu prea au pe ce să cheltuie bani. Așa s-a făcut că, atunci când le-am pus în vedere să plătească, au achitat cei doi dolari fără întârziere. Fiecare și-a primit, așadar, cărțile ce i se cuveneau.

Am reintrat în casă, însă oamenii nu se dădeau duși. Nimic nu-i împiedica să înceapă școala de îndată. Alcătuiau o ceată cât se poate de gălăgioasă, discutând, răsfoindu-și cărțile, purtându-le de colo-colo. Din când în când strigau că vor să înceapă școala, CHIAR ACUM! Iar eu trebuia să le spun: „Nu! Nu începem școala acum, așteptați până mâine dimineață”.

Nu păreau foarte încântați de situație. Pe parcursul următoarei ore și jumătate, însă, s-au împrăștiat unul câte unul, văzându-și de treabă.

Așa am reușit, până la urmă, să facem ordine și să despachetăm. Eram frânți - morți de oboseală. Ne-am băgat în pat, prăbușindu-ne sub plasa de țânțari. Copiii dormeau buștean.

A doua zi, cu noaptea în cap, Carol trăgea de mine.

„Neil, trezește-te. E plin de oameni afară”.

M-am târât de sub plasă până la fereastră și am aruncat o privire afară. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Oamenii își făceau de lucru în fața casei, pășind plini de importanță, cu cărțile sub braț și creioanele în păr.

Și-au dat seama că mă sculasem. Se străduiau să păstreze liniștea, devenind astfel mai zgomotoși decât înainte.

Își atrăgeau unii altora atenția: „Șșșt! Albul doarme, nu mai faceți atâta gălăgie!”

Nu mi-a rămas decât să ies și să întreb: „Ce se întâmplă?”

„Nici o problemă”, mi-au răspuns. „Tu du-te și dormi mai departe, iar când vei fi gata, noi te așteptăm aici!”

Nu se făcuse nici măcar ora șase! Ne-am ridicat, ne-am spălat pe dinți și ne-am îmbrăcat. În vreme ce ne desfășuram programul de dimineață, pregătind mâncarea de ovăz pentru dejun, trezindu-i pe copii și luând legătura cu Ukarumpa prin radio conform orarului, zarva de afară părea să nu mai contenească, întrecând orice măsură. Se adunau tot mai mulți oameni, ca și cum urmau să ia parte la *evenimentul* zilei.

Până să terminăm micul dejun și să se facă ora la care se presupunea că trebuie să începem, se strânseseră aproximativ o sută de persoane, îngrămădite în jurul verandei. Abia dacă aveam loc să ies pe ușă și să trec drumul! Ținându-mi cartea în mână, mă întrebam cum am s-o scot la capăt - și nu mă gândeam doar la cum aș putea să ies din casă și să mă strecor prin mulțime până la Casa Bibliei, ci mai ales la cum voi putea să-i învăț pe acești oameni să citească, folosindu-mă de cunoștințele mele limitate în privința limbii Folopa.

Ajungând la ușă, m-am gândit: ce caută aici toți acești oameni?

„Era vorba despre numai douăzeci și șase!" am strigat, încercând să mă fac auzit.

„Nu-ți face griji", mi-au răspuns. „Știm. Ceilalți nu vrem decât să ne uităm".

Am reușit să ajung în mijlocul mulțimii când, deodată, s-a produs o agitație de nedescris. Croindu-și drum cu coatele, s-a apropiat de mine un bărbat learcă de sudoare, gâfâind din toți răunchii. În urma lui se ținea un băiețel. Cu gura la câțiva centimetri de nasul meu, a început să strige.

„Ce-ai făcut? Ai vândut toate cărțile, dar n-ai socotit toate clanurile. Eu aparțin altui clan. Ne-ai lăsat pe dinafară, dar și noi locuim în satul ăsta. Eu sunt ultimul din clan și el este singurul meu fiu. Trebuie să-1 iei și pe el!"

Le-am privit pe căpeteniile celorlalte clanuri. „Spune adevărul?"

Au încuviințat. Bărbatul reprezenta o ultimă rămășiță a unui clan și cerea să i se facă dreptate.

Toată lumea mă privea cu atenție, vrând să afle ce decizie am de gând să iau. Făcusem deja o concesie, acceptând douăzeci și șase în clasă. M-am uitat la Carol și am întrebat-o dacă mai aveam cărți. Mi-a răspuns că mai sunt vreo două.

L-am cercetat cu luare aminte pe băiețel. Nu avea decât doisprezece sau treisprezece ani. Se uita în sus la mine cu o privire intensă, rugătoare, plină de speranță, ca și cum viitorul întregii sale veșnicii atârna de mine și de hotărârea mea din acel moment. Se spălase, se îmbrăcase cu cea mai bună pereche de pantaloni scurți și ținea în mână un petec de hârtie, străduindu-se să arate cât mai bine ca un elev. I-am spus tatălui său că materialele au să-1 coste doi dolari. Cât ai clipi, și-a băgat mâna în buzunar și mi-a întins banii. Așadar, Carol i-a adus cartea, caietul și creionul, iar noi am continuat să ne croim anevoie calea prin mulțime spre Casa Bibliei.

Nu aveam pe atunci decât o tablă și niște bănci grosolane construite din ceea ce găsisem în junglă. Mă aflam în fața a douăzeci și șapte de aspiranți la cărturărie, șezând care pe unde, fără să știe cum se ține o carte în mână, majoritatea dintre ei neștiind la ce folosește un creion. Creioanele nu erau ascuțite și nimeni nu știa cum să le ascută. În jur de o sută de oameni atârnavă peste ferestre și se înghesuiau la ușă, curioși să vadă ce fel de minune are să se întâmple.

Am început cu lecția întâi. Mi-am dat toată silința, luând în considerare competența mea redusă în limba Folopa, să le predau cele mai elementare noțiuni ale primei lecții. Am arătat spre litera *i* din cuvântul *diki* (arc) și am spus: „Semnul acesta se pronunță [i:]". Apoi am indicat litera *i* din celălalt cuvânt, *dika* (batat) și am spus: „Aceasta este în *dika* partea care se pronunță [i:]".

Parcurgeam materia, încercând să pun la bătaie toate resursele limbii Folopa de care dispuneam. Luau parte la strădania mea cu toată concentrarea, urmărindu-mi fiecare gest. Educația într-o sală de clasă era pentru ei un concept nou. Nu se întâlniseră niciodată cu astfel de metode pedagogice. Păreau că se

așteaptă să aibă loc un soi de magie. Ședeau, urmărind tot ce se petrece. În același timp își țineau respirația, ca și cum ar fi fost o singură ființă, pândind momentul când avea să se producă transformarea magică. Și care trebuia să aibă loc între cei patru pereți sacri ai școlii!

În ceea ce mă privea, efortul mă secătuia de orice putere. Am avut nevoie de o rezervă uriașă de energie să duc la bun sfârșit prima lecție. Am parcurs-o de aproximativ zece ori, căutând de fiecare dată o altă abordare, în timp ce ei nu făceau decât să repete „*hi, diki, diki*” din ce în ce mai tare, gândindu-se probabil că, dacă ridică îndeajuns de mult tonul, vor reuși să prindă și ideea.

În sfârșit, după vreo două ore, extenuat, am spus: „De ajuns. Sfârșitul lecției întâi. Gata cu școala pentru ziua de astăzi”.

S-au uitat cu toții la mine, neîndurători, sfredelindu-mă cu privirea. Un purtător de cuvânt autodesemnat s-a ridicat în picioare. „Ești rău”, mi-a spus cu înverșunare.

„De ce?”

„Am auzit că în alte locuri școala ține toată ziua. Și noi vrem să stăm la școală toată ziua”.

„De acord”, am răspuns. „Poate că în alte locuri școala ține toată ziua. Dar aici, astăzi, s-a terminat! Măine vom continua cu lecția a doua. Dacă vreți să mai învățați, mergeți afară, uitați-vă în carte, la desene și luați-o de la capăt din nou și din nou”. Eram atât de obosit încât hotărâsem să mă opresc, oricare-ar fi fost.

A urmat o perioadă în care oamenii s-au prezentat zi de zi, punctuali, la toate cele șaiszeci și nouă de lecții. Unii dintre ei n-au reușit să învețe nimic. Alții au continuat să creadă că la mijloc e un fel de magie și că trebuie să ții cartea sau să te uiți la ea într-un anume fel ca lucrurile să se lămurească. Cu toate acestea, patru sau cinci dintre ei au învățat într-adevăr să citească (printre care, că tot veni vorba, și băiețelul celui mai mic dintre clanuri, care își dorise atât de mult să participe).

Uimirea sătenilor era fără margini. Unii erau de părere că magia avea cu adevărat putere - de vreme ce existau oameni care chiar învățaseră să citească. Ni se părea până și nouă un miracol. Faptul că știau să citească ne-a dat un impuls semnificativ. Puteau acum să ne dezvăluie elemente ale limbii lor care ne rămăseseră insuficient cunoscute. Au adus unele corecturi la ortografia pe care o stabiliserăm. Numai eforturile noastre comune cu privire la acest aspect au făcut ca sistemul ortografic al limbii Folopa să corespundă realității lingvistice.

*

Unii oameni care nu luaseră parte la lecții aveau să vină, pe urmă, la cei care știau să citească, rugându-i: „Fii bun, împărtășește-mi taina citirii, dă-mi această putere”. Așa încât au învățat, apoi, unul de la altul.

A existat, totuși, un personaj care s-a dovedit a fi, în principiu, un autodidact. Numele lui a fost Awiamé Aii.

Încă de la început, Awiamé Aii ne-a luat sub aripa sa, explicându-ne dedesubturile unei culturi care avea uneori darul să ne deconcerteze. Era unul dintre cei mai buni prieteni ai noștri. Cu toate că fusese unul dintre cei doi oameni din clanul său aleși să ia parte la primul curs de alfabetizare și cu toate că l-a urmat de la un capăt la altul cu multă conștiinciozitate, n-a reușit să învețe nimic. Iar acest lucru i-a zdruncinat încrederea în sine.

Avea înjur de treizeci și cinci de ani, dar fiindcă suferise în copilărie de o boală asemănătoare oarecum poliomielitei, picioarele îi erau uscățive ca niște bețe și se deplasa greoi, cu mișcări rigide, sprijinit într-un toiag. Era, însă, foarte puternic de la brâu în sus. Pe când ne construiam casa, la început, a venit să ne spună: „Mă vedeți că sunt schilod. Nu pot merge în pădure să tai bușteni și să-i aduc pe umeri. Dar am să fac tot ce-mi stă în putință să vă ajut. Voi săpa groapa pentru privată ". Și s-a ținut de cuvânt - la o adâncime de peste patru metri.

Își dorea atât de mult să poată citi! După ce am terminat de tradus Geneza, am lăsat-o în cinci exemplare celor care știau să citească, urmând să plecăm pentru o vreme în țară. Dorința lui Awiamé Aii de a citi era atât de puternică încât l-a convins pe unul dintre ceilalți să renunțe la exemplarul său din Geneză. Se alătura celor care știau să citească, cerându-le: „Uite, citește-mi asta". Obişnuia să citească abecedarul și Geneza în același timp. Își lua exemplarul din Geneză peste tot, în grădină, în pădure, oriunde s-ar fi dus - la pescuit sau la vânătoare. Nu se despărțea niciodată de textul biblic, care îi devenise tovarăș de nedespărțit și pe care îl parcurgea la nesfârșit.

Un an mai târziu, când ne-am întors, în timp ce ne instalăm din nou în casă și făceam curățenie, Carol s-a oprit, mirată: „Neil, ce se aude?" S-a îndreptat spre ușă, apoi mi-a spus: „Awiamé Aii stă și citește pe veranda din spate! Sună de parcă ar citi din Geneză!"

„E imposibil", am răspuns. „Nu știe să citească".

M-am dus să văd cu ochii mei și, într-adevăr, l-am găsit citind din cartea Genezei. Am ieșit cu toții și ne-am strâns în jurul lui.

„Awiamé Aii", l-am întrebat, „știi să citești?"

Ne-a înșirat, radiind de mulțumire și plin de mândrie, întreaga poveste.

Lumina lui Awiamé Aii, care strălucise în ziua aceea pe veranda noastră, s-a răspândit și în cugetele celorlalți săteni care au continuat să învețe unii de la ceilalți. O lumină care a devenit cu atât mai puternică pe măsură ce sătenii ajungeau să-și dea seama că numai perseverența și truda, dincolo de orice magie, reprezintă cheia cu ajutorul căreia se poate dobândi puterea cuvântului scris.

9

Învinuiri dureroase în Egipt (Geneza 37-45)

Iosif a fost un visător. A început să viseze în Geneza 37, iar visele sale au devenit realitate pe parcursul următoarelor capitole.

Băştinaşii Folopa sunt încântaţi de povestea lui Iosif. În perioada când traduceam acest episod biblic, Iosif ajunsese subiectul preferat al multor discuţii în biserică şi prin sat. Oamenii se identificau în mod profund cu destinul acestuia - cel mai aproape de inima tatălui său şi, totuşi, înlăturat de fraţi, dăruit cu visele slavei viitoare, dar ocolit şi învinuit pe nedrept în acelaşi timp. Cu toate acestea, oricâte necazuri ar fi avut de îndurat, caracterul său s-a dovedit nepătat, iar încrederea sa în Dumnezeu nestrămutată.

Intorcându-ne de la atelierul traducătorilor, Hapele, Isa şi cu mine am decis să renunţăm în întregime la prima variantă şi să luăm totul de la început. Ni se alăturaseră încă zece oameni, iar alţii veneau să ne dea, din când în când, câte o mână de ajutor.

Cu un ritm de lucru ca al nostru, impus de nenumăratele întreruperi care interveneau atunci când trebuia să analizăm un cuvânt, să lămurim unele aspecte de ordin cultural (atât Folopa, cât şi biblice) sau să revenim asupra structurilor gramaticale, nu pot spune că aveam parte de cea mai spectaculoasă dintre experienţe. O înaintare atât de cumpănită şi dezbateră continuă ne-au dat, însă, posibilitatea de a pătrunde cu uimire şi veneraţie înţelesul adânc al fiecărui pasaj.

Lui Iosif îi fugise pământul de sub picioare. Fusesse aruncat într-o fântână secată şi pulberea s-ar fi ales de el dacă unuia dintre fraţi nu i-ar fi venit ideea mai bună de a-l vinde ca rob. Douăzeci de sicli de argint nu era o sumă care să le aducă un prea mare câştig celor zece fraţi, însă nici nu era nevoie de mai mult atâta vreme cât reuşeau să scape de el fără să-şi mânjească mâinile cu o crimă care le-ar fi încărcat conştiinţa.

Singur în Egipt, Iosif îl avea alături pe Dumnezeu. S-a văzut acest lucru în tot ce a înfăptuit. Cu toate că pierduse privilegiul de cel mai iubit fiu al tatălui

său, nu și-a părăsit niciodată credința, orice i-ar fi fost sortit. S-a dovedit a fi un sclav desăvârșit. Spirit pătrunzător și ordonat, avea toate calitățile unui conducător înnăscut. A învățat din mers noua limbă, devenind la fel de priceput în matematici și finanțe, pe cât avea să fie în relațiile cu oamenii. Unde mai pui că era tânăr, chipeș și viguros. Avea *bete*...

Potifar, căpetenia străjerilor lui Faraon, l-a cumpărat din târgul de sclavi și l-a pus la muncă. Cu timpul, Iosif a fost numit mai marele întregii case: gospodărie, pământuri, robi, bani, tot -mai puțin al singurei griji care-i mai rămăsese lui Potifar, aceea de a mânca și de a bea, și al soției acestuia.

În această situație, singurul neajuns s-a vădit a fi soția. De vreme ce bărbatul ei era mai mult plecat, iar treburile casnice n-o priveau, avea la dispoziție timp berechet. Ce altceva îi rămânea decât să trândăvească toată ziua prin casă în mantia ei probabil de firmă, marca Nefertiti? În plus, vlăjganul ăla de sclav evreu i se părea tot mai ispititor pe zi ce trecea.

Povestea devenea din ce în ce mai interesantă. Pentru Folopa, o asemenea telenovelă ar fi depășit orice cotă de audiență. Am tradus:

„Dar Iosif era frumos la statură, și plăcut la chip. După câțeva vreme, s-a întâmplat că nevasta stăpânului său a pus ochii pe Iosif, și a zis: 'Culcă-te cu mine!'" (Geneza 39:6-7).

„Cum așa?", m-au întrerupt.

„Ea a spus: 'Culcă-te cu mine!'" . Adică, știți și voi... 'Vino în pat cu mine.'"

Nu păreau să înțeleagă. Am reformulat, atunci, în cea mai limpede Folopa de care eram în stare: „Voia să aibă o relație sexuală cu el".

„Aha", au exclamat. „Dar noi nu-i spunem așa".

„Și cum îi spuneți?"

„Spunem e *saasepe*". Care se traduce prin „ia-mă".

N-am avut nimic de obiectat. Am recurs la această variantă și am mers mai departe.

„Ia-mă", a spus ea. Și măcar că îi vorbea zi de zi lui Iosif, el n-a vrut să o ia și nici măcar să-i fie prin preajmă. Următorul verset:

„într-o zi, când intrase în casă, ca să-și facă lucrul, și când nu era acolo nici unul din oamenii casei, ea l-a apucat de haină, zicând: 'Ia-mă!' El i-a lăsat haina în mână, și a fugit afară din casă". (Geneza 39:11-12).

Toți cei din jurul mesei au fost impresionați de forța morală a lui Iosif. Fără îndoială că avea și el porniri trupești, ca orice om, mai ales că era tânăr, singur și trecuse prin atâtea necazuri. Ocazia ar fi fost ideală pentru a și le satisface. Iar, în absența oricărui martor nedorit, cine ar fi putut să afle?

În mod ironic, discuția noastră s-a împotmolit tocmai la chestiunea intimității. În culturile din Papua Noua Guinee, acolo unde casele sunt mici și familiile numeroase, relațiile sexuale nu se pot întreține decât în grădină. Singurul loc intim se găsește la adăpostul pădurii. Totul părea să se fi inversat, așadar, atunci când soția lui Potifar a încercat să-l tragă pe Iosif în casă, iar acesta a fugit în grădină.

Așa stăteau, însă, lucrurile acolo. Nu toate locurile sunt la fel.

Am tradus următorul fragment:

„Când a văzut ea că-i lăsase haina în mână, și fugise afară, a chemat oamenii din casă, și le-a zis: 'Vedeți, ne-a adus un evreu ca să-și bată joc de noi! Omul acesta a venit la mine ca să mă ia, dar eu am țipat în gura mare. Și, când a auzit că ridic glasul și strig, și-a lăsat haina lângă mine și a fugit afară'” (Geneza 39:13-15).

La un asemenea final, toți bărbații din Casa Bibliei, cât pe ce să cadă de pe scaune, s-au aplecat în față, exclamând în același timp: „*E o minciună!*”

Erau cu pumnii încleștați, fălcile încordate și venele de pe gât stând să le pleznească. Așa ceva depășea orice limită! Cum se putea ca un bărbat atât de cinstit, de neprihănit, să accepte un asemenea comportament din partea unei femei „de nimic”? Lucrurile au luat, apoi, o întorsătură și mai gravă. În paragraful următor, atunci când Potifar vine acasă, tot ei îi dă crezare. În vreme ce Potifar spumega de mânie împotriva lui Iosif, băștinașii Folopa spumegau de mânie împotriva soției și a nedreptății pe care o săvârșise. Iar Iosif n-a rostit, după cum stă scris, nici un cuvânt în apărarea sa atunci când a fost aruncat în temniță.

Oamenii veneau zi de zi - urmărind să afle cum va ieși Iosif din temniță și va fi înălțat al doilea ca rang în țara Egiptului. În ciuda aparențelor, nu încapă îndoială că omul avea *bete*. Dumnezeu îngăduise ca lucrurile să o ia razna numai pentru a le arăta tuturor, până la urmă, că nu pierduse nici o clipă controlul asupra situației.

O dată prima variantă a Genezei încheiată, am chemat un alt grup de băștinași pentru o lectură de verificare. Aveam de gând să parcurgem încă o dată textul în fața unor persoane care nu mai luaseră contact cu traducerea, vrând să ne asigurăm că transpunerea era cât se poate de clară. Am citit-o cu voce tare. Carol se afla împreună cu noi în Casa Bibliei, dactilografiind manuscrisele revizuite într-un ritm care-i permitea să țină pasul cu lectura noastră.

Așa cum se întâmplase în cazul celor de dinainte, Iosif a lăsat o impresie la fel de puternică și asupra noilor noștri colaboratori.

Iată-l învinuit pe nedrept, întemnițat, dar niciodată înfrânt, în pofida vitregiilor soartei. A fost un visător, iar visele sunt importante în cultura Folopa. Fusesse nedreptățit de frații săi. Iar relațiilor între frați li se acordă o atenție deosebită în legendele Folopa. Jocul uneltirii și al înșelăciunii pe care l-a făcut

Iosif după ce ieșise din temniță și devenise căpetenia Egiptului li se potrivea de minune.

Iosif n-a vrut să le spună cine este. Le-a cerut să-l aducă pe fratele lor cel mai tânăr, Benjamin, dacă vor să-l mai vadă vreodată la față (și să-și primească hrana). Apoi, când l-au adus, le-a întins o cursă, acuzându-i în mod nedrept de hoție pe seama lui Benjamin, care urma, așadar, să-i devină rob. Frații și-au dat seama că ajunseseră într-o situație fără ieșire, deznădejde pe care băștinașii Folopa o înțeleg foarte bine. Și-au dat seama că venise, în sfârșit, clipa să plătească pentru păcatul săvârșit împotriva fratelui lor cu atâta vreme în urmă. (Nu-și închipuiau că omul care le stătea înaintea era însuși fratele pierdut.) Băștinașii Folopa trăiesc uneori aceleași muștrări de conștiință ca și frații lui Iosif. Faptul că stă în condiția lor să fie în permanență pedepsiți este o temă comună a gândirii Folopa. În acest caz, frații vărsaseră sânge nevinovat, iar păcatul lor se întorcea acum să le bântuie sufletele. E un sentiment obișnuit la băștinașii Folopa.

Cultura Folopa se aseamănă în multe privințe cu cea a Vechiului Testament, aceasta fiind una dintre ele. Există o legătură foarte strânsă între tată și fiu - și mai ales cu mezinul familiei. Folopa îl numesc „copilul ultimei alăptări”, astfel că au înțeles cât se poate de bine adâncă temere care l-a încercat pe Iacov, îngăduindu-i lui Benjamin să plece de lângă el. O dată ajunsă la el, vestea că Benjamin ar fi fost întemnițat i-ar fi umplut viața de amărăciune și durere.

În cele din urmă, Iuda, care făgăduise tatălui său că își va păzi fratele cel mai tânăr cu prețul propriei sale vieți, l-a implorat pe Iosif să-l lase să ia locul lui Benjamin.

Atenți în continuare la limpezimea traducerii, am citit:

„Acum, dacă mă voi întoarce la robul tău, tatăl meu, fără să avem cu noi băiatul de sufletul căruia este nedezipit sufletul lui, el are să moară, când va vedea că băiatul nu este; și robii tăi vor pogori cu durere în locuința morților bătrânețile robului tău, tatăl nostru. Căci robul tău s-a pus chezaș pentru copil, și a zis tatălui meu: 'Dacă nu-l voi aduce înapoi la tine, vinovat să fiu pentru totdeauna față de tatăl meu.' Îngăduie, dar, te rog, robului tău să rămână în locul băiatului, ca rob al domnului meu; iar băiatul să se suie înapoi cu frații săi. Cum mă voi putea sui eu la tatăl meu, dacă băiatul nu este cu mine? Ah! să nu văd mâhnirea tatălui meu!” (Geneza 44:30-34)

Mi-am ridicat ochii să văd dacă înțelesul textului le era accesibil. Bărbații păstrau tăcerea, așezați cu picioarele încrucișate pe podea, în toată simplitatea lor, unii dezbrăcați de la brâu în sus, pătrunși de gravitate, oftând adânc. Pe unul dintre ei l-am surprins ștergându-și în treacăt o lacrimă.

Am citit mai departe. Pe urmă, Iosif și-a pierdut, la rândul lui, stăpânirea de sine. Știa la fel de bine ce înseamnă legătura cu totul aparte dintre un tată și

fiul său cel mai tânăr. Și nu se îndoia că, o dată ce frații s-ar întoarce fără mezin, tatăl lor ar fi murit într-adevăr. Dar în fața unei asemenea dovezi de iubire și devotament a fratelui mai vârstnic, care se arăta dornic să ia asupra sa pedeapsa celui alt - stăruind fierbinte - Iosif nu s-a mai putut stăpâni și s-a retras, izbucnind în hohote de plâns.

Întorcându-se, s-a făcut cunoscut drept cine era, de fapt - propriul lor frate.

Ajunseserăm la capătul paginii. Carol dactilografia în continuare ultima variantă a traducerii, dar o lăsaserăm puțin în urmă. Nu mai aveam, pentru moment, nimic de citit și, pentru că tot venise vremea să luăm o pauză, mi-am făcut de lucru pregătind ceai și pâine pentru toată lumea.

În spatele meu, însă, nu se auzea nimic - cu excepția mașinii de scris. M-am uitat să văd ce se întâmplă. Bărbații se adunaseră în jurul lui Carol, citind cuvintele unul câte unul, pe măsură ce apăreau pe hârtia care ieșea din mașină.

Ceaiul și pâinea mai puteau aștepta. Oamenii păreau acum să-și ia hrana de altundeva.

Până să se umple pagina, Iosif le-a mărturisit fraților săi că-i recunoscuse încă de la bun început, că-și amintea de păcatul pe care aceștia îl săvârșiseră împotriva sa și că nu avea de gând să se răzbune, înțelegând că Dumnezeu îl folosea să le vină în ajutor atunci când aveau mai multă nevoie.

Ajunși aici, unul dintre bărbații mai în vârstă și-a ridicat privirea spre mine. Ducându-și mâna la gât, cu un gest într-un totuși, a spus: „Cuvintele acestea sunt atât de bune că ne vine să murim”. A luat foaia pe care tocmai o terminase Carol și a citit un verset:

„Acum, nu vă întristați și nu fiți mâhniți că m-ați vândut ca să fiu adus aici, căci ca să vă scap viața m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră” (Geneza 45:5).

S-a uitat în jur la ceilalți și apoi pe fereastră. A rostit încet: „Fratele pe care l-au făcut să sufere atât de mult”, a spus, „avea acum toată puterea să-i nimicească. Și, totuși, n-a mai vrut să știe de greșala lor. Dimpotrivă, le-a venit în ajutor”. Apoi, a încheiat, oftând: „Aici se află un adevărat *bete*”.

10

În căutarea iubirii (Ioan 3:16)

Stăteam cu apa până la genunchi într-un râu din adâncul întunecos al unei peșteri când bărbații s-au gândit că ar fi un moment prielnic să ne oprim și să spunem o rugăciune.

Avuseserăm parte de vreme bună, fără prea multă ploaie, potrivită pentru o vânătoare de lilieci. În peștera unde se puteau găsi cele mai mari exemplare, nivelul apei era în aceste condiții suficient de scăzut. Chiar dacă băștinașilor Folopa nu le displac nici cei de mai mici dimensiuni, sunt înnebuniți după cei mari, specia aceea de lilieci care se hrănesc cu fructe, a căror deschidere a aripilor poate ajunge până la un metru.

Intrau de obicei în peșteră prin partea care se deschidea cu o cavernă uriașă. De data aceasta, le-am sugerat să alegem altă cale. Nu-mi făceam iluzii că fusesem invitat să particip la expediție pe seama dibăciei mele vânătoarești. Speraseră mai degrabă că voi aduce cu mine lanterna electrică, mai ușoară și mai eficientă decât torțele lor.

Peștera străpunge muntele de la un capăt la altul, cu toate că prin locul pe care îl alesesem eu se intra greu din pricina îngustimii și a râului care curge spre interior. Ești nevoit să înaintezi ghemuit printr-un curs de apă adânc de peste un metru, cu numai vreo treizeci de centimetri până la tavan cât să poți respira. Nu mai fuseseră niciodată pe aici/ceea ce, din punctul meu de vedere, justifică o dată în plus tentativa.

Am reușit să ne strecurăm prin coridorul lung de la intrare, care s-a deschis apoi într-o serie de încăperi spațioase. Chiar și așa, drumul nostru trecea tot prin apă, acum mai puțin adâncă. Traseul nu mi se părea deloc dificil și am fost oarecum surprins de faptul că voiau să se oprească pentru a se ruga. Țineau să se roage până și cei care nu o făceau în mod obișnuit sau erau de-a dreptul necredincioși.

Prea bine, mi-am spus, oamenii trebuie să se roage neîncetat. Locul și timpul erau tot atât de potrivite ca oricare altele.

Câțiva dintre ei au început. Rugăciunea, cât se poate de solemnă, îi cerea cu ardoare lui Dumnezeu să-i păzească în locul acela necunoscut de orice primejdie, mai cu seamă de ființele ce și-ar fi putut afla sălașul acolo. Unii au pronunțat cuvântul Sowe, care nu mi-a atras în mod deosebit atenția. Nu-l mai auzisem până atunci, însă nu era decât unul dintre nenumăratele cuvinte pe care

nu le mai auzisem. Abia mai târziu aveam să aflu care era motivul neliniștii care-i frământa. Cu ani în urmă, râul cu pricina avusese un rol funerar.

Pe vremuri, înainte ca înhumarea să devină obligatorie prin lege, băștinașii recurgeau la diverse ritualuri funerare, în funcție de ceea ce doreau să se întâmple cu spiritul.

În credința Folopa, spiritul unei persoane sălășluiește în oase. După moarte, acesta veghează o vreme lângă oase, cunoaște modul în care cei vii i-au îngrijit trupul neînsuflețit și are puterea de a reveni din lumea de dincolo, manifestându-se pe căi supranaturale. Acesta este unul din motivele pentru care oamenii se arătau cuprinși de o jale mai adâncă decât ar fi fost de înțeles în cazul pierderii cuiva drag și considerau că trupul are nevoie de un tratament aparte.

În cazul unei persoane care dusesese o viață vrednică de cinste, avea loc o ceremonie plină de respect. Așezau trupul pe o platformă ridicată nu departe de sat. Femeile urcau, apoi, în fiecare zi pe platformă să alunge cu ramuri înfrunzite muștele de pe corpul intrat în putrefacție. În cele din urmă, tot femeile îl mâncau, câte o bucată o dată.

Nu același lucru se întâmpla cu o persoană care fusese toată viața o pacoste, adusesese numai necazuri satului și al cărei spirit nu era dorit de nimeni prin preajmă. În acest caz, nu avea loc nici un ritual. Așa încât, după o ceremonie de doliu superficială, se construia și de această dată o platformă, însă peste un râu - mai precis, peste acest râu, care intră în munte și dispare - căreia i se dădea foc cu tot cu trupul de pe ea.

Iar când platforma se năruia înghițită de flăcări, toate rămășițele erau măturate de apă în hăul de sub munte: carne, oase (spirit) și tot restul.

În râul acela stăteam noi acum.

După rugăciune, ne-am văzut de drum. Cu timpul, am ajuns și la lilioci, care atârnav de tavan cu capul în jos și ochii roșii licărind înfiorător în lumina lanternei.

Când Folopa dau peste lilioci într-o peșteră, nu mai știu de nimic altceva. Se produce brusc o învălmășeală smintită, toată lumea răcnește, trage cu arcul și se cațără pe pereți, sprijinindu-se de stalactite și stalagmite. Iar cu ecoul asurzitor al grotei provocat de liliicii negri care dau din aripi ieșiți din minți și de negrii vânători care slobod urlete cât îi țin plămânii în miezul întunecat al pământului - totul se transformă într-o casă de nebuni.

„Luminează acolo!”

„Nu, luminează aici!”

„L-am nimerit, e acolo în apă!”

„Vezi că e unul pe care vor să-1 ia! Prindeți-i”.

„Ai grijă încotro tragi. Sunt și *eu* pe-aici!”

Săgețile pentru păsări ale băștinașilor Folopa au vârful asemenea unei furci; arcurile sunt făcute din lemn de palmier, iar corzile sunt împletite din bambus. De obicei, săgeata nu ucide liliacul, ci doar îl străpunge, doborându-l. În timp ce lovește apa cu aripile, încercând să înoate, vânătorul îl ridică, apucând

de coada săgeții. Răsucindu-i aripile la spate, scoate săgeata și-l lovește cu capul de o piatră, curmându-i zilele.

Liliecii se retrăgeau tot mai adânc în peșteră cu noi pe urma lor. Coridorul devenea tot mai îngust și întâlneam uneori porțiuni cu apă adâncă. Nu ne-am oprit, cu toate că neliniștea de dinainte părea să-și facă din nou simțită prezența. Cuprinși de frenezia vânătorii, însă, oamenii nu aveau de gând să rămână pe loc.

Într-un sfârșit, când spațiul s-a deschis din nou, ne-am trezit într-o sală imensă. Ne aflam pe malul nisipos al unui lac subteran străjuit de pereți stâncoși.

„Până aici”, au spus toți. „Capătul drumului”.

Adevărat, nu aveam pe unde să ocolim lacul, însă nu vedeam de ce ne-am fi oprit de vreme ce tot eram uzi până la piele. De ce să nu mergem mai departe? În raza lanternei se vedeau liliecii atârând de tavan în partea cealaltă. Nu-mi puteam explica de ce vor să renunțe chiar acum.

„Stați un pic”, am spus. „Nu știm nimic despre lacul ăsta. S-ar putea să nu fie foarte adânc”.

„Nu”, mi-au răspuns. „Nu te duce acolo”.

„De ce nu?”

„De-aia. Am ajuns la capăt. Nu mai avem pe unde merge”.

„Dar liliecii - uite-i acolo. Nu pentru ei am venit?”

N-a schițat nimeni nici o mișcare. Nu reușeam să înțeleg. Doar trecuserăm prin râu. Care era diferența între un râu și un lac? În cele din urmă, am decis să fac eu primul pas.

„Mă duc să văd cât e adânc”, le-am spus. „Poate că apa e chiar foarte mică”.

„*Nu te duce!*”

Avertismentul venea din partea tuturor celor zece vânători. Nu pricepeam nicidecum. Erau bărbați duri, dintr-o bucată, pe care nu-i speria nimic. Trecuserăm prin situații mult mai dificile.

Ajunsesem cam la sfertul drumului când m-am întors spre ei, strigându-le: „Nu e decât nisip”. Apa îmi ajungea puțin peste brâu, iar ei mă urmăreau cu ochii larg deschiși și chipurile întunecate - ca și cum ar fi fost ultima oară când mă vedeau.

Băștinașii Folopa se simt extrem de răspunzători unii față de ceilalți, drept pentru care nu-și lasă niciodată tovarășii singuri pe drum și-și asumă întreaga vina dacă vreun însoțitor pățește ceva în timpul unei călătorii. Fără să-mi dau seama pe moment, faptul că mă aventurasem de unul singur în necunoscut le provoca o mare neliniște.

Am înaintat spre mijloc. Apa îmi ajungea acum la subsuori, însă, pe măsură ce pășeam, a început să scadă din nou. În cele din urmă, am ajuns în apele mici de la capătul celălalt.

„Iată-mă”, am strigat. „Nu vă fie teamă. Haideți și voi”.

Primul care a îndrăznit, într-un târziu, a fost Apusi Aii. Nu are decât un metru și jumătate, însă forța lui nu e cu nimic mai prejos de a celui mai puternic din neamul său. Nu s-ar da în lături din fața unui autobuz de cursă lungă dacă ar fi, să spunem, un jucător de rugby și antrenorul i-ar cere-o. Ținându-și desaga pe jumătate plină cu lilioci deasupra capului într-o mână iar în cealaltă arcul și săgețile, a pornit.

Folopa nu se pricepe la înot mai deloc, chiar și atunci când au mâinile libere. După aproximativ un minut de înaintare precaută, cu apa care îi ajunsese până la gât, a întrebat: „Am ajuns la jumătate?”

„Desigur”, i-am răspuns. „Dă-i bătaie”.

Apa era neagră ca smoala și îi atinsese deja bărbia, obligându-l să-și țină fruntea spre tavan, până să urce în sfârșit cu greutate panta la capătul căreia mă aflam eu. În căutarea iubirii

Cu el teafăr de partea cealaltă, toți ceilalți l-au urmat. Unul dintre ei, mișcând din întâmplare cu piciorul un obiect de pe fundul apei, a tresărit și a lăsat să-i scape un țipăt de spaimă. Ridicându-l, s-a văzut în mână cu un os de om. Au mai găsit și altele. Asemenea descoperiri n-au fost de natură să calmeze prea mult spiritele, însă o dată ajunși dincolo de jumătate nu le rămânea decât să meargă mai departe. Oricum, acesta fusese scopul de la bun început.

Atmosfera s-a reînsuflețit de îndată ce am continuat să vânăm lilioci. I-am urmărit mai departe în peșteră, prinzând câte unul, ici și colo, până când am dat în fața noastră peste un perete înalt care închidea drumul. Pe una dintre părți, râul săpase o gaură în care dispărea involburat. Nu mai aveam pe unde să o luăm. De acum, însă, ne era de ajuns, așa că am făcut cale întoarsă, cu grijă, am ieșit din peșteră și am plecat spre casă.

*

Ne aflam departe de Ioan 3:16, versetul la care începuserăm să lucrăm cu o zi înainte - vânătoria fusese, însă, un bun prilej de relaxare matinală. Ajuns acasă, m-am curățat de noroi, am intrat și, după un duș, am luat masa de prânz. În cursul după-amiezii, m-am întâlnit cu Hapele în Casa Bibliei pentru a relua traducerea de unde o lăsasem.

Trecuseră în jur de patru ani și jumătate de când trăiam, alături de Carol, printre acești oameni și eram pe cale de a lua primul concediu. Tradusesem Geneza într-o primă variantă și alte câteva pasaje din Vechiul Testament, dar nu lucrasem încă nimic din Noul Testament. Mai aveam multe de învățat și încă nu găsisem un cuvânt pentru „iubire” ori măcar pentru „a pieri”. Nu voiam să plecăm, însă, timp de un an, înainte de a încerca să-i dau de capăt, fie și numai acestui verset.

„Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentru ca oricine crede în El, să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3:16).

Ioan 3:16. Nu puțini consideră că acesta este versetul de temelie al Bibliei. Esență a întregului mesaj, poate fi, în multe sensuri, numit *bete*.

Înainte de a ne apuca de lucru în după-amiaza aceea, voiam totuși să mă lămuresc cu privire la unele lucruri care se întâmplaseră în timpul dimineții.

„Hapele”, am zis, „ceva mă nedumerește. Știu că sunteți niște oameni foarte curajoși. Azi dimineață v-am văzut cățărându-vă pe pereții peșterii, apucând care-ncotro pe întuneric, chiar și fără lumină, înșfăcând cu mâna goală liliecii ăia mari, care țipau îngrozitor. Nu înțeleg, atunci, de ce s-au ferit toți să traverseze un lac atât de mic”.

Mi-a răspuns fără să stea pe gânduri: „Sowe”.

„Ce este Sowe?”

„Vrei să spui 'Cine este Sowe?'”

„De acord, cine este Sowe?”

„N-ai auzit de legenda celor doi frați?”

Nu auzisem de ea - cel puțin, nu de aceasta. De fapt, nu auzisem nici măcar cuvântul „legendă”, pe care încercasem de ceva vreme să-l aflu. Antropologii ne învățaseră că putem cunoaște o sumedenie de lucruri în legătură cu un popor prin intermediul legendelor. Până atunci, însă, cercetările mele în acest sens fuseseră destul de limitate de vreme ce nu cunoșteam nici măcar termenul. Era vorba despre *dete fele io*, adică „vorba fără de sfârșit”. Am notat-o imediat.

Cu o expresie cât se poate de gravă, Hapele a început să istorisească.

„Au fost odată doi frați care au plecat la pescuit pe baltă. Și-au construit o plută, așa cum facem și noi când pescuim. Cel mare stătea în picioare pe plută și, folosind o frunză mare de sagotier, arunca apa pe mal cât putea de repede. Din când în când, scotea și câte un pește. Fratele cel mic îl prindea de îndată ca nu cumva, tot zbătându-se, să ajungă înapoi în lac.

După o vreme, fratele cel mare a obosit și a spus: 'Măi, frățioare, am obosit. Hai să schimbăm locurile. Stai tu aici și scoate apa, iar eu am să vin pe mal să fumez.'

Așa că au schimbat locurile. Pe când fratele cel mic scotea apă, cel mare și-a ridicat privirea spre el și a spus: 'Hei, te scufunzi'.

Pluta se scufunda, într-adevăr, iar apa îi ajungea acum fratelui celui mic până la glezne. 'Ar fi mai bine să ieși!', îi spuse.

Fratele cel mic a luat frunza de sagotier și a încercat să vâslească până la mal. Vâslea din răsputeri, dar în zadar. Între timp, apa îi ajunsese până la genunchi.

'Frate', a strigat cel mic, 'este ceva sub mine! S-a prins de plută și mă ține de glezne. Mă trage la fund!'

Auzindu-1, fratele cel mare a început de îndată să alerge în toate părțile, încercând să găsească o cale de salvare. A vrut să-1 tragă afară cu liane, dar acestea s-au rupt. A găsit un par lung și i l-a întins. Oricât ar fi tras, însă, nu izbutea să-1 miște din loc.

Strigau amândoi, îndemnându-se unul pe altul, ca ieșiți din minți. Fratele cel mic intrase de-acum în apă până la brâu și continua să se scufunde. Apa i-a ajuns apoi la subsuori, la umeri, la gât. În cele din urmă, când nu i se mai vedeau decât capul și brațele, a încetat să mai dea din mâini. Iar când deasupra apei îi mai rămăsese doar gura, a apucat să mai spună doar atât: 'Frate, *koneo*! și apoi a dispărut.

Îndată ce nu l-a mai văzut, fratele cel mare a luat-o la fugă cât a putut de repede. S-a întors în sat, la frații din clanul său, spunându-le: 'Fraților, Sowe! Sowe l-a luat pe fratele meu!'

Frații clanului n-au stat nici o clipă pe gânduri. Au prins repede cel mai mare porc pe care-l aveau și, alergând *cu* el înapoi la lac, și-au scos topoarele, l-au despicat și l-au aruncat în apă, strigând: 'Sowe, iată porcul tău!'

Hapele s-a oprit. Apoi s-a uitat la mine ca și cum ceea ce voia să spună în continuare avea să fie punctul culminant al întregii povești.

„Știi ce s-a întâmplat după aceea?”, m-a întrebat.

Habar nu aveam.

„Nimic”, a spus.

„Nimic?”

„Nimic. Sowe l-a tras pe om în jos, astfel că nici el, nici fratele lui n-au putut face nimic să-1 scape. Iar când frații din clan i-au oferit porcul, cel mai bun porc, jertfa cea mai bună pe care o puteau aduce pentru a-l îmbuna, el n-a primit-o”.

„A murit, așadar”, am spus.

„Mai mult decât atât. A fost tras în adâncuri pentru totdeauna. A pierit”.

„Cum ai spus?”

„A pierit”.

Am notat. *Aluyalepo*. Era chiar unul dintre cuvintele pe care îl căutasem de ceva vreme. Soluția părea să se întrevadă, la momentul potrivit, însă Hapele a continuat.

„Oamenii nu se mai apropie acum de lac”, a spus. „Nu pescuiesc acolo, nu șoptesc lângă el, nici pașii nu li se aud în jurul lui”. M-a privit intens. „În lacul acela trăiește un Sowe răpitor de oameni”.

Începeam să-mi dau seama cât de serioasă era situația.

„Parcă spuneai că e numai o legendă”, i-am amintit.

„Așa e”, mi-a răspuns. „Dar s-a întâmplat cu adevărat”.

Am rămas amândoi în tăcere pentru o clipă, apoi am întrebat: „Toată lumea știe povestea?”

„Toată lumea o știe”.

„Toată lumea crede în ea?”

„E adevărată”.

Incredibil, mi-am spus. Există ceva în lac, o creatură care urcă din adâncuri să răpească oameni. O forță stranie, malefică, căreia oamenii nu i se pot împotrivi. Singura posibilitate de a obține bunăvoința unei asemenea puteri de pe celălalt tărâm este o jertfă. Un porc este tot ce au mai bun și un lucru de valoare, iar atunci când îl sacrifică, nu se întâmplă nimic.

Era o lecție de viață, un avertisment cu privire la forțele înspăimântătoare și ostile din ținuturile întunecate ale acestei lumi și la faptul că mijloacele cu ajutorul cărora oamenii încearcă să le țină piept sunt cu totul neînsemnate și, în cele din urmă, zadarnice.

Aveam să ajung la această concluzie mai târziu. Deocamdată, adunam cuvinte.

„Ce a spus înainte de a se îneca?”, am întrebat.

„*Koneo*”.

„Ce înseamnă acest cuvânt?”

A ridicat din umeri. „Nu e decât *koneo*”.

O fi rămas *bun*, m-am gândit. Auzisem cuvântul rostit în nenumărate situații. Încă de la sosirea noastră, îl întâlnisem mai frecvent ca pe oricare altul. Spuneau de fiecare dată *koneo*, fie că întâlneam pe cineva pentru prima oară sau ne revedeam după o perioadă de absență - un soi de „salut”. Dacă plecam pentru o perioadă mai îndelungată, *koneo* era cuvântul. Ori dacă se întâmpla să cădem în noroi pe o pantă mai abruptă, săreau fără întârziere în ajutorul nostru, spunând: „*Nod, koneo*”.

Părea să aibă atâtea sensuri încât nici nu mai eram sigur ce înseamnă. În anumite cazuri, cu cât te concentrezi mai mult asupra unor lucruri, cu atât îți devin mai neclare.

Carol încercase, la rândul ei, să găsească un răspuns, ajungând să creadă tot mai mult că termenul *koneo* ar putea fi în mare măsură cuvântul pentru „iubire”. Îi venise ideea în urma vizitelor pe care le făcea bătrânicii joviale care locuia în casa de peste drum. Nu înceta să-i povestească lui Carol despre copii și despre primul ei bărbat. Copiii crescuseră, iar soțul cel dintâi murise. Dușmanii îi luaseră viața. Avusese, de asemenea, mai mulți copii decât cei care încă mai trăiau. Pe doi dintre ei nu și-i dorise, așa că îi sufocase la naștere. La moartea bărbatului, nu i-a fost prea greu, fiindcă oricum nu-l avea la inimă. Fusese alegerea clanului și nu se potriviseră. Cu al doilea soț, însă, a fost cu mult mai bine. Era văduv, ca și ea, așa că s-au căsătorit.

„M-am măritat cu el din *koneo*”, a spus ea.

Carol îmi atrăsese atenția asupra acestui lucru. Era *koneo* cuvântul pentru iubire? Nu puteam fi siguri - nu încă; poate că se măritase cu el din pricina singurătății; sau poate că îi fusese milă de el. Cu toate acestea, lăsa să se înțeleagă că era cât se poate de fericită. Așa că putea la fel de bine să fie vorba despre iubire.

Așa se întâmplă când înveți o limbă - o deprinzi puțin câte puțin. Ne-am străduit să ținem minte contextul.

Trebuia să revin, însă, la povestea fratelui cel mic al cărui ultim cuvânt fusese *koneo*. Era oare un simplu „bun rămas”? Era o „dragoste” de genul formulei pe care o folosim atunci când încheiem o scrisoare? Sau aveam de-a face cu ceva mult mai profund, de natură să descrie relația dintre cei doi frați și intensitatea momentului?

Am hotărât, cu Hapele, să ne întoarcem asupra versetului de care ne ocupam. Am parcurs încă o dată întregul context, încercând să-i transpunem sensul de o covârșitoare importanță în limba Folopa. Căutaserăm cu îndârjire o soluție. Nu avusesem până atunci nevoie de un cuvânt care să semnifice iubirea în deplinătatea ei. Atunci când cuvântul mai apăruse în textul original, am reușit întotdeauna să-l sugerăm pe alte căi - nici una dintre situații, însă, nu presupunea înțelegerea acestuia până la ultimele consecințe. Așa cum se întâmpla acum.

„Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu...”

Nu găseam nici o ieșire.

În cele din urmă, am spus: „Hapele, ar fi potrivit să folosim cuvântul *koneo* pentru cuvântul care vrea să spună că Dumnezeu a ținut atât de mult la lume încât l-a trimis pe Fiul Său?”

Și s-a făcut, deodată, lumină. „Da”, mi-a răspuns. „Nici nu se putea un cuvânt mai bun”.

Am tradus versetul - revenind asupra lui în repetate rânduri până când am fost convinși că transmite întocmai sensul cuvenit.

Eram, încă o dată, mulțumit și impresionat de modul în care mi se oferise accesul la cuvintele pe care le căutam - și fără de care n-aș fi putut continua. Pe de altă parte, nu era decât o altă situație în care „a lua o pauză” pentru a intra în relație cu oamenii s-a dovedit a fi o alegere fericită din partea mea, chiar dacă asta însemnase să rătăcesc cine știe prin ce peșteri la vânătoare de lilieci. Iar câștigul fusese cu atât mai mare, cu cât descoperisem trei cuvinte noi - extrem de semnificative fiecare.

Legendă. A pieri. Iubire.

Cuvântul pentru „legendă” a devenit o cheie care îmi deschidea nenumărate uși în tainele acestei culturi.

„A pieri” este un cuvânt al cărui înțeles e mai profund decât moartea. Unde altundeva l-aș fi putut întâlni decât în legenda despre Sowe? Aveam nevoie de el pentru a traduce acest verset -este tot atât de esențial în privința versetului, pe cât este versetul în raport cu Biblia. Așa cum spunea cineva: „O veste bună trebuie să fie mai întâi o veste rea ca să te bucuri de ea”. „A pieri” este vestea cea rea.

Vestea cea bună este *koneo* - iubirea absolută. Dovada celei mai adânci *koneo* este darul propriei tale vieți în slujba semenilor. Iar Dumnezeu a dovedit o

koneo cât toată veșnicia, dăruindu-ni-l pe Fiul Său. A fost o jertfă menită să izbândească asupra celor mai negre forțe care îl trag pe om în jos.

Acest adevăr merită spus lumii fie și cu prețul propriei noastre vieți.

11

Leagă-l pe omul cel tare (Marcu 3)

M-am trezit în toiul nopții, speriat.

Nu era un zgomot puternic și nici nu venea de aproape, însă ecoul acestuia avea ceva atât de straniu încât mi s-a făcut pielea de găină. Aceeași senzație o încerca și pe Carol. Luând seama la fiecă umbră ori colț întunecat, m-am ridicat și am ieșit din casă.

Noaptea era neagră, fără lună; ici și colo, câteva stele. Sunetul, venit parcă din altă lume - o incantație neomenească rostită pe un ton ascuțit - se auzea dinspre casa bărbaților³ de pe deal. Am ascultat cu atenție, dar nu reușeam să disting nici un cuvânt. Am căutat cu privirea luminile vreunui foc, dar nu se vedea nimic. Se simțea doar vălul unei prezențe care te lua cu fiori, ceva malefic, răzbătând din acea voce.

Cutremurându-mă, l-am rugat pe Domnul să vegheze asupra noastră și m-am întors în pat.

Veniserăm din concediu de vreo două săptămâni. Carol simțise mai mult decât de obicei nevoia de a se ruga pentru băștinașii Folopa, mai cu seamă în privința vieții lor spirituale. Discutaserăm despre asta în câteva rânduri. Acum, începea să-mi fie și mie limpede din ce motiv.

L-am văzut pe șaman a doua zi. Nu locuia în Fukutao, ci într-un alt sat, dincolo de alt munte. Cu toată reputația sa de „vindecător”, ironia făcea ca tocmai satul său să ajungă în pragul dispariției - răvășit de boli. Văzusem casa bărbaților de acolo. Se afla într-o stare jalnică - cât pe ce să se prăbușească, în lipsa bărbaților care s-o întrețină.

„Pe tine te-am auzit azi-noapte?” l-am întrebat.

„Da”.

„Ce făceai?”

A mormăit ceva de neînțeles. Oricum, n-ar fi contat. Nu era un om demn de încredere. Am aflat, mai târziu, ce se întâmplase.

Era vorba despre genunchiul lui Owarape Aii. Owarape Aii era bătrâna căpetenie a războinicilor. Cel care nu se putuse nicidecum obișnui cu ideea că vrem să venim în sat. Genunchiul bolnav îl chinuia de multă vreme și nu se putea deplasa decât cu ajutorul unui toiag. Încercasem să i-l tratez atunci când a venit la mine. Urmând sfaturile unui medic, îi dădusem injecții cu antibiotice. Dar pentru că nu venea în mod regulat la tratament, nu l-a ajutat cu mai nimic. De atunci, majoritatea medicamentelor ajunseseră la săteni, pe care i-am și instruit cu privire la ce și cum trebuie să facă. Ni se părea normal să se descurce singuri în asemenea situații, lucru de care se dovedeau capabili în cele mai multe cazuri.

Câteva zile mai târziu, l-am întâlnit pe Owarape Aii. Venea spre mine, sprijinindu-se în toiag. Am arătat spre genunchi. „E mai bine?” l-am întrebat.

Mi-a dat de înțeles, cu o mișcare a capului, că nu.

„Te-a costat un porc?”

Owarape Aii s-a mulțumit să mârâie ceva nedeslușit și s-a îndepărtat șchiopătând.

Un porc este o jertfă. Intenția acesteia este, întâi de toate, aceea de a înșela spiritul care provoacă boala. După tăiere, sângele și grăsimea porcului sunt aduse drept ofrandă acestui spirit, care, indus în eroare, își vede astfel satisfăcută dorința de a se hrăni cu un suflet omenesc. Ceea ce rămâne din porc constituie plata șamanului.

Începuserăm să traducem cartea lui Marcu. Ne aflam la capitoul al treilea. Isus intrase în sinagoga unde avea să-l întâlnească pe omul cu mâna uscată. Știind că toți, și mai cu seamă conducătorii religioși, pândeau să vadă dacă va lucra în ziua Sabatului, i-a poruncit omului să-și întindă mâna. Iar îndată ce a întins-o, aceasta s-a făcut sănătoasă ca și cealaltă. Fără incantații, fără strigăte ascuțite în toiul nopții, fără prezența rău-prevestitoare a puterii întunericului și fără porci sacrificați. Oricât de puțin efort ar fi depus, însă, Isus n-a fost pe placul Fariseilor, care s-au sfătuit, așadar, cum ar putea să-l omoare.

Au spus despre El: „Este stăpânit de Beelzebul; scoate dracii cu ajutorul domnului dracilor” (Marcu 3:22).

Acuzația lor nu avea nici măcar un temei rațional. Isus le-a răspuns: „'Cum poate Satana să scoată afară pe Satana? Dacă o împărăție este dezbinată împotriva ei înseși, împărăția aceea nu poate dăinui'” (Marcu 3:23-24).

Am tradus mai departe.

„Tot astfel, dacă Satana se răscoală împotriva lui însuși, este dezbinat, și nu poate dăinui, ci s-a isprăvit cu el. Nimeni nu poate să intre în casa unui om tare și să-i jefuiască gospodăria, decât dacă a legat mai întâi pe omul acela tare; numai atunci îi va jefui casa” (Marcu 3:26-27).

Aveam aici de-a face cu o analogie care mi se părea într-un totu potrivit culturii Folopa - un jaf. Dar mă înşelam. Când totu era aşternut pe hârtie, am înţeles din privirile lor că nu înţelegau nimic.

„Ce vrea să zică?” au întrebat.

„Isus vorbeşte despre El însuşi aici”, am explicat. „El vine să ia ceea ce a fost de drept al Său încă de la început. Un om tare i-a luat avutul, pe care îl va păstra până ce Isus, mai tare decât acel om, va veni să şi-l ia înapoi. Pentru a-şi redobândi avutul, El trebuie să-l lege mai întâi pe cel în stăpânirea căruia se află casa Sa”.

„Hmm”, i-am auzit, cu toate că încă nu păreau să priceapă.

„Pe vremuri, când vă războiaţi”, i-am întrebat, „nu obişnuiaţi să-i legaţi pe oameni ca să le puteţi fura bunurile?”

„Nu”, mi-au răspuns. „Plecăm la luptă, dar nu prada era importantă. Mergeam întotdeauna cu gândul să ucidem mai întâi”.

Mi-am dat seama că n-are să-mi fie uşor. Dacă voiau să jefuiască, nu căutau să dezarmeze pe nimeni. Conceptul le era străin. Singura dezarmare pe care o cunoşteau era dezmembrarea.

Cu toate că furtul şi hoţiile neînsemnate sunt fenomene răspândite în aceste ţinuturi, nici un Folopa nu-l va lega pe altul pentru a-i fura bunurile - ale oricui ar fi fost la început. De vreme ce toţi se cunosc între ei, cel care şi-ar lăsa victima în viaţă nu s-ar îndoi nici o clipă că răzbunarea urmează să se producă îndată ce omul legat va aduce fapta la cunoştinţa fraţilor de clan. Aveam nevoie de o altă metaforă.

Apoi, Awiame Aii a spus: „E ca şi cu pitonii”.

„Pitonii?”

„Da, e ca atunci când îi vânam”.

„Cum adică?”

„Un piton este periculos şi foarte puternic”, a spus. „Dacă prinde un porc sălbatic, îl strânge până îi crapă toate oasele. Când vânam un piton, ca să-l putem stăpâni trebuie mai întâi să-l legăm”.

Subiectul şerpilor e cât se poate de obişnuit în regiune. Băştinaşii Folopa nu-i găsesc nicidecum atât de respingători pe cât ni se par nouă. Şi, totuşi, îi identifică în toate legendele şi miturile lor cu răul. Adevărul este, însă, că spaima cea mare e mai degrabă a pitonilor decât a băştinaşilor Folopa, astfel că n-ai să vezi şerpi în preajma satelor. Folopa îi vânează pentru hrană. Pitonii ajung, în această zonă până la trei-patru metri lungime şi un diametru care atinge, uneori, patruzeci şi cinci de centimetri. Suficient cât să-ţi hrăneşti familia, cu toate rudele.

A-i vâna pentru masă înseamnă a-i captura viu. În lipsa frigiderelor sau a altor metode de conservare, carnea şarpelui mort se alterează imediat. Singurul mod de a păstra carnea proaspătă este animalul viu.

Pe de altă parte, vânatoarea de pitoni constituie pentru băştinaşii Folopa un prilej de măsurare a forţelor. Este un joc cu atât mai palpitant, cu cât miza

este mare. Le face o plăcere deosebită să povestească despre vânătorile de odinioară și să-și aducă aminte de întâmplările din trecut. Mai ales dacă au fost puși în situația de a-și risca viața.

„Pitonul îți sfărâmă oasele”, a continuat Avviam Aii. „Și are sute de dinți, ascuțiți ca niște ace, înclinați în spate. Dacă i-ai băgat mâna în gură, n-ai cum s-o mai scoți - ți-o smulge din încheieturi.”

Și nu e prost deloc. Știe cum să trăiască în pădure. Cunoaște locurile pe unde trec animalele, cangurii de copac sau cei mici, care seamănă cu iepurii, și unde se adapă în timpul nopții. Pândește, fără nici o mișcare, cu gura deschisă, nevăzut. Iar când animalul se apropie, atacă. Își înfinge dinții în el, se încolăcește în jurul lui și îl strânge, zdrobindu-i oasele. Apoi, când prada a rămas fără suflare, șarpele pleacă în căutarea unei ape din care bea până se umflă. La întoarcere, ca să n-o piardă, trebuie să-și țină capul și coada ridicate. Apoi, o varsă peste animalul mort, făcându-l alunecos, astfel încât să-l poată înghiți fără să se înece.

Dăm, uneori, peste asemenea animale în vreme ce pitonul e plecat după apă. Recunoști întotdeauna animalul ucis de un piton. Nu arată ca oricare altul, are o formă neobișnuită. Așa că ne uităm pe unde a luat-o și așteptăm. Iar când se întoarce și prada ajunge pe jumătate înghițită, îi venim de hac. Și ne alegem cu două animale deodată”.

M-am lăsat pe spate, ascultându-l mai departe cu plăcere pe Awiam Aii, fără să-mi dau încă seama ce aveau toate astea de-a face cu „legarea celui tare”. Celorlalți părea să le fie limpede.

„Vânăm, de obicei, în timpul zilei”, a spus, „când pitonii dorm. Ne luăm după gunoaiele pe care le lasă în urmă. Pe drum, îi căutăm și în copaci, și pe pământ, acolo unde dorm încolăciți/ cu capul vârât sub coadă. Când știm că suntem aproape, culegem niște frunze și le punem la cingătoare în spate, așa”. Mi-a arătat întocmai cum fac, cu toate că nu era nevoie - luasem și eu parte de câteva ori, ca simplu spectator, la vânătoarea de pitoni. „Și ținem în dinți niște lațuri din liane. În timp ce doarme, ne apropiem de el în cea mai mare liniște. Apoi facem așa...” Și a pocnit din unghii cu un sunet sec. „Crezând că e vorba despre un animal care calcă prin preajmă pe crenguțele uscate, își ridică imediat capul să vadă ce se întâmplă.

În aceeași clipă îl și apucăm”. Și, ca să-mi arate, Awiam Aii a tăiat aerul cu o lovitură iute. „Dacă l-ai scăpat, atâta ți-a fost. Iar dacă îl prindem, nu se lasă cu una, cu două. Se zbate în toate părțile, se răsucesc, dând să se încolăcească în jurul vânătorului.

Atunci trebuie să-l acoperi repede cu frunze”. Awiam Aii și-a smuls de la spate frunzele imaginare, îngrămădindu-le cu toată puterea peste capul pitonului pe care sugera că-l ține în strânsoarea mâinii. Apoi s-a făcut că-și ia din gură un fir, rotindu-l de mai multe ori în jurul capului ca și cum ar fi vrut să înfășoare frunzele cât mai strâns.

O asemenea pantomimă li se părea tuturor un spectacol pe cinste - mult mai plăcut, firește, în absența șarpelui și a primejdiei.

„Se întâmplă să mai dați și greș?” am întrebat.

„Era s-o pățească Isa”, mi-a răspuns el. „Stătea cățărât într-un copac, cu ochii pe șarpe, iar noi ne aflam ceva mai încolo. După ce l-a apucat, a scos frunzele prea târziu. Atât i-a trebuit șarpelui; s-a încolăcit în jurul lui și a început să-l strângă. I-a ajuns la gât atât de repede și cu atâta putere încât Isa nici n-a mai avut când să strige. Glasul îi pierise și-și pierdea tot mai mult suflarea. Dar a făcut ce trebuie. Cu câtă vlagă mai avea și în puținul timp care îi mai rămăsese, a sărit din copac și a alergat înspre noi. Trei oameni ne-am luptat să-l scăpăm de șarpe”.

„Și l-ați omorât?”

„Nu, nu chiar atunci. I-am acoperit până la urmă capul cu o frunză și am legat-o. O dată ce reușești să faci acest lucru, totul e în regulă; șarpele nu mai știe ce se întâmplă. E ca și cum și-ar pierde puterea și poți să faci cu el ce dorești. Apoi îl răsucim în jurul unui par și-l ducem acasă”.

I-am văzut cum fac. Găsesc o creangă de copac în forma unui Y mare cu piciorul scurt. Îi leagă coada la bază cu fire de liană -atât de strâns încât aproape că îi întrerup circulația. Apoi îl înfășoară de-o parte și de alta până în partea de sus a furcii într-o serie de opturi. La sfârșit, îi leagă capul în vârful unuia dintre brațe.

Oricât ar fi fost de amenințător o clipă mai devreme, șarpele cu pricina nu mai e acum decât un vierme neajutorat. Omul tare este legat. Îl ridică pe umeri și-l duc spre casă. Iar o dată ajunși, când vine vremea mesei, îi zdrobesc țeasta cu capătul gros al toporului.

Oamenii din Casa Bibliei savuraseră din plin întreaga discuție. Tot ce ține de pericol e pe gustul lor. Dincolo de acest aspect, însă, discuția reușise să clarifice în mare măsură sensul pasajului pe care îl traduceam. Băștinașii Folopa nu leagă alți oameni - lucru de neînțeles - dar leagă pitoni. Este o înfruntare, deosebit de primejdioasă, cu un adversar foarte puternic - pe care au de gând să-l înfrângă mereu. Și-l înfrâng, legându-l și văduvindu-l de orice putere.

Orice asemănare între domnul dracilor din pasajul respectiv și șarpele la care s-au gândit băștinașii Folopa pentru a-i pătrunde înțelesul era o simplă coincidență. Oare?

Au existat cu siguranță, și încă mai există, numeroși locuitori ai aceluia ținut bântuiți de spaima unor puteri nefaste. Încă se mai aud uneori, la miez de noapte, tânguirile unor incantații venite parcă de pe alte țărâmurii. Și încă ne mai îngheață sângele în vine atunci când le auzim.

Dar Folopa l-au primit pe Cel a cărui putere depășește orice închipuire. Iar El își va lega vrăjmașii.

12

De cine să ne temem (Luca 12)

„în vremea aceea, când se strânseseră noroadele cu miile, așa că se călcau unii pe alții, Isus a început să spună ucenicilor Săi: 'Mai întâi de toate, păziți-vă de aluatul Fariseilor, care este fățărnicia'" (Luca 12:1).

Nu pot spune că eram atât de mulți încât să ne pierdem numărul, dar veneau destui să participe la întâlnirile noastre de lucru pe vremea când traduceam Luca.

Ne aflam la capitolul 12. „Păziți-vă...” Am găsit, după ce întorseserăm expresia pe toate fețele, o formulare potrivită, iscând totodată un freamăt în rândurile ascultătorilor așezați pe podea. Oamenii se putea raporta cu ușurință la ideea de „pază” -îndeosebi cei mai în vârstă. Iar când am tradus versetul următor, au devenit parcă și mai vigilenți. Au ascultat cuvintele lui Isus înfricoșați: „Nu este nimic acoperit, care nu va fi descoperit, nici ascuns, care nu va fi cunoscut” (Luca 12:2).

Veneau în perioada aceea la Casa Bibliei, printre alții, și doi bătrâni. Purtau tradiționalele mantale din scoarță, benzi în jurul brațelor și cercei mari din cochilii. Neputându-se nicicum obișnui cu scaunele sau băncile, se simțeau mai bine dacă ședeau pe jos, cu picioarele încrucișate. Mereu atenți la ce se spune, își făceau de lucru cu păduchii din păr sau din bărbii, dându-și din când în când cu părerea privitor la ceea ce traduceam sau la înțelesul pe care îl aveau aceste lucruri în raport cu concepția lor despre viață. Uneori, argumentele lor, care dovedeau o pătrundere dobândită pe parcursul atâtor ani, aveau darul să-i reducă la tăcere pe cei mai tineri.

Relația dintre mine și cei doi era cu totul aparte. În discuțiile pe care le purtam, sătenii obișnuiau să se refere la ei ca la „părinții” mei. Unul „ascultase

Vorba" și devenise creștin; celălalt n-a vrut să se lase convins. Fie și așa, le făcea amândurora mare plăcere să asculte povești, fiind captivați mai cu seamă de cele în care apăreau tot soiul de primejdii. Dacă întâlneau vreun pasaj care să sugereze o oarecare doză de teamă, cei doi bătrâni lăsau deoparte orice îndeletnicire aiurea, își ridicau privirea și spuneau: „Mi-e frică”.

Aceste cuvinte ale bătrânilor însemnau pentru toată lumea că efectul pasajului fusese cel scontat. Ceea ce nu presupunea neapărat o reacție, oricâtă neliniște le-ar fi provocat. Trăiseră o viață întreagă obișnuiți cu teama. Bătrânii își petrecuseră o parte însemnată din viață în timpul „vremurilor războinice”, cum obișnuiau ei să le numească. Rememorau adesea luptele de odinioară. Punctul culminant al perioadei a avut loc la începutul anilor 1960, terminându-se o dată cu intervenția australienilor, care i-au obligat să înceteze. Nu trecuse mult de atunci. Erau anii studenției mele, ai primilor pași pe lună și al obsedantului război din Vietnam. Aici, însă, în Papua Noua Guinee, Fukutao purta ultimele bătălii în câmp deschis cu vecinii din Sete, fără să știe că, dincolo de toate acestea, există o altă lume și fără să găsească o ieșire din cercul vicios al violențelor.

Cel care mi-a relatat cum a decurs acest ultim război a fost Awiamé Aii. La vremea aceea, era un tânăr în deplinătatea puterilor sale.

„Totul a început când cineva din Fukutao a murit pe neașteptate”, a spus el. „Tocmai se întorsese din pădure, unde plecase de unul singur; a doua zi, i s-a făcut rău, s-a îmbolnăvit de moarte în următoarea, iar peste o zi a murit. Toate semnele arătau că murise din pricina vrăjii pietrei”.

„Ce este vraja pietrei?”, am întrebat.

Mi-a răspuns: „Oamenii obișnuiau să facă vraja pietrei alcătuind un băț magic dintr-o 'piatră a descântecului' împodobită cu însemne pe care o legau în despicătura unei tulpini de trestie. Ieșeau apoi și roteau bățul în vânt, invocând spiritul unui frate de clan - al celui pe care voiau să-l răzbune. Dacă li se răspundea cu un tunet, însemna că era ziua potrivită pentru săvârșirea omorului.

Apoi, se putea ca trei dintre ei să se așeze la pândă - unul mesteca o frunză de *hilipili* și rostea încet un descântec. Incantația magică îl ajuta să devină invizibil și, pe urmă, îl scotea pe dușman din sat, făcându-l să vină singur pe cărare. Când apărea, ceilalți doi săreau pe el și-l străpungeau, luându-i viața. După aceea, cel invizibil își rotea bățul deasupra mortului, astfel încât tot sângele se scurgea ca prin minune înapoi în trup și victima părea nevătămată. Îi vorbea, apoi, cadavrului: 'Astăzi te vei întoarce în satul tău și nu vei avea nimic', spunea el. 'Măine te vei simți rău, poimăine vei fi pe moarte, iar în ziua a treia vei muri de-adevăratelea.' Apoi freca fața mortului cu o frunză de urzică și acesta revenea la viață”.

„Vrei să spui că doar *părea* să revină la viață”.

„Da”, a răspuns Awiamé Aii. „Revenea la viață. Și pentru că fusese vrăjit, omul nu-și mai amintea nimic. Îi vedea pe cei doi, dându-și seama că sunt străini, și îi ajuta să-și vadă de drum, arătându-le calea cea mai scurtă pe care

puteau fugi de pe teritoriul dușmanilor. Apoi se întorcea în sat. Și murea peste patru zile".

„Așa a pățit și omul din Fukutao?"

„Da, s-a stins sub ochii sătenilor, care nu-l puteau ajuta cu nimic. În ultimele sale clipe, bătrânii satului s-au adunat în jurul lui, încercând să afle cine era vinovatul. A murit fără să spună nimic, încă o dovadă a faptului că la mijloc fusese o vrăjitorie.

Au început imediat să se agite. Aveau nevoie de un răspuns așa că s-au apucat să zgâlțâie cadavrul, topăind care-ncotro, doar-doar vor avea parte de un ultim cuvânt. L-au prins și l-au scuturat, străduindu-se din răpputeri să-i scoată pe gură măcar un sunet cu aerul care îi mai rămăsese în plămâni. Un cuvântel, cât de mic, i-ar fi lămurit cât de cât, dar nu s-a întâmplat nimic. Tot ce rămăsese de făcut era ca unul dintre bătrâni să țină deasupra trupului neînsuflețit un bețișor și să murmure: „Cine e vinovatul? Cine e vinovatul?" Mișcarea bețișorului avea să arate spre satul cu pricina. Iar acesta se îndreptase spre Sete. Puțin mai târziu, câtorva dintre bărbați le-a ieșit în cale un grup nu prea numeros din Sete care umbla după jafuri - cu intenția să ucidă, fără îndoială. Ne-am luat după ei prin junglă, dar s-au făcut nevăzuți. Atunci am început să ne pregătim cu adevărat de război.

Am pornit la drum și ne-am făcut culcușul la două ore depărtare de Sete. Urma să ne trezim când încă era noapte și să năvălim asupra lor în zori, dar o iscoadă din Sete a zărit focul pe care făceam mâncarea înainte de culcare. Le-a dat imediat de știre războinicilor și, până să ne dezmeticim, s-au năpustit ei asupra noastră! Câțiva dintre ai noștri au murit în acea noapte, iar alții au fost răniți⁴.

Fuseserăm învinși și am avut nevoie de luni întregi ca să ne revenim. În tot acest timp, clocotea în noi, gata să se reverse, dorința de răzbunare. Am hotărât să-i mâncăm pe cei din Sete până la ultimul om. Ne-am făgăduit ca, de data aceasta, să nu mai facem nici o greșeală, să ducem lucrurile până la capăt. Când a sosit ziua, s-au adunat toți bărbații satului. Ne-am vopsit, pregătiți să ucidem - negru de cărbune înconjurat cu dungi albe de var pe față, vopsea roșie de-o parte și de alta a nasului, șiraguri de mărgelă în jurul capului, pene înalte și negre de cazuar în păr, benzi pe mușchii brațelor, o cochilie mare agățată pe piept și colți de porc sălbatic prin nas. Am luat înfățișarea menită să bage groaza în inimile dușmanilor; înfățișarea morții.

Cei care nu ucideau pentru prima oară aveau cinstea să poarte frunzele roșii ale copacului *do*, 'frunzele învingătorului'. Aceștia le răzbunau pe văduvele aflate în suferință, aducându-le mângâiere, și dobândeau astfel un statut aparte în sat. Am mărșăluit toată noaptea, peste dealuri și văi, rostind cântece potrivite, îmbărbătându-ne. Ne-am furișat, încă o dată, la marginea satului Sete. Fiecare avea câte un pumnal de os în banda de la mână și un topor la cingătoare. Unii aveau topoare de luptă (pietre de forma unui taler, ascuțite de jur-împrejur, numai bune de spintecat țestele). Alții își luaseră arcurile cu săgeți și purtau

scuturi din țesătură de scoarță. Unii duceau sulite. Abia se crăpase de zori, iar noi încercuiserăm deja satul. Apoi, unul dintre războinicii noștri a fost descoperit și a început lupta. De data aceasta, însă, avantajul era de partea noastră. Am năvălit în Sete, omorând tot ce ne ieșea în cale: bărbați, femei, copii, porci, câini.

A fost cumplit. O parte dintre ei, ca la jumătate, au izbutit să fugă, găsindu-și mai târziu adăpost în Woposale. În rest, n-a rămas nimeni în viață. N-am plecat înainte de a prăda tot ce avea valoare, cum ar fi topoarele sau mărgелеle. Apoi le-am ars casele și le-am răvășit grădinile; le-am doborât până și copacii. Am ciopârțit toate trupurile în bucăți pe care să le putem căra la întoarcere. Pe acestea le-am pregătit și le-am dat celor care-și pierduseră pe cineva din familie, ca să le mănânce cu prilejul sărbătorii care a urmat în Fukutao".

Terminându-și istorisirea, Awiname Aii a tăcut, uitându-se la mine - încercând, fără îndoială, să afle ce se ascunde sub figura mea inexpresivă. Nu era prima oară când auzeam astfel de povești și îmi fusese dat să văd cât de feroși arătau bărbații îmbrăcați în veșmintele de război, pe care încă le mai folosesc, de altfel, la ceremonii.

„A fost îngrozitor", a mai spus el. „Nu-mi vine să cred de ce am fost în stare".

A continuat: „Socotelile fiind încheiate, n-a mai fost nevoie să pornim la luptă, căutând să ucidem din nou - cel puțin, nu într-acolo. Nu trebuia decât să veghem ca nu cumva Sete să-și recapete puterea sau cei din Woposale să-i compătimească și să caute răzbunare. Oricine putea s-o pățească, în orice moment".

*

Așa se trăia, și se murea, de secole în Papua Noua Guinee. Populațiile erau, prin urmare, puțin numeroase, iar grupurile răspândite pe întreg teritoriul și izolate. Fără să comunice, limbile acestora s-au diversificat neîntrerupt, îndepărtându-se de rădăcina comună.

Nu s-a mai răzbunat nimeni pe Fukutao. Curând după aceea, au apărut australienii și, cu toate că nu aveau chipurile vopsite și nici podoabe de război, au iscat o spaimă pe care Folopa n-o mai încercaseră până atunci. Tot Awiname Aii avea să-mi povestească odată cum s-a petrecut și acest episod.

„Când și-au făcut apariția în Fukutao primii doi soldați ai patrulilor guvernamentale", spunea el, „toată lumea a fugit în pădure. Am crezut că sunt niște stafii. Erau albi, o înfățișare cu totul neobișnuită, aidoma unor năluci palide venite din lumea morților. Am spus atunci că trebuie să fie strămoșii noștri dispăruți care s-au întors să ne bântuie, să ne schilodească și să ne mănânce.

Albii veniseră în fruntea unei coloane de cincizeci de cărauși și polițiști naționali înarmați cu carabine. Cel puțin, aceștia din urmă erau negri, chiar dacă

purtau haine ciudate - care nu erau făcute din scoarță. Cei doi albi, însă, ne îngrozeau. Părul le era asemenea lichenilor, iar fețele, brațele și picioarele lipsite de culoare îți dădeau fiori. De la glezne în jos, totul era maroniu și degetele păreau să le fie cusute. Nu mai văzuserăm pantofi sau șireturi.

Când noii veniți și-au așezat tabăra în sat peste noapte, au lăsat să se înțeleagă că avem toate motivele să ne temem. Cu ajutorul interpreților, ne-au pus în vedere noua lege a ținutului. Nu aveau să mai fie îngăduite luptele și uciderile. Tot așa, ni se interzicea să mai scoatem oasele din cadavre sau să-i mâncăm pe cei morți. De acum încolo, toate trupurile trebuiau îngropate, sub pământ, nu mai târziu de două zile, altfel...! Iar pe cei care nu voiau să țină seama de aceste legi îi aștepta închisoarea, o cușcă departe de neamuri și de clan.

Ca să risipească orice îndoială, străinii au cumpărat un porc din sat. Apoi, în fața tuturor, l-au legat de un par la vreo cincizeci de metri depărtare, și-au pregătit puștile și l-au executat. La auzul zgomotului, toată lumea a fugit în toate părțile cuprinsă de groază. Porcul zăcea mort, ciuruit de gloanțe. Australianii le-au cerut, pe urmă, sătenilor să taie porcul și să vadă cât de vătămătoare pot fi 'arcurile' lor".

A fost destul pentru ca, de atunci, orice formă de canibalism și orice război pornit din răzbunare să înceteze brusc. Acesta a fost sfârșitul vremurilor războinice, însă amintirea acelui mod de viață s-a păstrat vie, mai cu seamă în memoria celor vârstnici. Oamenii știu că, în ultimă instanță, nimeni nu scapă fără să-și ia plata. Poate că noua lege pusese capăt răzbunării la un anumit nivel, dar nu era totul atât de simplu.

*

Revenind la traducere, Fariseii și învățătorii Legii căutau pe mai departe pricină vorbelor lui Isus. „Păziți-vă de aluatul Fariseilor", le-a spus El credincioșilor. Cu alte cuvinte: „Nu fiți fățarnici. Nu spuneți una și faceți alta. Totul va ieși la iveală în cele din urmă".

Cei doi bătrâni pe care îi numeau „părinții" mei și-au ridicat privirea încremeniți. Mai ales aceste avertismente ale Scripturii aveau darul să le creeze o impresie tulburătoare, făcându-i să înghețe cu picioarele încrucișate pe podea. Am tradus mai departe.

„De aceea, orice ați spus la întuneric, va fi auzit la lumina; și orice ați grăit la ureche, în odăite, va fi vestit de pe acoperișul caselor" (Luca 12:3).

„Mi-e frică", a rostit unul dintre ei.

„Așa și trebuie", i-a răspuns celălalt, mormăind. „Ești bătrân. În curând, vei muri. Nu vrei să ascuți Vorba. Ce-are să se aleagă de tine?"

Am văzut cum pe cel dintâi îl ia cu fiori. Și-a îndreptat ochii spre colțurile tavanului și n-a mai spus nimic.

Cu toate că jafurile însoțite de ucideri la lumina zilei erau de domeniul trecutului, credința în vrăjitorie nu dispăruse cu totul. Vechea mentalitate se făcea încă simțită. Obișnuința răzbunării nu putea fi înlăturată cu una, cu două. De fapt, cu excepția unor cazuri evidente de crimă, orice moarte se punea în continuare pe seama vrăjitoriei. Raționamentul era simplu. Dacă o persoană se simte rău, dar își revine, nu este decât vina bolii - însă dacă moare, înseamnă că a fost vrăjit.

Teama, prezență constantă în mintea băștinașilor Folopa și motivație a aproape oricărei activități cotidiene vreme de generații la rând, se dovedea a fi în continuare una dintre perspectivele fundamentale asupra vieții - fie și în condițiile noilor legi ale ținutului.

Nici măcar credincioșii nu păreau convinși cu privire la vrăjitorie. Trăiseră prea mult în umbra ei. Văzuseră oameni ale căror morți li se păreau strănii. Nu se îndoiau că există, într-o lume de dincolo, o putere nebănuită. În ce măsură era aceasta cauza morții, nu se lămuriseră încă. Nădejdea, însă, rămânea. Orice le-ar fi pricinuit moartea, Cerurile le stăteau deschise. Și numai Dumnezeu avea să hotărască prin ce mijloace vor ajunge acolo. Nu mai avuseseră parte de o asemenea mângâiere.

Am tradus următorul verset. „Vă spun vouă, prietenii Mei: să nu vă temeți de cei ce ucid trupul, și după aceea nu mai pot face nimic” (Luca 12:4).

Ajungând aici, unul dintre bătrâni, cel care asculta Vorba, a rostit: „Nu avem de ce să ne temem”. Toți ceilalți și-au întors privirile spre el, însă n-a mai scos nici cuvânt, iar noi am continuat: „Am să vă arăt de cine să vă temeți. Temeți-vă de Acela care, după ce a ucis, are puterea să arunce în gheenă; da, vă spun, de El să vă temeți” (Luca 12:5).

Același bătrân și-a ridicat din nou privirea din locul în care ședea pe podea. „Ne e teamă de Dumnezeu”, a spus el, punându-și mâna la gât cu binecunoscutul gest al băștinașilor Folopa care dau glas celor mai adânci și înfricoșătoare adevăruri. „Iar teama de Dumnezeu ucide teama de orice altceva. Aici”, a încheiat el, „se află un mare *bete*”.

13

Rugăciunea nu „se spune”

Venise vremea să medităm asupra rugăciunii. Firește că rugăciunea nu e nimic altceva decât o neîntreruptă meditație -dar acum ne străduiam să lămurim conceptele fundamentale pe care se întemeiază ideea de rugăciune, atât din perspectiva noastră, cât și a băștinașilor Folopa.

Urma să verificăm anumite aspecte ale traducerii cu ajutorul lui David Hynum, care sosise din altă regiune a țării. Era o etapă implicită a întregului demers menită să contribuie la o prezentare cât mai exactă a mesajului în Scripturile nou traduse. David este lingvist și traducător al Bibliei într-o altă limbă din Papua Noua Guinee. Chiar dacă nu cunoaște Folopa, poate folosi dialectul hibrid (Pidgin), asemenea câtorva dintre oamenii din sat. Prin intermediul acestuia, avea posibilitatea să poarte discuții la un nivel suficient de profund cât să facă față cerințelor de moment.

De fapt, instrumentul nostru de lucru era o „retroversiune” în engleză, pe care o improvizam cu ajutorul lui Carol pentru a reda la modul literal conținutul textului în Folopa. În vreme ce oamenii dădeau citire traducerii, David îi oprea din când în când și le cerea să-i explice sensul cutărui termen. Procedeu se numește *verificarea termenilor cheie* și constituie o modalitate eficientă de a identifica înțelesul real. La fel s-a întâmplat atunci când, ajungând la un anumit verset, David s-a oprit și a cerut lămuriri cu privire la cuvântul *hoso*, „rugăciune”.

Hoso era termenul pe care îl foloseau încă de pe vremea lui Kirapareke, cel care le-a făcut cunoscut conceptul pentru prima oară. Oricât ar fi fost de nouă ideea, cuvântul se pierdea în negura timpurilor. Nu avuseseră cui să se roage, bineînțeles, înainte de a-l cunoaște pe Domnul - însă atunci când au avut nevoie de un termen, au ales echivalentul care li se părea cel mai potrivit la momentul respectiv.

Adevărul este că nu fusesem într-un totu convins de valabilitatea lui când l-am avut pentru prima oară în vedere. Din câte știam, semnificația de bază a termenului *hoso* părea să aibă de-a face mai degrabă cu ideea de incantație, ceea ce mă făcea să am îndoieli cu privire la proprietatea acestuia în raport cu

conceptul creștin de rugăciune. Sugerasesem chiar să folosim, eventual, un alt cuvânt pe care-l mai auzisem, *moma*. Însă n-au fost de acord cu el, explicându-mi că îl asociau îndeosebi cu invocarea spiritelor, așa că am renunțat. Apoi, se obișnuiseră deja cu *hoso* și, la o adică, orice cuvânt capătă în timp sensuri noi.

Însă David nu se mulțumea doar cu atât. Originea unui cuvânt poate fi extrem de relevantă, iar el avea de gând să-i afle toate implicațiile.

I-a întrebat: „Ce înțelegeați prin acest cuvânt înainte de a-l folosi cu înțelesul de rugăciune către Dumnezeu?”

„Unul dintre lucrurile pe care le făceam atunci când cultivam grădina sau plecam la vânătoare”, au răspuns ei.

„Și cum făceați *hoso*!” a întrebat David.

„În mai multe feluri”, au răspuns, „de la caz la caz. Oriunde ne-am fi aflat, însă, trebuia s-o facem cum se cuvine”.

„Adică?”

„Păi”, au continuat ei, „dacă voiam ca un porc să crească mare și sănătos, ne aplecam deasupra lui cu gura foarte aproape de spatele gâtului și al urechilor, apoi rosteam de mai multe ori cele trebuincioase”.

„Trebuia să vorbiți într-un anume fel?”

„Da. N-aveai voie decât să repeți întruna cuvintele potrivite”.

„În ce alte situații era nevoie de *hoso*?”

„Nenumărate. Fiecare pas în sădirea unei grădini, începând cu ridicarea gardurilor, era însoțit de aceste spunerii. Dacă nu faci un gard bun, intră porcii și mănâncă tot, înainte să mai culegi ceva. Iar ca să putem construi un gard de ispravă, înfășuram mânerul topoarelor cu o frunză anume și rosteam deasupra lui o *hoso* aparte. Apoi, aveam o altă spunere pentru pregătirea pământului. La fel atunci când plantam cartofi dulci sau orice altceva. Mai târziu, când dădeau primii colți, ne ghemuiam aproape de ei și făceam *hoso*. Dacă înfingeam o prăjină în pământ ca să aibă lujerii pe ce să urce, o legam cu o anumită frunză și mai spuneam o *hoso*. Iar în vreme ce planta creștea, aveam o altă *hoso*, pentru un *beta* sănătos în pământ, acolo unde se află gândacii și insectele care pot veni să îi mănânce rădăcina înainte de vremea recoltei”.

„Și, ajuta la ceva?” a întrebat David.

„Cine știe?” au răspuns ei. „Oamenii făceau asta dintotdeauna. Nu se putea altcumva”.

„Mai sunt câte unii care fac *hoso*?” s-a interesat David.

„Da, unii”, au spus ei. „Alții se roagă”.

Răspunsul lor conținea, însă, același cuvânt, *hoso*. Faptul că era vorba totuși despre două cuvinte diferite nu reieșea decât dintr-o anume inflexiune a vocii, o privire mai intensă sau un gest al capului, cum că „știi și tu ce vreau să spun”. Asemenea modalități de diferențiere aveau, fără îndoială, o oarecare eficiență în comunicarea orală, dar nu și într-o pagină tipărită, așa că n-ar fi stricat mai multă precizie. Asta încerca David să obțină.

„Și unde altundeva mai făceați ceea ce spuneți că înseamnă acest cuvânt?” a întrebat el.

„La vânătoare”, au răspuns ei.

„În ce fel?”

„În multe feluri, pentru că nu era totuna ce animal vânam sau dacă punem capcane”.

„De pildă?”

„Dacă puneam capcane, trebuia să spunem o *hoso* în timp ce le construim, fie că era o cușcă, un laț sau o groapă. Apoi, pentru că voiam ca mirosul de om să dispară și animalul să se prindă, spuneam o *hoso* ca să vină ploaia”.

„Și, ajuta la ceva?” David n-avea cum să nu-și dea seama de hazul unei asemenea întrebări. În această regiune plouă zilnic trei sferturi din an.

Văzându-i zâmbetul, au început să râdă. „Cum să nu ajute?”

„Capcanele au fost mai bune așa?”

„Sunt întotdeauna bune”, au spus ei, „...până la urmă”.

„Cum rămânea dacă mergeați la vânătoare cu arcul?”

„Aveam și pentru asta o *hoso*. Mai întâi, luam urma animalelor: porci sălbatici, cazuari, canguri de copaci sau *cuscus*. Fiecare dintre aceste viețuitoare își păstrează obiceiurile, așa că nu se abat de la cărările lor și lasă urme sau alte semne la rădăcinile copacilor. Nu trebuia decât să le urmărim când vor trece pe acolo, dar nu aveam de gând să stăm la pândă o veșnicie, cu ochii în patru, neștiind când vor apărea. Mai ales că, fie și dacă le vedeam venind, se puteau furișa atât de repede încât nici nu mai apucam să tragem. Prin urmare, le pregăteam o cursă”.

„Cum?”

„Rupeam o crenguță și o așezam pe cărarea animalului. Apoi, când ajungea prin preajmă, își dădea seama că ceva s-a schimbat, că se simte un miros necunoscut, ceea ce îl făcea curios și nehotărât pentru o clipă, îndeajuns cât să-l putem nimeri”.

„Și ca să nu mai așteptați o veșnicie, spuneți *hoso*”.

„Așa e”.

„Așa faceți și acum?”

„Unii, da, alții spun *hoso*”, au răspuns ei cu același gest al capului prin care se subînțelegea, încă o dată, că trebuie să avem în vedere celălalt sens. Acum, oamenii începuseră să priceapă unde bate David.

David m-a întrebat, pe urmă, dacă mai există vreun cuvânt cu o semnificație asemănătoare, drept pentru care i-am pomenit despre *moma*. Urmând aceeași metodă de descoperire, a început să ceară și în acest caz amănunte. A fost nevoit să constate, în timpul discuțiilor, o mai veche șovăială a acestor oameni în folosirea termenului, cu toate că era, în aparență, mult mai apropiat ca sens de ideea rugăciunii.

În trecut, *moma* reprezenta un soi de discurs adresat ființelor spirituale puternice, cu precădere spiritelor celor dispăruți. Nu era nici o incantație, nici un element „ritualic”, ci se manifesta mai degrabă ca un act spontan, adaptabil situației și dorinței ce se vroia a fi împlinită. Termenul, însă, displăcea profund creștinilor, mai puțin din pricina activității pe care o sugera verbul, cât din pricina substantivului căruia i se adresa această activitate.

„Care este puterea care stă la temelia celor două concepte?” a întrebat David.

„*Hoso* are ca *bete* cuvintele și rostirea acestora așa cum se cuvine”, au răspuns. „*Moma* are alt *bete*: el se află în puterea spiritului căruia i se adresează”.

„Cel din urmă seamănă mai mult cu adevărata rugăciune pe care o roștiți când vă rugați Tatălui. Nu-i așa?”

Nu-și puseseră astfel problema până atunci. Aveau și motive. O întreagă tradiție a comunicării spirituale se construise pe înțelegerea greșită a lumii spiritelor, pentru că nu avuseseră acces la altă perspectivă.

Acum știau, însă, că și Dumnezeu este un Spirit, căruia se cade să i se închine în duh și adevăr. Iar adevărul sălășluiește în inimă și minte, nicidecum în vreo incantație turuită pe de rost.

Mai târziu, vorbind despre aceste lucruri cu David, am stat să ne gândim la smintiții care se roagă Satanei. Ceea ce n-ar trebui să-i descurajeze pe cei care îl iubesc pe Dumnezeu să folosească acest cuvânt, *rugăciune*, ori să se bucure de binecuvântările ei.

Cu toate acestea, anumite cuvinte *sunt* pline de forță și nu pot fi înțelese cu adevărat decât în contextul trimerelor și sensurilor ultime pe care le comportă. Câți nu se găsesc în cultura și limba noastră dintre aceia care înțeleg prin rugăciune cu totul altceva decât ceea ce a intenționat Dumnezeu atunci când ne-a dăruit această cale de comunicare cu El? De câte ori nu se întâmplă ca modernii să devină prizonieri ai obișnuinței de „a spune o rugăciune”, recitând-o ca pe o poezie învățată pe de rost, fără să se mai gândească la faptul că irosesc cea mai bună ocazie de a se face ascultați de Dumnezeu?

*

Am înțeles noi înșine, de-a lungul acelei perioade, la un nivel mai profund ce înseamnă rugăciunea. Ne puseserăm dintotdeauna nădejdea în rugăciune - mai precis, în Dumnezeul care o ascultă - însă abia după venirea noastră în sat am avut cu adevărat prilejul să-i descoperim, cu o mai adâncă trăire, puterea.

Pe vremea aceea, copiii noștri erau bântuiți de coșmaruri înfiorătoare. Heather și Dan se trezeau, cuprinși de groază în mijlocul nopții, într-atât de speriați încât nu mai aveau suflare nici să plângă. Și nici nu-și găseau cuvintele să explice limpede ce li se năzărise sau, cel puțin, nu îndeajuns de coerent pentru noi, care făceam tot ce ne stătea în putință să-i liniștim. La început, chiar dacă

asemenea incidente ne alarmau, firește, nu ne-am făcut prea multe griji, punând totul pe seama vârstei. Le spuneam că nu e nimic adevărat și că nu e nimeni să le facă vreun rău. Dar nu trecea mult până să-i auzim din nou strigând după noi.

Situația a rămas neschimbată. Bineînțeles că ne rugam împreună cu ei să nu le mai fie frică. Acest lucru le-a dat curaj, însă n-au scăpat de vise. În cele din urmă, Carol și-a dat seama, încetul cu încetul, că intraserăm în conflict cu o forță care tindea să ne subjuge folosindu-se de punctul nostru cel mai slab -proprii noștri copii.

Și-a adus aminte cum niște prieteni din Africa trecuseră prin aceeași experiență și care începuseră să se roage mult mai direct, poruncind spiritelor să dispară. Am adoptat aceeași metodă. Atunci când Heather sau Dan se trezeau urlând în toiul nopții, veneam amândoi, muștrându-l pe diavol, poruncind spiritelor să-și vadă de drum, și îl rugam pe Domnul Isus să vină și să rămână lângă patul lor de odihnă pe tot timpul nopții. Și am descoperit că, astfel, copiii se întorceau la somnul lor, liniștiți până dimineață.

Am ajuns, cu timpul, să facem așa în fiecare seară, înainte de culcare, mai cu seamă, păzindu-ne de orice ar fi urmat să se întâmple pe timpul nopții. Nu trecuse nici o zi fără să ne rugăm împreună cu copiii noștri înainte de culcare, dar nu la acest nivel. Iată că se impuneau măsuri mult mai drastice. Stăruind în rugăciune, coșmarurile, încetul cu încetul, au dispărut.

Ceea ce credeam despre rugăciune a căpătat dimensiuni mult mai profunde în acele zile. Și, să fim sinceri, cine nu are la nesfârșit de învățat într-un asemenea domeniu? Totul începe cu o simplă relație, atunci când știi cine este Dumnezeu și care sunt făgăduințele Sale, și continuă cu un sentiment al necesității, al confruntării cu viața de zi cu zi, mai cu seamă din punctul de vedere al ființei spirituale.

Nu înainte, însă, de a înțelege, întâi de toate, ce înseamnă rugăciunea. Totul a devenit mai limpede pentru Folopa atunci când au înțeles rugăciunea printr-un termen care se apropie în mod real de semnificația acesteia. Forța ei rezidă în cel căruia i se adresează, nu în cuvintele obligatorii care o alcătuiesc.

14

El este Tatăl cel bun (Luca 11)

Traduceam Luca 11, acolo unde unul dintre ucenici îl ruga pe Isus să-i învețe cum să se roage. O dată cu primul cuvânt, „Tată”, El le-a dezvăluit ceea ce avea să devină cea mai cunoscută rugăciune a tuturor timpurilor și, probabil, setul de principii al oricărei rugăciuni.

În vreme ce lucram, au bătut la ușă un bătrân și un copil. Casa Bibliei era și așa plină, dar asta nu i-a împiedicat să intre, făcându-i pe câțiva să se înghesuie unii în alții pentru a le face loc pe podea. Spațiul devenise în acele zile neîncăpător pentru toți cei care voiau să ia parte la întâlnirile noastre. De când începuserăm lucrul la această carte, veneau la Casa Bibliei, care nu avea decât în jur de treisprezece metri pătrați, patruzeci de persoane.

Trebuia să evităm, într-un fel sau altul, aglomerația și am alcătuit, prin urmare, un orar. Am notat numele fiecărei persoane în dreptul unei zile, având grijă să păstrez un nucleu dintre cei mai isteți care să vină în fiecare zi. Limitând numărul participanților la doisprezece pe zi, ne-am asigurat că nu vor veni mai mulți de șaisprezece o dată. Unii dintre bătrâni considerau că, în cazul lor, aceste reguli nu se aplică și-și făceau apariția indiferent de zi.

Unora le plăceau, pur și simplu, poveștile. Alții, dintre cei mai bătrâni, veneau pentru că era singurul lucru interesant pe care îl mai puteau face în sat. Își câștigaseră, datorită vârstei, dreptul de a nu participa la muncile agricole și la vânători. Nu le rămânea decât să-și facă toată ziua de lucru prin sat, având grijă de copii și stând, în general, de pază. Iar alții, ca Awame Aii, veneau pentru că nu voiau să piardă nimic.

„Aici are să mă prindă moartea”, obișnuia să spună.

Dacă-și aduceau copiii, mă străduiam să nu-i las să mi se urce în cap. Se jucau pe unde apucau, pe podea, sub masă sau deasupra ei. Reușeam cu greu, uneori, să-mi adun gândurile în asemenea condiții. Se întâmpla să li facă foame și începeau, atunci, să se smiorcăie. Copiilor le place, bineînțeles, să ronțăie tot timpul câte ceva, dar nu aveam nimic de mâncare la Casa Bibliei. De altfel, pe timpul zilei, nu se găsește nimic care să aducă a gustare în casele Folopa. Nu

există dulapuri, frigidere și nici alimente ambalate. Copiii mai mari nu se dau în lături să mai șterpească de pe ici și colo, însă celor mici, dacă nu se află în grădina alături de mamele lor, nu le rămâne decât să rabde de foame până la întoarcerea acestora.

Am mai tradus câteva versete și încă doi copii au dat buzna -unul dintre ei cerându-i insistent tatălui ceva de mâncare, celălalt făcându-i chiar atunci felul unei lăcuste, pe care apoi și-a zvârlit-o în gură.

Am încercat să nu bag de seamă. Traduceam Luca 11:9

„Cereți, și vi se va da: căutați, și veți găsi; bateți și vi se va deschide”.

Treaba asta cu ușa deschisă este minunată pentru împărăția lui Dumnezeu, m-am gândit, dar aici începe să mă cam deranjeze! Mi-aș dori să stea închisă pentru o vreme.

Am continuat. În versetul 11, Isus făcea o paralelă: „Cine este tatăl acela dintre voi, care”, spune El, „dacă-i cere fiul său un pește, să-i dea un șarpe în loc de pește?”

La auzul acestor cuvinte, oamenii mi-au aruncat o privire mirată. „De ce nu?” a întrebat cineva.

„De ce nu *ce*?” i-am întors întrebarea.

„De ce să nu-i dea un șarpe?”

„Fiindcă Dumnezeu este bun”, am spus. „Când ceri un lucru care este bun pentru tine, El nu are să-ți dea ceva vătămător. Poți avea încredere în El. Este tată. Este bun”.

Relațiile de familie sunt extrem de puternice în rândul comunității Folopa și în toate culturile din Papua Noua Guinee. Părinții petrec o mare parte din timp îngrijindu-și copiii, cărora li se dedică din toată ființa. Îi iubesc cu adevărat. Au grijă să îi pregătească și să îi îndrume așa cum se cuvine. Educația lor seamănă oarecum cu o ucenicie. Iau parte la tot ce ține de viață încă de la primii pași. Nu sunt niciodată lăsați pe margine. Se implică în orice activitate a părinților. Băieților li se îngăduie să meargă la vânătoare îndată ce se pot ține în picioare și sunt în stare să-și facă partea lor de treabă. Fetele le însoțesc pe mame în drumurile lor prin junglă. Specialitatea femeilor constă în prinderea unei anume specii de șoareci de câmp, lucru pe care îl deprind și fetele, pe lângă priceperea de a găsi și aduna tot soiul de lucruri folositoare.

Prin urmare, având în vedere o astfel de dragoste și grijă părintească, ideea de Dumnezeu ca Tată al nostru, așa cum este El prezentat în Biblie, își găsește locul cât se poate de natural în cultura lor.

Cu toate acestea, Dumnezeu nu avea o astfel de reprezentare în tradiția Folopa. Numele lui Dumnezeu în Folopa este Boporowae. Boporowae este inaccesibil și indiferent, departe de a semăna cu un tată - și nicidecum cu unul

bun. „Orice ar face..." spun ei, „pentru noi rămâne o taină... tot ce știm este că ține lumea legată de pământ".

„El a creat lumea?" am întrebat odată.

„O, da, așa se crede, dar nimeni nu-i acordă prea multă atenție. Nu se amestecă deloc în treburile oamenilor. Atâta doar că sade pe vine deasupra lumii, împingând-o cu coatele în jos. Atunci când amorțește și simte nevoia să se întindă, pământul bubuie și se cutremură. Dincolo de asta, nu spune niciodată nimic".

Toți oamenii din încăpere își dădeau seama că vechea concepție despre Dumnezeu ca Boporowae își pierduse valabilitatea. Ceea ce nu înțelegeau ei era ce motiv avea Isus să spună asemenea lucruri.

„De ce să nu-i dea un tată, care este bun, un șarpe fiului său în loc de pește?"

Pentru un băștinaș Folopa, a invita pe cineva la o masă la care se mănâncă șarpe e totuna cu a oferi cuiva curcan fript de Ziua Recunoștinței. Îl fac rotocol ca pe un „melc" uriaș și-l înăbușă între bolovani încinși acoperiți cu frunze de bananier. Pentru că inima și ficatul unui șarpe străbat o parte considerabilă din lungimea unui șarpe, aproape fiecare felie va conține câte puțin din aceste delicatese.

Pe de altă parte, în zona locuită de băștinașii Folopa peștii sunt foarte mici. O astfel de masă nu e nici pe departe la fel de îndestulătoare. Un pește e cât o îmbucătură. Se pescuiește cu năvoade, căușe sau otravă din rădăcină de *derris*. (Otrava e suficient de puternică cât să paralizeze peștii, făcându-i să plutească la suprafață, însă carnea lor nu devine toxică pentru oameni.) Ii pregătesc, apoi, în tuburi de bambus pe care le așază deasupra focului. Dar nu prea au ce alege din ei.

Pe măsură ce discutam despre aceste lucruri, am început să înțeleg ce voiau să spună.

„Dacă voi, care sunteți răi, știți să dați daruri bune copiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da Duhul Sfânt celor ce I-L cer!"
(Luca 11:13)

De ce să *nu* dai un șarpe în loc de pește?

Diferența consta, evident, în perspectiva asupra șerpilor și a folosirii lor în cele două culturi. Oamenii cărora le vorbea Isus nu mâncau șerpi. În societatea respectivă, se considerau a fi necurați. *Erau* necurați. Nimic nu putea să schimbe acest lucru. În *nici* o cultură, însă, un tată bun nu-i va da fiului său, atunci când i se cere ceva de folos, un lucru care să-i aducă vătămare în loc. E un adevăr universal valabil.

Am mai zăbovit puțin asupra pasajului. În cele din urmă, am ajuns la o variantă care suna cam așa: „Dacă fiului tău îi este foame și vrea un pește, nu-i

vei arunca un șarpe viu dintre aceia care, atunci când mușcă, îi omoară pe oameni".

Am citit încă o dată, fără să fiu convins că era soluția ideală. Deocamdată, însă, era cea mai bună rezolvare de moment, care să nu se îndepărteze de la sensul inițial.

Esența pasajului nu avea oricum nimic de-a face cu peștii sau cu șerpii, ci se regăsea în acel „cu cât mai mult”. Dumnezeu este Tatăl nostru. Cu cât mai mult poate fi Tatăl nostru cel din Ceruri mai bun decât noi, care suntem la rândul nostru tați! Ne îndeamnă să cerem de la El, iar când o facem, este bucuros să ne dea ceva încă mai bun decât ceea ce am cerut. Din nefericire, prea mulți oameni ai lumii occidentale - chiar dintre cei care au avut Biblia în mână cu mult înaintea băștinașilor Folopa - încă se gândesc la Dumnezeu ca la un Boporowae indiferent și nu știu să ceară nimic în numele Său.

Încă n-au învățat că El este Tatăl cel bun.

15

Cine este aproapele meu? (Luca 10)

Există șaptesprezece sate Folopa răspândite pe un teritoriu de peste 2000 de kilometri pătrați în adâncul unei jungle nemiloase presărate cu munți. Populația fiecărui sat numără în jur de trei sute de persoane. Din rațiuni defensive, sunt cățarate, aproape fără excepție, pe creste abrupte. Asemenea poziții sunt, firește, mai puțin accesibile. Fiecare sat este considerat un fel de „stat major”, al cărui punct central îl constituie casa lungă a bărbaților. Conflictele tradiționale aveau loc între două sate Folopa, cu toate că existau, într-o oarecare măsură, și confruntări cu alte grupuri etnice. Nu lipseau nici alianțele care se legau între anumite sate, fie ele Folopa sau de altă limbă.

Orice societate din Papua Noua Guinee s-a structurat dintotdeauna în funcție de încrengăturile bine stabilite ale relațiilor de rudenie. Încă din copilărie, toți învață cu cine se înrudesc și ce implică acest lucru - privitor la daruri, prețul viitoareii mirese, ajutor reciproc, apărare sau orice altă răspundere. O soră care se mărită într-un clan din alt sat va extinde legăturile de familie într-o comunitate cu totul nouă. Ceea ce ar putea însemna, cine știe când, o masă, un loc de odihnă sau mult mai mult.

Distincția între vecinii prieteni, cunoscuți în Folopa drept *be whi*, și vrăjmași, *boe whi*, există în gândirea lor din vremuri imemorabile. Și chiar dacă ținutul trebuia acum să respecte o nouă lege, de natură să pună capăt războaielor și jafurilor care amenințau satele tot la câte două săptămâni, dușmăniile vechi de veacuri nu puteau dispărea peste noapte.

Datorită aerodromului, Woposale e o localitate în care se pot procura, din când în când, orez, conserve de pește sau materiale textile - mărfuri care se găsesc la prăvălia din sat. Până la Woposale e cale de o zi pe cărări sălbatice și accidentate, însă oamenii din Fukutao se fereau să rămână acolo peste noapte. Woposale fusese un sat al dușmanilor, aliați care îi adăpostiseră pe supraviețuitorii din Sete după ce războinicii din Fukutao făcuseră satul una cu pământul nu cu mult înainte de intervenția guvernului. Iar dacă n-aveau altă

soluție și se vedeau nevoiți să înnopteze, cei din Fukutao cereau întotdeauna găzduire pastorului.

Uneori, călătoreau la Erave, pentru a vinde eventual vreun cazuar celor care apreciau penele. E un drum care ține trei zile pe jos și traversează teritoriile a două grupuri etnice, Samberigi și Pole. Locuitorii primelor două sate le erau dușmani tradiționali. Aveau câțiva aliați în următoarele. Iar când ajungeau la Erave nu știau peste ce vor da.

Erave este centrul districtual. Are un aerodrom, o clinică și un magazin mare. Prin urmare, aici se întâlnesc oameni din toate satele regiunii - vechi dușmani, unii dintre ei. Riscul unor conflicte fățișe este, evident, minim în prezența organelor guvernamentale, ceea ce nu înlătură însă amenințarea lucrărilor vrăjitoarești. Călătorii rămân în grija aliaților din zonă, în casele cărora se adăpostesc, evitând orice contact cu dușmanii. Cuvintele Domnului din Matei 5:43, „Ați auzit că s-a zis: „Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău”, vor fi fost, fără îndoială, pe plac acestor oameni. Mai mult ca sigur, însă, că un îndemn precum „Dar Eu vă spun: Iubiți pe vrăjmașii voștri”, avea să pară de-a dreptul revoluționar - nu atât băștinașilor Folopa, cât oricărui alt om.

Mi s-a întâmplat odată să fiu muștrat pentru că arătasem bunăvoință unor dușmani tradiționali, cu toate că nu aveam de unde să știu cu cine am de-a face (ceea ce, oricum, n-ar fi contat din punctul meu de vedere).

Trecând prin Fukutao, doi străini se opriseră la casa noastră, rugându-ne să-i ajutăm cu niște chibrituri. Băștinașii au rareori nevoie de ele. Focurile pe care se pregătește mâncarea nu se sting niciodată în aceste sate. În orice caz, se poate oricând aprinde un foc din jarul care mocnește în vetre. Chibriturile nu sunt folosite decât atunci când cineva plănuiește să rămână peste noapte în pădure. Chiar și atunci, oamenii se pot descurca în lipsa lor, cu toate că, avându-le la îndemână, le vine mult mai ușor. Nu-mi trecuse atunci prin minte, însă mi-am dat seama după aceea că fie și numai faptul că veniseră să-mi ceară chibrituri vădea hotărârea lor tacită de a-și petrece noaptea în pădure - știind că nu se pot aștepta la ospitalitate în Fukutao.

Le-am dat chibriturile. Lucru care s-a aflat imediat în sat, drept pentru care unul dintre bătrâni a venit să-mi spună că n-ar fi trebuit să fac așa ceva. Vrând să aflu din ce motiv, mi-a adus la cunoștință că străinii erau din Hala, un alt sat plin de vechi dușmani.

Aceasta era atmosfera la vremea când ajunseserăm să traducem Luca 10 și parabola bunului samaritean. Până să-i dăm de capăt, a stors toată vlaga din noi. Cu toate că pasajul începe fără să pună probleme deosebite, fiind un simplu dialog între un învățător al Legii și Isus, ne-am afundat curând într-un hățiș de dificultăți și neclarități.

„Un învățător al Legii s-a sculat să ispitească pe Isus și I-a zis: 'învățătorule, ce să fac ca să moștenesc viața veșnică?' Isus i-a zis: 'Ce este scris

în Lege? Cum citești în ea?' El a răspuns: 'Să iubești pe Domnul, Dumnezeuul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu toată puterea ta și cu tot cugetul tău; și pe aproapele tău ca pe tine însuși.' 'Bine ai răspuns', i-a zis Isus; 'fă așa, și vei avea viața veșnică.' Dar el, care voia să se îndreptățească, a zis lui Isus: 'Și cine este aproapele meu?'" (Luca 10:25-29)

Până aici, am tradus dialogul fără să ne poticnim. Trecând mai departe la parabola folosită de Isus, ar fi trebuit poate să le explic mai limpede că vom avea de-a face cu o poveste în poveste. O asemenea trăsătură narativă prezintă o anume subtilitate, însă orice limbă are instrumentele ei specifice de a semnala trecerea de la un nivel al discursului la altul - cum se întâmplă atunci când se abordează un alt subiect sau se termină o istorisire și începe o alta. În engleză sau în greacă, stabilirea unui context diferit implică de cele mai multe ori de la sine o deplasare a punctului de vedere (deși se pot ivi confuzii chiar și așa). În limba Folopa, însă, aceste modificări de perspectivă (propunerea unei alte realități) trebuie să fie cât se poate de explicite. Am scăpat cu totul din vedere acest aspect la prima variantă.

Am tradus, așadar:

„Isus a luat din nou cuvântul, și a zis: 'Un om se cobora din Ierusalim la Ierihon. A căzut între niște tâlhari, care l-au dezbrăcat, l-au jefuit de tot, l-au bătut zdravăn, au plecat, și l-au lăsat aproape mort. ' "

Lămuriserăm cu altă ocazie faptul că, în anumite culturi, oamenii pot fi uneori jefuiți fără să fie neapărat uciși.

„Din întâmplare, se cobora pe același drum un preot; și, când a văzut pe omul acesta, a trecut înainte pe alături".

În această regiune, drumurile propriu-zise sunt aproape necunoscute, călătorindu-se numai pe poteci, și, cu toate că în mintea celor de la masă se formase probabil imaginea unei căi destul de înguste, ceea ce l-ar fi determinat pe preot să ocolească victima cu oarecare greutate, textul își păstra încă înțelesul.

„ Un Levit trecea și el prin locul acela; și când l-a văzut, a trecut înainte pe alături".

Vorbiserăm și despre Leviți înainte, în legătură cu care știau că sunt membri ai unui clan cu mare autoritate și importante funcții religioase.

„Dar un Samaritean, care era în călătorie, a venit în locul unde era el, și când l-a văzut, i s-a făcut milă de el".

A trebuit să ne oprim și să vedem ce era un Samaritean, adică un locuitor al ținutului vecin, Samaria - precum și despre dușmănia care exista de multă vreme între cele două neamuri.

„S-a apropiat de i-a legat rănilor, și a turnat peste el untdelemn și vin”.

Aici ne-am împotmolit. Nu știam nici un cuvânt pentru răni și nu reușeam nicidecum să găsim unul. Am spus: „îmi trebuie un cuvânt pentru ceva asemănător urmelor de pe trup care dor, dar nu sunt numai atât; e ca atunci când dă sângele, dar nu din întâmplare”.

Se străduiau să priceapă ce vreau de la ei. „Mai citește o dată”, mi-au cerut. Așa că am parcurs textul din nou, căutând alte explicații.

„Hoții ăștia au sărit pe el”, spuneam, „iar el a căzut la pământ și acum zace acolo cu... durerile astea... care i-au rămas în urma răului ce i s-a săvârșit. Dar care e cuvântul?”

„Cu ce l-au lovit?”

„Habar nu am. Ce importanță are?”

„Trebuie să știm, altfel nu-ți putem spune cuvântul”.

„De ce nu?”

„Pentru că de asta depinde totul. Dacă a fost străpuns cu sulița, spunem: locul unde a fost sulița”; dacă a fost pătruns de o săgeată, spunem: 'locul unde a fost săgeata'; dacă a fost spintecat cu toporul, spunem: 'locul unde a fost toporul'. Fără să știm cu ce l-au lovit, nu putem găsi cuvântul”.

Se părea, așadar, că nu vom avea parte de un termen generic pentru „răni” și că va trebui să ne descurcăm cu astfel de reformulări. Singurul necaz era că Scriptura nu amintește nimic în acest sens. În textul original, acest amănunt nu contează.

Am încercat, prin urmare, să deducem.

„Să zicem că a fost o suliță”, am spus.

„În regulă”, au intervenit cei bătrâni, care aveau mai multă experiență în domeniu, „omul a rămas în viață?”

„Da, a supraviețuit”, am răspuns.

„Atunci n-a fost o suliță. Mai mult ca sigur că ar fi murit”.

„Poate că a fost o săgeată”, am propus.

„Nu, dacă ar fi fost săgeți, le-ar fi scos din el. Se spune ceva despre scoaterea unor săgeți?”

„Nu. Dacă a fost un cuțit?”

„Nu”, au răspuns, „dacă ar fi fost un cuțit, nici atunci n-ar fi scăpat cu viață”.

„Să fi fost un topor?”

„Nici vorbă. Dacă l-ar fi lovit cu toporul, ar fi murit pe loc!”

„Atunci, poate că l-au lovit, pur și simplu, cu pumnii”, am spus.

„Nu", au protestat ei, „un om care primește bătaie poate fi plin de vânătăi și cucuie, dar nu e nimic deschis în trupul lui, nimic în care Samariteanul să toarne leacuri".

„Atunci, spuneți-mi voi ce-a fost", m-am dat eu bătut.

„Să vedem... Zăcea pe drum, aproape mort, plin de sânge, dar încă viu. Înseamnă că l-au lovit cu bâtele". Când toată lumea a fost de acord cu această interpretare, am scris: *nopulu daayale tiki*, „locul unde a fost bâta". Așa am reușit, în cele din urmă, să mergem mai departe.

„...Apoi l-a pus pe dobitocul lui, l-a dus la un han, și a îngrijit de el. A doua zi, când a pornit la drum, a scos doi lei, i-a dat hangiului, și i-a zis: 'Ai grijă de el, și orice vei mai cheltui, îți voi da înapoi la întoarcere'" (Luca: 10:34-35).

Nici aici nu era atât de simplu. În timp ce traduceam, am sesizat din nou privirile acelea inexprsive care se așteptau asupra mea nedumerite. Ceva nu se lega - iarăși. Mi-am dat seama despre ce este vorba când am avut nevoie de un cuvânt pentru *han*. Nu există așa ceva într-o asemenea societate. Chiar dacă ospitalitatea față de prieteni și membrii clanului e tot atât de firească și importantă pe cât este masa de dimineață, a avea un loc aparte în sat menit găzduirii unor oameni din alte ținuturi le este o idee cu totul străină. În plus, gândul de *a plăti* pentru ospitalitate, cu bani, nu le trecuse niciodată prin cap și li se părea ca venind din altă lume.

Dar nu puteam rămâne pe loc. În lipsa unui termen pentru *han*, nu ne rămânea decât să-i folosim definiția. Am scris: „O casă în care un om plecat în călătorie poate să doarmă dacă plătește". Nu era cea mai fericită dintre formulări, dar ce puteam face?

Ajunseserăm la argumentul decisiv al parabolei și am tradus: „Care dintre acești trei ți se pare că a dat dovadă că este aproapele celui ce căzuse între tâlhari"?

Mi-am ridicat privirea înspre cei din casă, așteptându-mă să dea ei înșiși răspunsul la întrebare, asemenea învățătorului Legii, dar n-a fost să fie.

S-a încumetat Awiam Aii: „Hangiul?"

Văzându-mi nedumerirea, a mai încercat unul: „învățătorul Legii?"

Atunci am realizat că totul devenise confuz din pricina elementului ce s-ar fi convenit să atragă atenția asupra trecerii la un alt nivel de discurs și care, evident, lipsea - fiind însă necesar. Isus vorbea despre cele trei personaje ale Sale, preotul, Levitul și Samariteanul. Parabola nu era decât o povestire în ramă subsumată dialogului dintre El și învățător, iar pentru scoaterea în evidență a acestei tranziții, astfel încât să priceapă toată lumea despre ce este vorba, a fost nevoie de câteva ajustări ale structurilor gramaticale. Apoi, am tradus ultimul verset: „Cel ce și-a făcut **milă** cu el", a răspuns învățătorul Legii. 'Du-te de fă și tu la fel', i-a zis Isus.

Îi dăduseră, în sfârșit, de capăt. Toată lumea știa, în sfârșit, cine vorbea cu cine, ce și când spunea, cu ce fel de rană aveam de-a face, unde pot fi găzduiți călătorii și din ce motiv i-a dat Samariteanul bani hangiului. De-acum încolo, ceea ce avea să fie cu adevărat dificil stătea exprimat în cuvintele a căror traducere venise de la sine - îndemnul lui Isus.

Întrebarea învățătorului Legii ar fi fost aceeași în spatele căreia s-ar fi ascuns oricare dintre acești oameni. Și poate că toți ne ascundem în spatele ei. Cine este *be whi*, „aproapele” nostru, și cine este *boe whi*, „dușmanul” nostru? Isus a spus-o pe înțelesul tuturor: dușmanul nostru este aproapele nostru, sau, mai exact, cel care încă ne socotește dușmani găsește în noi un aproape.

*

Sunt concepte fundamentale, oricât de greu ar fi de înțeles, cărora câți oare dintre noi am reușit cu adevărat să le dăm viață? Ele n-au rămas, totuși, fără ecou în rândurile credincioșilor. Se întâmplă, uneori, când se văd nevoiți, să ajungă în preajma satelor care aparțin vechilor dușmani, și nu se sfiesc să arate bunăvoință, punându-și încrederea în Dumnezeu. Îmi amintesc de vremea când terminaserăm o primă variantă a Faptelor și voiam să verificăm dacă sensul traducerii e limpede. Am străbătut numeroase sate Folopa unde oamenii nu știau să citească și unde Biblia era, în general, foarte puțin cunoscută. Multe dintre ele erau ale vrăjmașilor. Cu toate acestea, bărbații din grupul nostru s-au arătat lipsiți de orice temeri și foarte prietenoși. Au fost bucuroși să împărtășească de bună voie Scriptura, citind-o oricui venea să-i asculte.

Ar fi fost cât se poate de firesc să-și facă griji și să nutrească suspiciuni din pricina vreunei vrăji, dar s-au dovedit plini de curaj, dispuși să manifeste dragoste față de un dușman dintotdeauna.

Acesta este primul *bete* al Evangheliei.

16

Trupuri frânte (Marcu 5:7-8; Marcu 10:33-34)

„Ați luat vreodată prizonieri?”

M-au privit mirați. Nu înțelegeau nicidecum unde voiam să ajung. De ce aduceam în discuție, din senin, lucruri care țineau de trecut?

Dintre cei doisprezece oameni care se aflau în Casa Bibliei, unii făceau parte din vechea gardă. La vremea lor, fuseseră cunoscuți drept „căpetenii războinice”. Se aflau acolo Owarape Aii și Eleke Whi Aii, care aveau încă în sat același renume de „bărbați dintr-o bucată”.

Unii dintre ei ascultaseră Vorba. Alții, mai puțin - dar chiar și aceștia din urmă rămâneau uimiți în fața unor însușiri ca ale Bărbatului Isus, a caracterului, a învățăturilor și a faptelor Sale.

Până să ajungem la capitolul al cincilea, Isus își chemase ucenicii, vindecase bolnavii, potolise furtuna și, în general, se făcuse cunoscut lumii. Duhurile înseși dădeau mărturie cu privire la cine este El.

Băstinașilor Folopa le-a plăcut la nebunie îndrăzneala cu care l-a abordat Isus pe îndrăcitul din morminte în ținutul Gadarenilor. Omul era, fără îndoială, o fiară. Nimeni nu-l putea ține legat, nici măcar cu un lanț; zi și noapte țipa, tăindu-se cu pietre. Adevărata cauză a acestei forțe, ca să nu mai amintim de starea de agonie prin care trecea, s-a manifestat atunci când a alergat la Isus și a căzut la picioarele Sale, strigând din toată puterea:

„Ce am eu a face cu Tine, Isuse, Fiul Dumnezeului Celui Prea înalt? Te jur în Numele lui Dumnezeu, să nu mă chinuiești!” Căci Isus îi zicea: „Duh necurat, ieși afară din omul acesta!” (Marcu 5:7-8)

Am ajuns la mijlocul versetului, unde ne-am blocat; nu aveam un cuvânt pentru „chin”. Acesta a fost momentul în care i-am întrebat dacă-și luaseră dușmanii prizonieri.

Mi-au răspuns că da.

Am bâjbâit mai departe. „Și după ce i-ați prins, i-ați lovit vreodată cu bețe sau ceva asemănător?”

Mă priveau acum neclintiți, sfredelindu-mă cu ochii. În cele din urmă, Hapele a priceput unde bat și s-a încumetat să-mi descrie câteva asemenea situații. Curând, s-au lansat și ceilalți, mai cu seamă cei bătrâni,

Într-o avalanșă de relatări foarte plastice ale celor mai oribile torturi de care-mi fusese vreodată dat să aud... Așa că am aflat cum obișnuiau să-și țină torțele pe pielea celor prinși până ce le apăreau bășicile sau să toarne peste ei apă clocotită, jupuindu-i de-a dreptul. Sau cum îi legau cu brațele întinse la pământ, despuiați, punându-le pe femei să-i lovească peste tot, și mai ales în părțile intime, cu bețele folosite la săpat în grădină. Sau cum îi legau de un par pentru ca, apoi, să le taie cu un cuțit de bambus o porțiune din biceps, din care, după ce o prăjeau la foc, mușcau în fața lor, spunându-le: „îți mănânc carnea”.

Venise rândul meu să mă holbez la ei de parcă nu-mi venea a crede. Evident că era mult mai bine să mori de îndată ce ai încăput pe mâna acestor războinici decât să fii capturat, târât în sat și ucis încetul cu încetul. Cu atâtea crime săvârșite din răzbunare, se instala o ură cumplită împotriva celor care jefuiau satul și luau viața sătenilor. Nici o pedeapsă nu putea fi îndeajuns de cruntă cât să compenseze răul făcut.

Eram înmărmurit. *Cine sunt acești oameni cu care lucrez? mă gândeam.* Nu-mi dorisem decât să intru în câteva detalii de natură să-mi dezvăluie un simplu cuvânt și iată că, fără să vreau, parcă slobozisem porțile iadului. Nu era de mirare că avuseseră o astfel de reacție la întrebarea mea. Acum știam, cel puțin, că da, exista un cuvânt pentru „chin”, *susupu eratapo*. Iar dacă dracii din Marcu 5 la asemenea lucruri se gândeau când au cerut îndurare - cu toate că, de-a lungul veacurilor, aceste atrocități se iscaseră tocmai din pricina lor - spaima lor era de la sine înțeleasă.

O săptămână mai târziu, am revenit asupra subiectului. Trecuserăm la Marcu 10. De data aceasta, nu mai era vorba despre teama de chinuri a dracilor; se vorbea, dimpotrivă, de Isus și previziunea celor ce aveau să i se întâmple.

„Iată', a zis El, 'ne suim la Ierusalim, și Fiul omului va fi dat în mâinile preoților celor mai de seamă și cărturarilor. Ei îl vor osândi la moarte, și-L vor da în mâinile Neamurilor, care își vor bate joc de El, îl vor biciui, îl vor scuipa și-L vor omorî; dar, după trei zile, va învia” (Marcu 10:33-34).

Ne-am împotmolit din nou. Nu aveam un cuvânt pentru „a biciui”. „Cum spuneți”, am întrebat, „atunci când cineva lovește pe altcineva, să zicem un dușman, cu un lucru care seamănă cu o funie?”

N-au știut ce să-mi răspundă. A lovi pe cineva cu o funie li se părea un lucru nemaiauzit. Însă tocmai acest lucru urma să i se întâmple lui Isus și nu putea fi eliminat din pasaj, așa că am încercat să găsesc o altă modalitate de a descrie acțiunea. Am dat, apoi, cu ochii de un fir de trestie uscată rămas după legarea stufului pe acoperiș. Se găsea pe soba din odaie. Avea înjur de un metru

lungime și nu era mai gros decât degetul meu cel mic de la mână. Am ocolit masa, l-am luat și le-am cerut oamenilor să-și închipuie că trestia era o bucată de funie, iar soba umerii lui Isus. Apoi am început să lovesc cu toată puterea suprafața de fier.

Owarape Aii a sărit imediat - cu privirea înnebunită, suflând din greu pe nări - și a strigat: „Asta nu e bătaie cu funia, este *fokoso sirapol*” Era de-a dreptul indignat, uitându-se la mine ca la un nebun din locul său de pe podea.

Fokoso sirapd. M-am întors la masă și am notat cuvintele.

„Mai spune-mi câte ceva despre acest lucru”, am spus.

Ridicându-mi ochii, însă, i-am văzut cum mă priveau nemișcați. De parcă le-ar fi adus aminte de vremurile apuse.

„O clipă”, a intervenit cineva. „*Vrei să spui că i-au făcut AȘA CEVA lui Isus?*”

„Da”.

„Dar aici, El n-a spus decât oamenii aceia *au de gând* să-i facă așa ceva. Au săvârșit într-adevăr astfel de lucruri împotriva Lui?”

„Da”.

În odaie s-a așternut o liniște mormântală. Eleke Whi Aii a spus, într-un sfârșit, „Obişnuiam să facem la fel, dar numai împotriva vrăjmașilor noștri și numai înainte de a-i ucide”.

„Da”, am răspuns, „așa se va întâmpla și aici”.

Toate capetele stăteau aplecate. În colțuri, cerceii mari din scoici ai bătrânilor se clătinau dintr-o parte în alta cu o tristețe cumplită. Amintirea „biciuirilor”, *fokoso sirapd*, le era prea proaspătă. Aveau o percepție mult mai intensă a înfiorătoarei cruzimi - toată monstruozitatea faptei - decât mi-aș fi putut închipui. Să i se întâmple așa ceva lui Isus... un om pe care ajunseseră să-l respecte și să-l îndrăgească. Era doar Bărbatul care îi ținea în brațe pe copilași, care se puna în slujba oamenilor, vindecându-i pe cei năpăstuiți, un Bărbat care n-ar fi putut avea nici un vrăjmaș. Băştinașii știau perfect ce înseamnă chinul și biciuirea. Iar faptul că acest Isus avea să îndure asemenea lucruri li se părea, pur și simplu, insuportabil.

Fusese de ajuns pentru o dimineată.

Icoana răstignirii

Deoarece răstignirea lui Hristos este menționată în fiecare dintre cele patru Evanghelii, am revenit asupra relatării acesteia în tot atâtea rânduri. Ieșeau de fiecare dată la iveală alte și alte amănunte. Până și mie, care citisem atâtea studii în această privință, ascultasem nenumărate predici, văzusem filme, sărbătorisem Pastele și încercasem să pătrund taina Cinei celei de Taină, mi-a fost dat să descopăr noi semnificații asupra cărora se cuvenea să meditez - cu atât mai mult, cu cât dobândisem o perspectivă cu totul nouă prin ochii și limba Folopa.

Nu există un echivalent pentru *răstignire* în Folopa. Termenul e atât de specializat încât chiar și în engleză acesta nu trimite decât la un singur lucru - inexistent în cultura Folopa. Cu fiecare nouă abordare a acestuia, ne vedeam puși în fața altor aspecte care se cereau limpezite în raport cu anumite preconcepții eronate. Cu toate că episodul biblic le era cunoscut încă dinainte de sosirea noastră, aveau din multe puncte de vedere o percepție deformată asupra lui.

Cultura noastră nu e mai puțin străină de practica răstignirii, însă tradiția acesteia s-a păstrat în istoria noastră spirituală, tocmai prin contemplarea patimilor lui Hristos. Am crescut știind ce înseamnă răstignirea: o formă de execuție care consta în atârănarea unei persoane pe un stâlp de lemn, cu brațele ținute în cruce de-a lungul unei bârne transversale, lăsând-o să sufere în această poziție până la moarte. Fusese un lucru cu totul nou pentru Folopa. În pofida unei experiențe atât de bogate în materie de torturi și omoruri, nu mai întâlniseră niciodată ceva asemănător, ceea ce a dus la o înțelegere greșită a răstignirii.

Rămăseseră cu convingerea că, înainte de a fi pus pe cruce, psânditul este ucis mai întâi. Același lucru crezuseră ani de-a rândul că i s-a întâmplat și lui Isus până să ajungem la traducerea acestor pasaje din Biblie.

Au înțeles acum pentru prima oară că Isus a vorbit în timp ce se afla pe cruce. A băut. S-a rugat. Sunt acțiuni ale unei persoane care mai este încă în viață - cu toate acestea, nu dăduseră atenție unor astfel de „amănunte”. De fapt, întreaga realitate a morții și mai ales a învierii nu le-a rămas în memorie ca un aspect cine știe cât de important - în ciuda faptului că reprezintă învățături și principii întemeietoare ale mesajului pe care Dumnezeu îl transmite cu privire la Fiul Său întrupat pe pământ pentru oameni.

Nu trebuie să uităm, desigur, că doctrina a luat ființă în urma unei descoperiri treptate - atât în istoria propriu-zisă, cât și în modul de gândire al

băştinaşilor Folopa. În Evanghелиi, răstignirea şi învierea sunt relatate aşa cum au avut loc, fără nici o altă interpretare. Semnificaţiile acestora sunt, în cea mai mare parte, dezvăluite mai târziu -în Faptele Apostolilor sau în Epistole. Din acest punct de vedere, situaţia culturii Folopa nu era cu mult diferită faţă de cea a primilor martori nemijlociţi la evenimente; vedeau cu ochii lor, dar nu reuşeau încă să înţeleagă. Primii martori, însă, înţelegeau cel puţin ce înseamnă o răstignire. Băştinaşii Folopa reuşeau cu greu să-şi facă o imagine exactă. Chiar şi atunci când Scriptura vorbeşte despre cei doi tâlhari răstigniţi o dată cu Isus, unul la dreapta şi altul la stânga, am fost nevoit să specific că era vorba despre trei cruci. Unii dintre ei aveau tendinţa să şi-i închipuie pe Isus şi pe ceilalţi doi răstigniţi pe aceeaşi cruce.

Aceste inadvertenţe de ordin cultural se manifestau de ambele părţi. De vreme ce Carol şi cu mine nu crescuserăm în cultura Folopa, adeseori nu aveam de unde să ştim atunci când oamenii interpretau un anume eveniment biblic în mod diferit faţă de noi. Ne-a luat foarte mult timp să lămurim, de pildă, conceptul de înviere. Este un alt termen care nu-şi găseşte un echivalent literal în Folopa. În Evanghелиi, acesta nu apare; evenimentul are loc, pur şi simplu. Mai târziu, are loc şi explicitarea lipsită de echivoc a acestuia - cu privire la mormântul gol, la sensul învierii trupeşti a lui Isus şi la făgăduinţa că orice credincios va avea parte de ea. Iar când aceste adevăruri au fost, totuşi, pe deplin înţelese, efectul lor s-a dovedit cât se poate de profund - o profunzime pe care nu ne fusese dat să o întâlnim în propria noastră cultură.

Era, aşadar, ceva întru totul nou. Potrivit credinţei Folopa tradiţionale, spiritul mortului părăseşte trupul şi zăboveşte o vreme prin sat. Ştiut fiind faptul că poate deveni în egală măsură ostil sau prietenos, e important să-i câştigi bunăvoinţa. Acest lucru se poate realiza pe diferite căi. În cele din urmă, spiritul se rupe de sat şi se îndreaptă spre locul numit *Siki Ao*. N-am reuşit să aflăm mare lucru despre acest loc. Nici măcar băştinaşii Folopa nu par să aibă o imagine foarte clară asupra acestuia; doar că e locul unde ajung spiritele atunci când termină ce au de făcut în sat. Spiritele celor plecaţi de curând ale căror nume nu sunt încă date uitării pot fi chemate înapoi prin intermediul unui şaman care le invocă. Cu toate acestea, cei de care nu-şi mai aminteşte nimeni şi care şi-au pierdut, în consecinţă, numele nu mai pot fi invocaţi.

Siki Ao e perceput ca fiind un ținut al întunericului, iar oamenii care au cunoştinţe despre el se feresc să le împărtăşească altora. Mai cu seamă celor asemenea nouă, care aduseserăm vestea unui alt Spirit, a învierii şi, mai mult, a ridicării trupurilor din morţi - spre slava veşnică a credincioşilor în Cerurile acestui Spirit. Termenul lor pentru „rai” este *Talen Be*, care poate fi tradus prin „locuinţa Domnului” sau „casa stăpânului”. Ideea că, astfel, vor fi tot acasă, acolo unde se află familia, dragostea şi lumina - nicidecum întunericul, singurătatea şi răul - se naştea în gândirea lor ca o noutate absolută.

Pe măsură ce prindea rădăcini, această nouă credinţă le-a umplut sufletele de bucurie.

Nimeni nu poate tăgădui faptul că acesta este darul cel mai de preț pe care îl poate primi un om pe fața pământului. Că unora li se pare *prea* frumos ca să poate crede în el și, ca atare, nici nu cred, e o altă discuție. Așa propovăduiește Scriptura. Și tot Scriptura ne spune că, de fapt, acest „dar din dar” nu ne-a fost oferit din nimic. Cineva trebuia să plătească și, pentru că omenirea n-a avut mijloacele de a onora un asemenea preț, Dumnezeu a luat totul asupra Lui, jertfînd viața Fiului Său. Execuția a fost cumplit de nemiloasă, dar nu mai puțin gravă a fost greșeala ce se cuvenea răscumpărată. Isus a plătit pentru păcatele tuturor. Cu timpul, băștinașii au început să înțeleagă uriașa diferență între presupusa răstignire a lui Isus, spre luare aminte, după ce murise și moartea Sa agonică și lentă pe cruce.

Bineînțeles că unii dintre ei, participând la traducere, pricepeau totul mult mai lesne, însă adevărata iluminare a sătenilor s-a produs abia atunci când am reușit să procurăm un set de filme cu scenarii inspirate din Evanghelie. Nu lipsea nici unul - o ilustrare dramatică a Evangheliei lui Luca. Le-am proiectat pe toate în biserică, douăzeci și patru de seri la rând, după ce traduseserăm Luca. Oamenii se înghesuiau înăuntru, șezând pe podea, bărbații de o parte, femeile și copiii de cealaltă, conform obiceiului lor.

Au fost extrem de contrariați. De vreme ce nu mai văzuseră un film în viața lor, ne vedeam obligați să le atragem în mod permanent atenția asupra faptului că nu era vorba decât despre niște reconstituiri ale unor evenimente care avuseseră loc în trecut. Oamenii de pe ecran nu erau cei adevărați - ci doar niște actori. Purtau doar veșmintele unor oameni de odinioară pentru a ne ajuta să înțelegem mai bine cum era pe vremea aceea.

Citeam în fiecare seară capitolul respectiv din Scriptură în Folopa, apoi le arătam filmul. Desigur că, nefiind în Folopa, nu le rămânea decât să-și amintească textul citit înainte. A ieșit destul de bine. Scenele care li se păreau mai greu de înțeles le discutam după vizionare. Au rămas foarte impresionați de episoadele în care Isus a hrănit cinci mii de bărbați sau în care Petru a scos atât de mulți pești din mare încât năvoadele stăteau să se rupă.

Dar absolut nimic nu i-a afectat mai profund decât răstignirea. Când soldații l-au luat pe Isus și l-au așezat pe cruce, pe dușumeaua bisericii s-a așternut liniștea. Era încă viu; nu încăpea îndoială. Dar nu era decât liniștea dinaintea furtunii. La prima lovitură de ciocan în pironul din mîna lui Isus, toate femeile au început să se tînguie cuprinse parcă de o durere de nedescris. Ceea ce a făcut ca scena din film să pară cu atât mai înfiorătoare. De pe partea lor, bărbații s-au străduit pe cât au putut să le calmeze, însă fără nici un rezultat.

„Nu este adevărat!” strigau ei. „Acesta nu este cu adevărat Isus!” Argumentul nu părea să le convingă. Li se părea că Isus murea în mod cât se poate de real chiar acolo, în fața lor.

Această reacție a fost cu totul naturală prin prisma culturii căreia îi aparțineau. Într-un fel, bănuiam că este același gen de emoție pe care o încercăm

la rândul nostru într-o sală de cinematograf atunci când nu ne putem abține să nu aplaudăm în fața eroismului vreunui personaj, cu toate că nu e vorba decât despre niște actori în carne și oase pe o scenă. Imaginea lui Isus ținută pe cruce și ridicată deasupra tuturor, astfel încât să se vadă limpede unde e izbânda și unde înfrângerea, părea însă pe cât de înfricoșătoare, pe atât de reală din pricina bocetelor zgomotoase ale femeilor la care asistam nemijlocit. Amintirea acelei seri a rămas de neșters de pentru noi.

În cele din urmă, auzindu-se cu greu printre atâtea voci, Isus a dat rostire cuvintelor pe care le citiserăm la început: „Tată, iartă-i, căci nu știu ce fac!”

Aceste cuvinte au avut darul să-i miște cel mai adânc pe oamenii așezați în biserică. În chip tainic, veșnic de nepătruns minții omenești, Tatăl a ascultat această rugăciune și i-a iertat - în virtutea răstignirii, tocmai pe cei care o săvârșeau. Se dezvăluiseră un alt *bete* - **temeiul tuturor lucrurilor.**

Au fost seri în care oamenii s-au întors la colibele lor parcă mai îngândurați. Căutam cu ochii minții spre icoana răstignirii -și cu inima spre Dumnezeu.

18

Ispășirea

(Luca 22:19-20)

La începuturile noastre în Fukutao, numai cu harul lui Dumnezeu am izbutit să fac față lipsei mele de experiență. Același lucru e valabil și astăzi, însă de-a lungul anilor am mai învățat câte ceva.

N-avea să se scurgă mult din prima perioadă de ședere în sat când am avut ocazia să aflu pe pielea mea ce înseamnă să ispășești o greșeală. Nu știam mai nimic despre ceea ce se petrece în jurul nostru. Evident, ne făcuserăm conștiincioși temele și lecturile care țineau de pregătirea noastră. Nimic nu putea înlocui, însă, cunoașterea nemijlocită a unor lucruri trăite pe viu.

Lucram de zor la construirea casei, cocoțat pe acoperiș. Mai era până să punem stuful și mă străduiam să tai una dintre grinzile prea lungi. În jurul meu își făceau de lucru o mulțime de oameni, dându-mi o mână de ajutor sau, pur și simplu, urmărind ce se întâmplă. La un moment dat, am strigat cuiva să-mi dea un topor. Wei Aii, care locuia în alt sat, a ridicat un topor și mi l-a întins.

Trăgându-l spre mine, s-a agățat de ceva și mi-a scăpat din degete. A alunecat în jos și a căzut peste margine, atingându-l ușor pe Wei Aii. Nu s-a ales decât cu o zgârietură, slavă Domnului, însă fusese de ajuns cât să-i rupă haina.

S-a produs de îndată o zarvă de nedescris. Toată lumea țipa și vocifera, uitându-se când la Wei Aii, când la mine. Se petrecuse, fără îndoială, ceva groaznic și, după cum stăteau lucrurile, vina îmi aparținea.

Am coborât de pe acoperiș cât am putut de repede cu gândul să aflu cât de grav se rănise. Sângera puțin, dar nu era o tăietură adâncă. Sincer îngrijorat, mi-am adus trusa de prim-ajutor, i-am aplicat un unguent antiseptic și l-am bandajat. N-avea cum să nu se vindece, toți știau asta; oamenii aceștia văzuseră lucruri mult mai neplăcute.

Dar incidentul nu se rezolvase încă. Toată lumea părea să aștepte. Cu încordare, neliniște și curiozitate.

Oamenii își vedeau pe mai departe de gâlceava lor asurzitoare fără să-și găsească astâmpărul. Necunoscându-le limba îndeajuns de bine, nu reușeam să pricep mai nimic și nu înțelegeam ce trebuie să fac.

Și totuși, pe Wei Aii părea să-l frământa în continuare ceva, așa cum stătea acolo cu proaspătul său bandaj și cămașa ruptă. M-am uitat mai

îndeaproape la cămașă. Nu arăta a material de calitate și, după cum se prezenta, își făcuse din plin datoria ca haină purtată aproape zi de zi. Acum nu era doar veche, ci și *ruptă*.

Poate dacă i-aș da bani pe ea, m-am gândit, *l-ar face să se simtă mai bine*. Cu privirile tuturor ațintite asupra mea la fiecare mișcare, m-am îndreptat spre bagajele mele, am extras doi *kinas*, „dolari”, și i i-am înmănat.

Gestul meu, făcut în văzul celorlalți, a schimbat totul. Wei Aii a zâmbit larg și toți cei din jur au tăcut împăcați. Se făcuse, după câte **îmi** dădeam seama, dreptate. Fapta mea fusese vrednică. Cu datoria o dată plătită, lucrurile au revenit la normal.

În ce mă privea, interesul meu fusese cât se poate de natural. Rana a trebuit bandajată; așa că am bandajat-o. Cămașa a trebuit înlocuită; așa că i-am dat niște bani pentru ea. Din punctul lor de vedere, însă, semnificația acestor acțiuni avea alte dimensiuni.

Accidentele nu sunt niciodată întâmplătoare sau, cel puțin, nu sunt trecute atât de ușor cu vederea. Orice vătămare, intenționată sau fără voie, necesită întotdeauna o oarecare compensație pentru restabilirea echilibrului.

Așa am ajuns să descopăr ideea de ispășire, una dintre cele mai importante concepții pe care se bazează mentalitatea specifică societăților tradiționale melaneziene. A constituit dintotdeauna cauza principală a războaielor dintre triburi - cercul vicios al răzbunărilor sângeroase. Societățile acestea s-au bazat mereu pe principiul „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”. Dacă i-am făcut rău unui om, sunt răspunzător nu doar pentru vătămarea corporală pe care i-am pricinuit-o, ci și pentru umilința pe care a fost nevoit să o îndure, așa încât trebuie să plătesc. Bani mei nu au avut atât rolul de a-i da omului posibilitatea să-și cumpere altă cămașă, cât de a pune lucrurile în ordine. A fost mai mult o chestiune de reparație morală.

În virtutea unui asemenea sistem de gândire, oamenii pot înțelege mai lesne de ce, atunci când greșești față de Dumnezeu, o anume reparație devine necesară. Poate că omul păcătuiește în raport cu semenii, însă păcatul se săvârșește, în ultimă instanță, împotriva lui Dumnezeu. El este Cel care a poruncit: să nu minți, să nu furi, să nu comiți adulter. Iar atunci când nesocotim aceste legi, se cuvine o despăgubire nu doar față de persoana căreia îi greșim, ci față de Dumnezeu însuși.

Esența Evangheliei constă tocmai în faptul că acest lucru nu stă în puterile noastre omenești limitate, ci în puterea lui Dumnezeu, care a hotărât să-l trimită pe Fiul Său în locul nostru. Băştinașii Folopa sunt conștienți de acest adevăr, cel puțin cei care au ascultat Vorba. Moartea lui Isus este ispășirea păcatelor noastre. El a plătit un preț pe care nici un om nu l-ar fi putut îndura. Faptul că Isus a pătimat și a murit - de bună voie și supus celor mai cumplite chinuri - are o semnificație extrem de profundă pentru Folopa. Au o anume inocență care le îngăduie să perceapă acest adevăr cu mai multă sensibilitate decât noi. Câteva cuvinte sunt de ajuns să-i reducă la o tăcere adânc meditativă.

Am ajuns să traducem Luca 22 după câțiva ani de la incidentul care-mi dezvăluise ce înțeleg acești oameni prin ispășire. N-a fost un pasaj ușor de abordat. Isus se afla împreună cu ucenicii Săi, prăznuind pentru ultima oară Pastele. întreaga simbolistică legată de jertfa ritualică a mielului de Paște avea să devină în curând realitate prin propria Sa moarte. El avea să devină acum jertfa de împăcare înaintea lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor.

O dată aceste simboluri împlinite, urma să instituie altele, spre luare aminte. Pâinea va reprezenta trupul Său frânt, iar vinul sângele Său vărsat.

„Apoi a luat pâine; și, după ce a mulțumit lui Dumnezeu, a frânt-o, și le-a dat-o, zicând: 'Acesta este trupul Meu, care se dă pentru voi; să faceți lucrul acesta spre pomenirea Mea.' Tot astfel, după ce au mâncat, a luat paharul, și li l-a dat, zicând: 'Acest pahar este legământul cel nou, făcut în sângele Meu, care se varsă pentru voi'” (Luca 22:19-20).

Cuvântul „trup” ridică unele probleme. Potrivit versiunii pe care obișnuiau să o folosească până să venim noi, voiau să îl traducă prin intermediul termenului *mi*, „carne”. Spuneau că așa vorbește pastorul când se referă la acest subiect.

Slujbele în care băștinașii Folopa se cuminecă se disting printr-o evlavie demnă de acest sacrament. De vreme ce în această regiune nu cresc struguri și nici grâu, folosesc suc de lămâie în locul vinului și cartofi dulci în locul pâinii. E tot ce au, și e de ajuns.

În timpul traducerii, mi-au explicat cum sucul de lămâie simbolizează sângele și cartofii dulci carnea. Luând în considerare faptul că sângele și carnea nu pot fi luate decât împreună, li se părea foarte firesc.

Am înțeles punctul lor de vedere, dar nu puteam fi de acord. Biblia *nu* spune așa ceva. În Biblie nu se vorbește despre carne, ci despre trup, care se traduce prin *tiki*.

Am încercat să lămurim acest aspect. Îmi era limpede cât de ușor ar fi fost să folosim termenul pentru „carne” și să ni se pară foarte potrivit. Mai ales aici. Locuitorii din Papua Noua Guinee consumă carne de când se știe - și, nu mai puțin, carne de om. O asociere mai naturală, așadar, nu s-ar fi putut găsi... dar nu la acesta era sensul pe care voia să-l transmită Isus prin cuvintele: „Acesta este trupul Meu”.

Lucrarea Sa duhovnicească în lume se săvârșise tocmai în acest trup, cel care îndurase suferința și care fusese dat morții. A fost o manifestare a întregii Sale personalități - cuget, voință, simțire, spirit. Luase asupra întregii Sale ființe osânda pentru păcatele noastre.

A luat pedeapsa ce ni se cuvenea. Asupra Lui. în *trupul* Său.

Cât despre „sânge”, nu prea aveam ce discuta. Sângele este sânge. În Biblie, este un simbol al vieții. Are, de asemenea, legătură cu cele mai solemne legăminte.

Am tradus „legământ” cu termenul care desemna un „acord care obligă”. Dar nu mi-a fost ușor să le explic în ce fel era sângele cel care pecetluiește acest „acord”.

Afirmația lui Isus: „Acest pahar este legământul cel nou, făcut în sângele meu” s-a dovedit dificil de tradus din pricina faptului că ideea unei corespondențe între sânge și un acord care obligă li se părea oamenilor cu totul derutantă. Cum putea fi un acord „în sângele meu”? Ca lucrurile să fie și mai confuze, în limba Folopa nu există nici o posibilitate de a traduce acest „în” cu sensul de „prin”. Am căutat o altă versiune engleză a Bibliei și am găsit formularea, „Acesta este sângele legământului”. Nu mi-a fost de prea mare ajutor!

Cei care au ascultat prima oară cuvintele Domnului n-au avut nici o nelămurire - cel puțin, nu din punctul de vedere al limbii. „Sângele legământului” constituia o referință culturală și istorică binecunoscută.

Dar ce variantă puteam găsi în limba Folopa?

Am avut nevoie de ceva timp până să găsim o soluție. Faptul că băștinașii Folopa se împărtășiseră ani în șir fără să înțeleagă pe deplin despre ce este vorba ne ajuta cu atât mai puțin. Am hotărât, în cele din urmă, să folosim cuvântul *eratapo*, „a aduce în ființă”. Avea să slujească drept substitut al elementului de legătură care lipsea între sânge și legământ. Sângele a fost cel care a adus în ființă legământul. A ratificat acordul. L-a făcut posibil.

Băștinașii Folopa meditează mult la toate acestea: faptul că Isus a trăit cu adevărat, a suferit și a murit pentru ei. Mai cu seamă în timpul pregătirii pentru împărtășanie - chiar dacă nu reușiseră niciodată să facă toate legăturile pentru a-i pătrunde pe deplin semnificația. Acum, însă, era limpede - sângele nu simbolizează doar pierderea unei vieți, ci însuși acordul cu Dumnezeu.

Dacă acordurile se stabilesc de obicei între oameni - aici era nevoie de unul între om și Dumnezeu. Supus greșelii, însă, omul nu și-a putut onora obligațiile, așa încât Dumnezeu a fost nevoie să facă un legământ cu Sine însuși, prin intermediul propriului Său Fiu.

Iar acum, pecetluit cu sângele Fiului lui Dumnezeu, acordul este veșnic. Înțelesul acestei realități le devenea băștinașilor Folopa din ce în ce mai limpede. Cuminecându-ne, nu rememorăm pur și simplu moartea propriu-zisă, fizică, a lui Isus pe cruce, ci participăm noi înșine cu toată ființa, din nou și din nou, la legământul pe care Dumnezeu l-a făcut cu Fiul Său din iubire de oameni.

Ispășirea a fost absolută. Este un adevăr de natură să schimbe mentalitatea oricărei societăți - mai ales acolo unde a-ți ispăși greșelile reprezintă totul.

Este un *bete* dintre cele mai profunde.

19

Răscumpărarea

(Marcu 10:45)

Isus a murit, dar nu în zadar.

Și-a dat viața pentru a-i răscumpăra pe mulți. A vorbit astfel despre moartea Sa în mai multe rânduri. Acest adevăr reiese în egală măsură din învățăturile pe care le transmite celor dispuși să-i urmeze pilda și care propun un mod de gândire aflat cel mai adesea în deplină contradicție cu simțul nostru comun. Ceea ce se spunea, fără îndoială, și în pasajul din Marcu la care lucram:

„Dar între voi să nu fie așa. Ci oricare va vrea să fie mare între voi, să fie slujitorul vostru; și oricare va vrea să fie cel dintâi între voi, să fie robul tuturor. Căci Fiul omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească, și să-Și dea viața răscumpărare pentru mulți!” (Marcu 10:43-45)

Răscumpărare, răscumpărare, mă gândeam, care este cuvântul pentru răscumpărare? Acesta e miezul Evangheliei -acel bete al întregului mesaj.

Oamenii din jurul mesei aveau aceleași figuri imobile care se datorau probabil nehotărârii de pe chipul meu. *Iar o luăm de la capăt, păreau să gândească. Caută un cuvânt. Acum care-o mai fi?*

Se întâmpla destul de des. Jocul celor douăzeci de întrebări.

„Am în minte un cuvânt, iar voi trebuie să-mi spuneți care este”.

„Ne dai și nouă câteva indicații?”

„Mă străduiesc”, am răspuns. „Să ne întoarcem la vremurile războinice. Obişnuiați să luați prizonieri, nu-i așa?”

„Da”.

„Au fost și situații în care ați fost dispuși să le dați drumul celor prinși - să cereți, de pildă, în schimbul unui bărbat, al unei femei sau al unui copil un lucru care v-ar fi convenit, cum ar fi cochilii sau porci sau mai știu eu ce?”

Întrebarea li s-a părut de-a dreptul absurdă. Răsetele lor aveau o tentă batjocoritoare, ceea m-a descurajat întru totul să mai scot ceva de la ei. Nu se coborâseră niciodată la tertipuri atât de materialiste. Războaiele și uciderile nu avuseseră alt scop decât să răzbune moartea cuiva din același neam. N-au vrut să se lase cu nimic mai prejos - și atât.

Cu toate acestea, după câteva clipe de gândire, Hapele a părut să înțeleagă încotro bateam. „Se mai întâmplă uneori”, mi-a spus. „Dar nu e același lucru. Dușmanii nu aveau parte de așa ceva, însă e cu puțință între clanuri. Este *duputapo*”.

Cunoșteam cuvântul. însemna „schimb”.

„Fă-mă să înțeleg”, l-am îndemnat.

„Știi și tu”, a continuat. „Vinovatul trebuie să plătească. Dar nu poți face întotdeauna dreptate, pe deplin, mai ales atunci când ai de-a face cu unul dintre ai tăi. Așa s-au petrecut lucrurile cu Wotale”, a spus.

„Ce a pățit Wotale?”, am întrebat.

„Ei bine”, a mers el mai departe, „nu cu mult timp în urmă curățăm o grădină nouă și Wotale tocmai tăia unul dintre copacii mari. Puțin mai la vale, o femeie avea grijă de sagotieri. Știa amândoi unul de celălalt, iar Wotale i-a atras în nenumărate rânduri atenția, însă femeia n-a vrut să plece înainte să-și mai isprăvească o parte din lucru. Știa că un asemenea copac nu poate fi doborât cu una, cu două, așa că și-a văzut de ale ei.

Când trunchiul abia se mai ținea, ciopârțit aproape de rădăcină, Wotale i-a strigat din nou să se ferească, dar femeia se încăpățâna să stea locului. Apoi, dintr-o dată - mai devreme decât s-ar fi așteptat oricare dintre ei - copacul a trosnit din toate încheieturile și s-a prăbușit. Femeia n-a mai avut pe unde să fugă, cu toate urletele lui. A căzut peste ea și i-a zdrobit țeasta, lăsând-o fără suflare.

S-a iscat o zarvă îngrozitoare. Wotale a luat-o imediat la goană, ascunzându-se în casa bărbaților, în vreme ce toți membrii clanului din care făcea parte femeia s-au năpustit să-și ia arcurile, săgețile și topoarele. Au mărșăluit cu toții, ca unul singur, spre casa lungă a lui Wotale, în fața căreia au început să răcnească, cerând să li se facă dreptate. Prețul pentru viața femeii era însăși viața ucigașului.

'Dar n-a fost decât un accident', au protestat dinăuntru frații de clan ai lui Wotale.

'Nu contează. El este vinovat', li s-a răspuns de afară.

'Dar i-a spus să plece!', au insistat ceilalți.

'Nu ne interesează!', au răcnit primii.

Wotale n-a mai ieșit, însă, după o vreme, au ieșit frații săi de clan aducând diverse lucruri. Au început să împrăștie pe pământ țesături din scoarță, cochilii de melci *kina*, stofă roșie, topoare, macete, sare. Numai lucruri de valoare, la care n-ar fi renunțat decât în condiții de forță majoră. Au înfipt, de asemenea, stâlpi de care au priponit porci.

În vreme ce grămada de bunuri lua proporții, clanul femeii nu contenea să zbiere amenințări, la care apărătorii lui Wotale răspundeau pe același ton. Se ciorovăiau întruna, târguindu-se cu privire la cât s-ar fi convenit să ajungă plata pentru o viață de om. Urletele n-au încetat decât atunci când cineva din clanul femeii a rostit: '*Supa*'”.

Supo înseamnă „Destul!”

„Apoi, căpetenia casei bărbaților a spus: '*Duputapo*'.

Și așa s-a sfârșit toată tărășenia. Târgul a fost încheiat. Clanul care suferise pierderea a adunat de pe jos toate scumpeturile și s-au îndreptat spre casă ducând porcii de funie. Wotale a putut, după aceea, să iasă la lumină și să-și reia viața fără teama că i se va mai cere socoteală”.

„Ce-ar fi dacă am folosi acest cuvânt în verset?” am întrebat. Am conceput o primă variantă, neșlefuită: „Eram în primejdie de moarte, dar a venit Isus să facă un târg. Și-a dat El viața, în locul nostru, iar noi am scăpat”.

„*Duputapo*”. a încuviințat Hapele. „Iar Dumnezeu a spus: '*Supo*'”.

„Așa e”.

Unul dintre bătrâni asculta discuția cu foarte mare atenție. S-a aplecat în față, cu o cochilie *kina* uriașă atârându-i pe pieptul gol.

„Greu de crezut”, a spus.

„Ce anume?”, am întrebat.

„Că *duputapo* a fost un om. Un frate de clan ne costa pe vremuri foarte mult. Foarte mult. Dar n-am dat niciodată în schimb un om. Iar omul nu s-ar fi dat niciodată pe sine!”

S-a uitat în jur la ceilalți, cu albul ochilor strălucindu-i în orbitele adânci. S-a lăsat pe spate cu un oftat, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă. Apoi a rostit cuvintele pe care acești oameni le rostesc întotdeauna atunci când au o revelație atât de profundă: „Vorbele acestea sunt atât de bune că ne vine să murim”.

20

Urăște-1 pe fratele tău (Luca 14:25-26)

„E bine. E foarte bine...”, mi-au spus.

Le plăcea întotdeauna să mă încurajeze după câte o ședință de traducere. De data aceasta, însă, am simțit că urmează un „dar”.

Lucram la Luca. Faima lui Isus era la apogeu. Mulțimi numeroase îl urmau pretutindeni cu însuflețire, cu toate că unii n-o făceau cu inima curată sau nu se gândeau la prețul unei asemenea vieți. La un moment dat, El s-a întors și a zis:

„Dacă vine cineva la Mine, și nu urăște pe tatăl său, pe mamă-sa, pe nevastă-sa, pe copiii săi, pe frații săi, pe surorile sale, ba chiar însăși viața sa, nu poate fi ucenicul Meu” (Luca 14:26).

Traduseserăm pasajul într-o Folopa foarte bună și oamenii îmi dădeau de înțeles că sunt de acord cu rezultatul. „E bine”, mi-au spus, „dar trebuie să schimbi ceva. Nu e deloc important. Doar două cuvintele. În rest, totul e bine. Dar partea asta *trebuie* schimbată”.

„Bine”, am zis, „care parte?”

Au schițat un zâmbet. „Păi, ai cam încurcat lucrurile. După traducerea ta, se înțelege: 'Nimeni nu poate fi ucenicul Meu *dacă nu* își urăște tatăl, mama, soția, copiii și pe toți ceilalți”’.

„Da”, am spus.

„Ceea ce *ar fi trebuit să* spui este: 'Nimeni nu poate fi ucenicul Meu *dacă* își urăște...”’

Aș fi putut să mă aștept la o astfel de reacție. Îmi dădeam seama ce vor să spună. Cunoșteau suficient de bine Evanghelia la acel moment cât să știe că totul se întemeiază pe iubire, și nu pe ură.

Valoarea fundamentală a iubirii, sau, cel puțin, a devotamentului fără rezerve, nu constituia pentru ei un lucru nou. E o societate în care legăturile de clan și de familie sunt mai puternice decât orice. Așa au fost întotdeauna.

Relațiile între frați sunt cât se poate de strânse în cultura Folopa. Același lucru este valabil și în cazul altor relații, cum ar fi, de pildă, cele între anumiți veri care țin unii la alții de parcă ar fi frați. Fiecare dintre aceste relații presupun în egală măsură așteptări și obligații stricte. Un om nu se poate mânیا pe fratele

său, de exemplu. Dimpotrivă, trebuie să păstreze buna înțelegere și să caute întotdeauna pacea. Își împarte hrana și bunurile cu frații săi; dacă este nevoie de el la vânătoare, în grădină sau la ridicarea unei case, sare imediat în ajutor; el o peștește pe mureasa aleasă a fratelui său și conduce expediția de vânătoare pentru a obține vânatul care reprezintă prețul acesteia. Dacă se iscă un conflict, îl împiedică pe fratele său să-i facă adversarului vreun rău fizic.

La moartea unui om, fratele acestuia se arată a fi cel mai afectat dintre toți, vădindu-și durerea adâncă, dar și furia. Nu-și va găsi odihna până când nu va afla el însuși care a fost cauza morții (cine a făcut vrăjitoria, de pildă), având grijă ca vinovatul să-și primească răsplata. Apoi, timp de cel puțin un an, va fi în doliu.

În cadrul oricărei legături de familie există anumite așteptări, statornicite de când se știu. Fiecare dintre ele au un rol a cărui nesocotire ar duce la încălcarea unei legi nescrise. Pe fondul acestei mentalități venea Isus să afirme cu ce preț pot oamenii deveni ucenicii Săi.

„Da, aveți dreptate”, am spus. „Bineînțeles că nu poți fi ucenicul Lui dacă ai de gând să urăști pe cineva. Știm cu toții acest lucru foarte bine. Nu ne rămâne, însă, nimic de făcut de vreme ce sunt chiar cuvintele Domnului: 'Dacă nu urăști pe tatăl tău, pe mama ta, pe nevasta ta, pe copiii tăi, pe frații tăi, pe surorile tale, nu poți fi ucenicul Meu.' Traducerea nu este greșită”.

Ne uitam unii la alții fără să știm ce rămâne de făcut.

Erau convinși că îmi scăpase ceva. Ar fi fost simplu să „corectez” ceea ce lor li se părea a fi o greșeală, neavând decât să transform cuvântul Folopa *honitepa*, „dacă nu urăști”, în *hotepa*, „dacă urăști”.

Nu se îndoiau că mă înșel - și știam că nu vor trece mai departe până când n-am să-i dau de capăt. Ceea ce a stimulat un adevărat dialog pe teme metafizice timp de două zile - genul de conversație care poate fi la fel de profitabilă (ori zadarnică) indiferent de interlocutor.

Cu toate că nu mi-a fost ușor, am reușit în cele din urmă să-i conving că, în acest caz, nu problemele de limbă sunt importante. Isus spusese întocmai cuvintele pe care le traduseserăm - dar a vrut să spună cu totul altceva decât își închipuiau ei.

„Atunci, ce *a vrut* să spună, mai exact?” m-au întrebat.

„În nici un caz că trebuie să-i urâm pe oameni”, le-am răspuns, „și cu atât mai puțin că putem fi ucenicii Săi numai dacă îi urâm pe oameni îndeajuns de mult”.

„Dar tu spui în continuare că acestea sunt cuvintele Lui!” au ripostat ei. Aveam probleme. Căutând o explicație cât mai limpede, am recurs la toate comentariile și manualele de traducere pe care le aveam la îndemână. Ca întotdeauna, am folosit metoda exegetică, încercând să ajung la sensul enunțului în contextul său original.

Orice tentativă de parafrizare ar fi fost un eșec. N-ar fi ajutat cu nimic să formulez ceva de genul: „Trebuie să-ți iubești neamurile și frații de clan *ceva*

mai puțin sau nu la fel de mult ca pe Dumnezeu". Pe undeva, s-ar fi înțeles același lucru: „O oarecare antipatie față de oameni te face vrednic să fii ucenicul meu". Nu avea nici un sens.

Pe vremea aceea, satul era implicat într-un proces nesfârșit cu locuitorii din Woposale. Murise un om din regiunea Fukutao. Avusese probleme de sănătate, iar când l-a doborât boala, bărbații din sat l-au adus la clinica din Woposale. Prezentând o stare mult prea gravă pentru mijloacele clinicii, personalul medical i-a aranjat un zbor la Mendi. Călătoria care a durat cincisprezece minute pe calea aerului a scutit pe toată lumea de un marș care nu s-ar fi încheiat mai repede de douăzeci de zile și căruia bolnavul nu ar fi avut cum să-i supraviețuiască. Cheltuielile au fost suportate de guvern, așa cum se întâmplă în asemenea cazuri. La fel și pentru operație. Doctorul din Mendi i-a făcut o colostomie. Dar a fost prea târziu. Omul a murit în spital. Potrivit obiceiului, trupul a fost readus acasă - mai întâi cu avionul, apoi cu o targa, cale de o zi pe urcușul abrupt, de la aerodromul din Woposale.

„Măcar", a spus unul dintre cei care îi fuseseră alături în spital, „a murit împăcat".

Pentru fiii săi, însă, doar atât nu era de ajuns. Nu puteau lăsa lucrurile așa; în sarcina lor cădeau anumite răspunderi. Aveau obligația să afle cine îl omorâse. Ca un noroc, șamanul locuia în aceeași casă lungă. Așa că au apelat la ajutorul lui pentru a descoperi ce *bete* avea chesiunea.

Și de vreme ce un șaman respectabil nu poate avea succes în branșă dacă nu cunoaște răspunsurile la asemenea întrebări, respectivul și-a pus în funcțiune capacitățile divinatorii și a descoperit vinovatul. Dezlegarea: fapta fusese săvârșită de cineva din Woposale, care folosisese în acest scop otravă.

Dacă fusese propriu-zis otravă sau vreo substanță imaterială ocultă conta mai puțin. Important era că se știa acum cui aparține vina astfel încât să se poată îndeplini răzbunarea de rigoare.

În zonele rurale din Papua Noua Guinee, tribunalele sunt alcătuite din căpeteniile satelor, cărora li se spune consilieri, persoane alese de localnici și confirmate de guvernul național. Fiecare sat își desemnează un membru în juriu dintre locuitorii priviți cu respect în comunitate, iar judecătorul curții devine cel care, neavând nici o legătură subiectivă cu vreuna dintre părți, își poate păstra neutralitatea în privința cazului.

Membrii acestor tribunale își cunosc prea bine propria cultură, așa încât nu tratează niciodată cu superficialitate acuzațiile de crimă săvârșită prin otrăvire sau vrăjitorie.

Prin urmare, se aduc la cunoștința curții probele de natură să stabilească împrejurările în care s-a produs delictul. Se cercetează mobilul care l-ar fi putut

determina. În acest caz, a fost solicitată o declarație din partea doctorului din Mendi. Când i s-au cerut explicații, acesta a răspuns că făcuse tot ce i-a stat în putință. Avusese loc operația. Starea bolnavului se ameliorase pentru o vreme, dar situația era mult mai gravă. Medicamentele pe care i le administrase n-au mai avut nici un efect.

Tribunalul nu găsea aceste informații suficient de relevante, cel puțin nu din punctul de vedere al părții așa-zis vătămate. Unul dintre aceștia voia ca doctorul să semneze o declarație potrivit căreia moartea survenise în urma otrăvirii. Doctorul nici n-a vrut să audă, iar situația devenea din ce în ce mai tensionată, în Fukutao, unii își pregăteau deja armele, ba chiar sulilele -semn că intențiile lor erau dintre cele mai serioase.

Era tocmai perioada în care ne străduiam să lămurim versetul cu pricina. „Isus nu ne îndeamnă la a înceta să-i mai iubim pe oameni”, am continuat eu să explic. „Dimpotrivă, El ne îndeamnă să-i iubim pe toți”.

Da, erau cu toții de acord.

„In esență, ceea ce spune El este că, atunci când vine vorba de a hotărî pe cine ascultăm, Dumnezeu trebuie să aibă câștig de cauză. Când se pune problema celui care trebuie să aibă ultimul cuvânt în viața mea - omul care mi este cel mai drag din tot neamul meu sau Dumnezeu - acesta trebuie să fie întotdeauna Dumnezeu”.

Au încuviințat.

„Isus a folosit aceste cuvinte pentru că va veni o vreme când, din pricina faptelor voastre, celor din familia și clanul vostru li se *va părea* că îi urăți. Și acest lucru se va întâmpla pentru că veți vrea să faceți ceea ce vă cere Dumnezeu, trecând peste dorințele lor”.

În cele din urmă, a vorbit Wheare cu limpezimea de care avuseserăm atâta nevoie. „Isus”, a început el, „n-a vrut să spună că trebuie să nutrim ură față de familie, clan sau oricine altcineva. Doar că, o dată ce-l urmăm, vor fi momente când își vor închipui că, de vreme ce ascultăm de voia lui Dumnezeu și nu de a lor, îi urâm fără îndoială”.

A rostit totul în cea mai curată Folopa posibilă. Oamenii s-au uitat unul la altul și se părea că, în sfârșit, ceața se risipește. O ceață de sfârșit de lume, într-adevăr. Erau idei ce țineau de cele mai intime resorturi ale societății. Poate supraviețui o societate ținând seama de asemenea adevăruri? Fie că au sau nu dreptate, frații trebuie să țină partea fraților. Și totuși, câtă dreptate se regăsește tocmai în *acest lucru* Sistemul lor social, așa cum se prezenta, implica un șir nesfârșit de turbulențe, desigur, însă a i te împotrivi ar fi însemnat să nu mai ții seama de nimic. Nu exista, oare, o cale mai lesnicioasă de a deveni ucenic?

„Iată un alt *bete*”, a spus Wheare. „Un *bete* al uceniciei. Și care se împotrivește oricărui *bete* în care am crezut până acum”.

Toată lumea vorbea în continuare despre război. Se presupunea în mod natural că vor lua parte la el și bărbații din Casa Bibliei, cu toate că erau în majoritate creștini - altfel, ce rost ar fi avut clanurile?

În ziua aceea, după ce toți plecaseră, Wheare a mai rămas câteva minute. Îl vedeam cât este de îngândurat.

După o vreme, a rostit: „Să mă duc?”

„Unde să te duci?”

„Cu bărbații”, a răspuns. „La Woposale”.

„Crezi în cuvântul șamanului?” am întrebat.

„Nu”.

„Atunci, a murit din cauza unei vrăji?”

„Nu știu...” Și a adăugat: „Nu. Șamanul e în slujba diavolului. Urăște Vorba. Lucrează împotriva ei. Dacă mă duc, nu fac decât să-i dau dreptate”.

„Așadar?”

„Pe de altă parte, omul care a murit a fost fratele meu de clan. Dacă nu mă duc, ce vor crede ceilalți despre mine? Că nu l-am iubit? Că nu-mi pasă de moartea lui? Ar putea chiar să creadă că, din moment ce stau deoparte, am și eu o parte de vină”.

A ridicat teancul de hârtii pe care tocmai scrisesem și a citit. „Dacă nu-l urăști pe fratele tău...” Și-a subțiat buzele. Privirea i-a sticlit.

„Trebuie să mă duc”, a spus. „Poate că n-am să-mi iau armele. Dar atunci or să creadă că sunt un molău. Ce-mi rămâne de făcut?”

M-am uitat la el fără să spun nimic. Hotărârea era numai a lui. În cele din urmă, s-a dus. Am auzit mai târziu că avusese loc o pătimășă desfășurare de forțe. Plecaseră în căutarea dreptății și aveau de gând să-și arate fără preget nemulțumirea atâta vreme cât n-o vor obține. Dar nu s-a întâmplat nimic. A doua zi, când s-au întors, l-am întrebat pe Wheare cum s-au petrecut lucrurile.

„Prost”, mi-a răspuns. „Tribunalul n-a rezolvat nimic”.

„Cum adică?”

„Nu s-a întâmplat nimic. S-a destrămat. Un consilier din alt sat a venit și ne-a spus că nu există destule dovezi. I-a trimis pe toți acasă”.

„Și cu asta, gata?”

„Da”. A tăcut. Nu părea foarte fericit.

„Ce te supără?”, l-am întrebat.

„Totul a fost o greșeală, de la bun început”, a spus. „N-ar fi trebuit să luăm nici o clipă în seamă ce spune șamanul. Însuși temeiul său e greșit. Ne face să alergăm în jurul cozii, fără odihnă, întotdeauna mânioși.

I-am însoțit pe bărbați, dar nu mi-am luat armele. M-am gândit că poate mi-e dat să-i împac cumva. Dar n-a fost să fie. Nimeni nu i-ar fi putut aduce la gânduri mai bune. Nu ieșise nimic. În drum spre casă, îi vedeam pe toți cât sunt de abătuți. Iar pe mine mă aveau cel mai puțin la inimă”.

„De ce?”

„Știi foarte bine. Pentru că nu le-am ținut fără șovăială partea”.

„O să le treacă, bănuiesc”, i-am spus.

„Poate. Dar nu asta mă tulbură cel mai mult”.

„Nu? Dar ce?”

„Cuvântul Domnului. Faptul că nu le poți face pe amândouă. Nu poți sluji la doi stăpâni. Trebuie să alegi: ori unul, ori celălalt”.

21

Momente de cumpănă (Faptele Apostolilor 2-5)

În 1973, la sosirea noastră, oamenii veneau în valuri la biserica din Fukutao. Clădirea, destul de mică, era ticsită, se intonau nenumărate cântări și toată lumea participa cu însuflețire. S-a întâmplat, apoi, să moară de tânăr în chip cu totul misterios Feleri, unul dintre cei mai devotați creștini ai comunității, lăsând în urmă o soție și un copil mic. A fost o adevărată lovitură pentru toți. Ce putea să însemne așa ceva?

Oamenii ascultaseră ceea ce propovăduia pastorul din Yonape: credinciosul nu trebuie să se teamă de moarte pentru că, în cele din urmă, va ajunge la Ceruri.

Unii se îndoiau de adevărul acestor spuse. Iar după judecata lor, cea mai nimerită ocazie de a se convinge era însuși Feleri. Nu se putea un exemplu mai bun de creștin adevărat decât acest tânăr. Așa că, după o vreme, s-au dus la mormântul lui și l-au dezgropat. Găsindu-i trupul în același loc, au spus: „Totul e o minciună”.

Întâmplarea, adică moartea unui credincios devotat și ulterioara descoperire a trupului său de către cei care nu-și înțelegeau pe deplin propria credință, a determinat numeroase dispute în biserică. Foarte mulți au renunțat să mai vină. Firește că genul acela de creștinism pe care îl idealizaseră nu putea fi adevărat. Nu avea cum să fângăduiască totul fără să ceară nimic în schimb.

A intervenit și pastorul, spunându-le: „Mă tem că n-ați înțeles bine. Nu e totul atât de simplu. V-am spus că un adevărat creștin merge în Ceruri și nu trebuie să vă îndoiiți că așa s-au petrecut lucrurile și cu acest om. Trupul pe care l-ați găsit în mormânt este asemenea pielii unui șarpe care năpârlește. Trupul a rămas, dar omul în sine a plecat la Cer”.

N-au vrut să se lase convinși, însă. Nu avea nici o legătură cu filosofia lor de viață. Din punctul lor de vedere, spiritul nu putea fi separat de trup, mai ales dacă se gândeau la oase. Acesta era și motivul pentru care dădeau atâta atenție osemintelor. Iar când au constatat că oasele tânărului se găseau tot în groapă, și-au închipuit că sufletul lui nu plecase nicăieri.

Așa stăteau lucrurile la începuturile noastre aici. Dacă mă gândesc bine, astfel de situații au avut și o latură pozitivă. Datorită lor, lucrurile s-au mai limpezit, cât de cât - de ambele părți. Chiar și creștinii au căpătat o perspectivă întrucâtva mai realistă, dându-și seama că, la urma urmei, n-avea să fie totul într-atât de ușor.

Capacitatea lor de înțelegere se adâncise de atunci. Dovedeau acum mai multă maturitate decât pe vremea când dezgropau mortul ca să fie siguri că îi

urcase trupul la Cer. Pe de altă parte, conceptele pe care încercau să le asimileze nu-și pierdeau nimic din complexitate, fiind de natură să le spulbere întreg sistemul de valori atunci când sensul lor le devenea accesibil ca atare.

De la Geneza la Faptele Apostolilor, interesul pentru activitatea de traducere crescuse constant. Începusem alături de doi oameni, apoi au venit doisprezece și, mai târziu, șaisprezece. Încercasem să impun această limită, însă voiau atât de mulți să ia parte la descoperirea acestui *bete* încât am acceptat, până la urmă, patruzeci - iar apoi, când am ajuns la Fapte, patruzeci și opt.

Erau de-a dreptul încântați. Veneau în fiecare zi să urmărească firul evenimentelor, stimulați de caracterul tot mai dramatic al acestora, inspirându-se mereu din forța spirituală a apostolilor - așa cum, la rândul lor, apostolii s-au umplut de Duh Sfânt. Începând cu ziua în care au aflat de puterea revărsată asupra apostolilor prin Pogorârea Duhului Sfânt, interesul lor sporise neconținut - Petru stătea în mijlocul mulțimii, propovăduind, în ciuda faptului că se aflau de față și conducători evrei care voiau să înăbușe întreaga mișcare. Trei mii de oameni au crezut în ziua aceea. Apostolii au făcut, apoi, semne și minuni, stârnind în oameni o teamă plină de evlavie.

Bărbații din Casa Bibliei erau impresionați. Apostolii creșteau în ochii lor zi de zi, ceas după ceas. Iar când au văzut că Petru și Ioan nu sunt decât niște oameni necărturari și de rând, dar care dau dovadă de atâta curaj în fața samsarilor puterii religioase, au fost cu atât mai uimiți.

Avea loc o confruntare cât se poate de evidentă. De o parte se aflau scribii și fariseii, de cealaltă apostolii. Miza era uriașă, însă nu se punea problema învingătorului. Apostolii, cu toate minunile și ajutorul îngeresc venit pe neașteptate, n-aveau cum să fie înfrânți.

Am continuat să traducem, dezbătând fiecare pasaj, fără să ne grăbim cât să lăsăm ceva pe dinafară, dar cu râvnă, pentru a menține efectul. Dacă, dintr-un anume motiv, lipsea vreunul o zi sau două, ruga pe cineva să-l țină la curent cu desfășurarea acțiunii.

Într-o zi, după ce li s-a dat drumul, apostolii s-au întors la ai lor să se roage. La sfârșitul rugăciunii, locul unde erau adunați s-a cutremurat din temelii. Pentru bărbații din Casa Bibliei a fost un alt semn că acești creștini sunt de neînvins. Puterea lor izvora chiar de la Dumnezeu. Nu puteau pierde!

Atunci când Anania și Safira au pus la cale înșelăciunea, Petru a știut totul ca și cum ar fi văzut prin ei, iar vinovații au căzut de îndată la pământ și și-au dat sufletul. Atât de mare se dovedea înrâurirea lor pe tărâm spiritual. O frică adâncă i-a cuprins atunci pe credincioșii din biserica acelor vremuri. Cei mânați doar de curiozitate nu îndrăzneau să se apropie, cu toate că oamenii nutreau tot mai mult respect față de creștini. Unii îi scoteau pe bolnavi și îi așezau pe

așternuturi în stradă pentru ca, atunci când va trece Petru, măcar umbra lui să cadă peste ei. Pe măsură ce traduceam mai departe, Petru căpăta proporții gigantice în mințile băștinașilor Folopa.

Un oarecare moment de descumpănire a intervenit atunci când apostolii au fost azvârliți în temniță. Folopa știe câte ceva despre închisoare și nu le pică bine. E un loc întunecos, zăvorât, fără foc sau căldură, cu mâncare puțină - de unde lipsesc toate lucrurile de care Folopa au nevoie și la care țin. Mai apoi, însă, când apostolii au fost scoși de acolo în mod miraculos, lăsându-i înmărmuriți pe conducătorii religioși, toți cei din Casa Bibliei au izbucnit în râs, făcând remarci de genul: „Oamenii aceștia au cu adevărat putere”; „Au *betâl*”; „Nu e bine să te pui cu acești apostoli!”

Căpitanul Templului și aprozii i-au surprins pe apostoli în timp ce propovăduiau norodului și i-au adus în fața Sinedriului. Le-au spus: „V-am poruncit cu tot dinadinsul să nu învățați poporul în Numele acesta. Și voi iată că ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră, și căutați să aruncați asupra noastră sângele acestui om”. Când Petru și ceilalți s-au apărat, mărturisind încă o dată pentru Isus și învierea Sa din morți, mai marii religioși s-au mâniat atât de cumplit încât s-au sfătuit să-i omoare. Gamaliel, însă, un Fariseu și un învățător al Legii, prețuit, i-a prevenit, sfătuindu-i să-i lase în pace. „Dacă încercarea sau lucrarea aceasta este de la oameni, se va nimici”, a spus el, „dar dacă este de la Dumnezeu, n-o veți putea nimici. Să nu vă pomeniți că luptați împotriva lui Dumnezeu”.

Pentru bărbații din Casa Bibliei, a fost mărturia supremă. Dacă lupti împotriva apostolilor, lupti împotriva lui Dumnezeu! De ce să te mai zbați? Se știe dinainte care va fi rezultatul. Se părea că, în sfârșit, conducătorii evrei au înțeles cum stă treaba. Apostolii vindecă oameni; alții cad la pământ și-și dau sufletul în fața lor; când se roagă, temeliile se cutremură; dacă sunt aruncați în temniță, sunt scoși peste noapte. Nu se tem de nimic. Sunt uriași. Sunt de neînfrânt. În fața lor, orice vrăjmaș nu e decât o biată lăcustă. Înțelepciunea lui Gamaliel fusese, în esență, următoarea: dacă lucrurile au un *bete* izvorât de la oameni, el se va pierde de la sine, dar dacă au un *bete* de la Dumnezeu, păzește-te!

„Ei au ascultat de el”, am tradus, și toată lumea a rostit un „Excelent!” în variantă Folopa.

Următorul verset: „Și, după ce au chemat pe apostoli, au pus să-i biciuiască...”

Larma voioasă și entuziasmul au încetat ca prin farmec, lăsând locul tăcerii.

„Biciuit?”

„Mda”.

„Nu se poate”, au spus. „Ești sigur că ai folosit cuvântul potrivit?”

„Da”, am răspuns. „*Fokoso salepâ*, 'a biciui', la timpul trecut”.

Au verificat încă o dată termenul, dar tot nu le-a venit să creadă că îl folosisem cu sensul corect. Nu-și puteau reveni. Una era să fii aruncat în temniță, dar să fii *biciuit*?

Se făcuse târziu, dar întunericul care se lăsase deodată în cameră nu avea nimic de-a face cu ora înaintată. În mod cu totul surprinzător, se ivise o brutală răsturnare de scor. Până atunci, apostolii acumulaseră sute de puncte, în timp ce Fariseii, Saducheii și preoții rămăseseră la zero. Fuseseră încântați să-i aplaude frenetic pe prietenii lor de neînvins. Și, după toate acestea, să aibă parte de o asemenea dezamăgire...

Erau uluiți. Muți. Unii se ridicau să plece. În mintea lor, alții plecaseră deja.

„Stați o clipă”, am spus, „mai avem un verset”.

Nădăjduiam ca pasajul următor să limpezească lucrurile. Am tradus oral, la repezeală, Fapte 5:41: „Ei au plecat dinaintea Soborului și s-au bucurat că au fost învredniciți să fie batjocoriți, pentru Numele Lui”.

Din punctul meu de vedere, totul fusese lămurit, dar n-am făcut decât să-i zăpăcesc și mai mult, încât situația li se înfățișa acum cu atât mai absurdă. Am insistat, căutând alte modalități de exprimare pentru a nu lăsa loc nici unei ambiguități. Nu ajungeam nicăieri. Întâi de toate, nu voiau să creadă că eroii lor au fost biciuiți - că Dumnezeu, pe care acești apostoli îl slujeau, ar fi îngăduit vreodată să se întâmple așa ceva. Apoi, să li se mai și spună că aceștia *s-au bucurat* de o asemenea cinste era prea de tot.

A fi biciuit nu este o cinste; este o rușine. Cele două idei se pot alătura la fel de ușor ca și polii de același semn ai unor magneți. Evident că se resping. Atunci când se consideră că ești vrednic, trebuie să avansezi; te bucuri de respect și ai parte de răsplata cuvenită. Unde se află cinstea în umilință? Umiliți sunt doar oamenii vrednici de dispreț care săvârșesc o greșală.

M-am străduit din răputeri să exprim cât mai clar ceea ce voia să spună Scriptura. Trebuia să-i determin cumva să gândească în acord cu semnificația de profunzime a mesajului astfel încât să-mi poată oferi niște termeni potriviți în Folopa. Tentativa mea de a prezenta pasajul cuvânt cu cuvânt nu dăduse roade. N-au renunțat la ideea că undeva trebuie să se fi strecurat o eroare. Ca să fiu cât mai limpede, am fost nevoit să o iau pe ocolite.

„În realitate”, am spus, „Dumnezeu știe de ce este în stare un om, nu-i așa?”

Au fost de acord.

„Iar El își cunoaște planurile”. De acord, din nou. „Iar Dumnezeu are niște planuri pentru un om care suferă deoarece umilința lui se recunoaște în

umilința lui Isus Hristos". Știau că Isus fusese, la rândul Său, umilit, ceea ce îi întrista la fel de mult, dar parcă nu era aceeași situație.

„Prin urmare”, am continuat, „atunci când, credincioși fiind, îndurăm aceleași nedreptăți ca și Isus, trebuie să ne bucurăm - e o cinste pentru noi”.

Se uitau la mine iarăși de parcă n-aș fi fost acolo. „Dumnezeu lucrează, uneori, în așa fel încât să putem fi socotiți vrednici de a îndura umilința în numele lui Isus”.

Alte priviri goale.

„Și atunci, dacă nu știm să facem față umilințelor, s-ar putea să nu fim vrednici”.

A fost o după-amiază la capătul căreia n-am putut citi în ochii oamenilor vreun semn că pricepuseră totuși ceva. Am spus o rugăciune împreună, apoi au plecat cu toții.

Aveau să fie, până la urmă, cele mai dificile concepte pe care le-am abordat vreodată pe parcursul traducerii. Nu era de mirare că provocau atâta nedumerire. E un paradox. Ca și cum profesorul ți-ar lua carnetul de note și ți-ar spune: „Te-ai descurcat foarte bine, așa că am hotărât să-ți trec un 4”. Sau ca și cum ți-ar spune șeful: „Rezultatele tale sunt excepționale; ești concediat”.

Toate acestea au avut darul să-i descumpănească într-o oarecare măsură, dar nu cred că le-a stricat. Acesta este, de fapt, adevăratul creștinism. Nu te afli tot timpul pe culmile gloriei. Iar greutățile ne slujesc din plin. Ele arată cine suntem. Ele ne confruntă cu modul în care privim lucrurile.

Erau, în mare măsură, aceleași momente de cumpănă, de care avuseserăm parte imediat după venirea noastră. Iată-ne din nou forțând limitele. În prima parte din Faptele Apostolilor totul stătuse sub semnul slavei și al izbândeii, însuflându-i pe toți cei care fuseseră alături de noi. Apoi au fost nevoiți să înghită un hap atât de amar. Apostolii au ajuns să fie biciuiți. În aparentă creștinii nu izbâdesc mereu. Cel mai adesea, pierd Pentru *m* refuză aparențele.

Pe urmă, câțiva dintre bărbați au renunțat să mai vină. Mi-a părut rău. Pierdeau următorul verset.

„Și în fiecare zi, în Templu și acasă, nu încetau să învețe pe oameni, și să vestească Evanghelia lui Hristos” (Faptele Apostolilor 5:42).

Apostolii avuseseră de suferit, dar au socotit totul ca pe o bucurie. Temeiul acestor lucruri era mult mai adânc.

Unul dintre poeții voștri (Faptele Apostolilor 17:16-24)

Avea să fie una dintre zilele acelea însemnate cu roșu. O zi cu semnificații dintre cele mai adânci.

Asemenea zile vin cel mai adesea pe neașteptate. Data propriu-zisă nu este, firește, marcată cu roșu în calendar. Băștinașii Folopa nici măcar nu-și bat capul cu calendarele.

Dar în ziua aceea... ziua *aceea*... urma să se întâmple ceva.

Ne aflam pe Dealul lui Ares. De fapt, Dealul lui Ares se găsea la o distanță de peste cincisprezece mii de kilometri față de noi, însă ne ocupam de pasajul din Fapte 17 care arată ce s-a întâmplat când Pavel a fost adus pe Dealul lui Ares. În casa Bibliei, șaisprezece dintre noi își îndreptau atenția spre cuvintele lui Pavel așa cum Pavel își îndreptase atenția spre greci.

Rămăseserăm la momentul în care Pavel fusese trimis spre sud după ce situația devenise prea tensionată în Berea. Iudeii din Tesalonic nu s-au mulțumit doar să-l alunge pe Pavel din orașul lor, ci au venit și în Berea cu gând să întărească mulțimea împotriva lui. La fel ca în majoritatea capitolelor din Fapte, efectul dramatic se făcea simțit și aici. Băștinașilor Folopa din casa Bibliei le venea greu să aștepte cu înțelegere urmarea poveștii.

Nici lui Pavel nu i-a venit mai ușor. Așteptându-i pe Timotei și Sila să se alăture la Atena, obișnuia să coboare la sinagogă sau în piață ca să vorbească cu oamenii. Vederea unei cetăți pline de idoli, centru faimos pentru mediul intelectualist și savant, l-a revoltat. După câteva zile, unii dintre filosofi au intrat în vorbă cu Pavel și, în cele din urmă, l-au adus înaintea Areopagului. Areopagul constituia, în același timp, un loc în care atât atenienii, cât și străinii își petreceau vremea dezbătând ideile de ultimă oră.

Pavel a propovăduit în continuare, situându-și, însă, mesajul într-un context adecvat situației. Și-a alcătuit pledoaria apelând mai întâi la modul de gândire al ascultătorilor săi astfel încât să poată argumenta cu propriii lor termeni. E un principiu fundamental al traducerii biblice. În asta constă totul.

N-a fost unul dintre cele mai la îndemână pasaje; ceea ce grecilor le poate suna familiar devine cu totul ambiguu pentru Folopa. Semnificațiile se comunică diferit în fiecare limbă și, uneori, dacă un concept n-a avut nici o relevanță pentru o anumită cultură, nu există nici forma de expresie care să-l însoțească. Altfel spus, sunt cuvinte care, pur și simplu, nu există.

Înainte de Areopagului, Pavel a început astfel: „Bărbați atenieni! În toate privințele vă găsesc foarte religioși” (Fapte 17:22).

Aveam deja o problemă. În Folopa nu se găsește un termen pentru „religie” sau, cel puțin, nu unul atât de concis și de limpede ca acesta. Pe de o parte, în virtutea conștiinței spirituale profunde care le este formată prin educație, din punctul lor de vedere *toată* viața este o activitate religioasă; nu e doar un aspect ocazional. Pe de altă parte, de vreme ce trebuie câștigată bunăvoința spiritelor care, altfel, sunt înclinate spre rău, lucrurile care ar putea intra în categoria celor „religioase” nu se consideră ca fiind pozitive - și nicidecum de natură să aducă bucurie.

După o discuție asupra pasajului și a contextului, am ajuns în cele din urmă la o variantă de genul: „Găsesc că sunteți în mare măsură oameni care se roagă neîntrerupt”. Era un început.

Pavel continuă: „Căci, pe când străbăteam cetatea voastră și mă uitam de aproape la lucrurile la care vă închinați voi...” (Fapte 17:23a)

Hop! Din nou în impas. Pavel numea idolii greci, cu diplomație, „lucruri la care vă închinați”, dar cum aveam să-i numim *noi*? Nu dispuneam de un echivalent perfect pentru închinare. Limba Folopa are, cu toate acestea, câteva cuvinte care sugerează respectul indiscutabil față de autoritate. Cel mai puternic dintre ele s-ar putea traduce literal prin „a privi pe cineva ca fiind mai presus de tine și a-i muri la picioare”. Este un termen de o importanță capitală, rezervat celor care exercită puterea, cum ar fi ofițerul guvernamental, legea ținutului sau părintele. Sensul acestui termen trimite, în esență, la ideea de supunere; recunoașterea faptului că persoana respectivă îți este superioară, fapt care nu poate fi pus la îndoială. Ceea ce termenul *nu* implică, totuși, este orice formă de recunoștință, dragoste sau adorație. Înainte să cunoască Evanghelia, această cultură n-a dat nici un semn că aceste două atitudini s-ar putea contopi într-o singură formă de expresie - un singur termen. În lipsă de altceva, am ales să-l folosim pe acesta, căzând de acord că, deocamdată, este cea mai bună variantă.

Cât despre „lucrurile” la care se închinau, am folosit expresia „stâlp de piatră”. Era cea mai apropiată imagine pe care și-o puteau face în raport cu idolii grecilor.

Am mers mai departe: „...am găsit chiar și un altar, cu inscripția: 'UNUI DUMNEZEU NECUNOSCUȚ!'” (Fapte 17: 23b).

Ne dădeam cu capul de toți pereții. În Folopa, nu există un concept pentru „altar”. A trebuit să folosim din nou o perifrază care, în acest caz, avea să fie: „pietre ridicate pentru rugăciune și arderea animalelor”.

Nici pentru „inscripție” nu se găsea un cuvânt, așa că am recurs la: „o scriere care fusese cioplită în piatră”.

Mergea din ce în ce mai încet, pe măsură ce întâmpinam din toate părțile nenumărate obstacole lingvistice. Întâlneam câte o dificultate sau mai multe la fiecare enunț. Mi-am ridicat privirea, vrând să aflu dacă oamenii nu-și pierduseră cumva răbdarea. În loc să-și piardă astâmpărul sau să zboare cu gândul la altceva, însă, toți păreau extrem de dornici să-i dea de capăt.

Am continuat, așadar, cu mult avânt. Ca și Pavel, de altfel. A urmat o scurtă istorie a cosmosului și a pământului, luând în discuție idei pe marginea cărora grecii aveau pasiunea speculațiilor.

„Ei bine, ceea ce voi cinstiți, fără să cunoașteți, aceea vă vestesc eu. Dumnezeu, care a făcut lumea și tot ce este în ea, este Domnul cerului și al pământului, și nu locuiește în temple făcute de mâini. El nu este slujit de mâini omenești, ca și când ar avea trebuință de ceva, El, care dă tuturor viața, suflarea și toate lucrurile. El a făcut ca toți oamenii, ieșiți dintr-unul singur, să locuiască pe toată fața pământului; le-a așezat anumite vremi și a pus anumite hotare locuinței lor...” (Fapte 17:23c-26)

Am dus pasajul până la capăt. Trudeam din greu, dar nu stăteam pe loc. Priceperea lui Pavel era evidentă. Știa că Dumnezeu cere închinare în duh și adevăr, lucru pe care grecii nu-l împlineau. Avea convingerea că atenienii nu se închină Dumnezeului Celui adevărat. Și chiar dacă acceptau în mod tacit că un asemenea „Dumnezeu necunoscut” ar putea exista, nu-și manifestau credința în așa fel încât Dumnezeu să o primească. Calea ce se cuvenea urmată fusese deschisă prin moartea Fiului Său.

I-am simțit pe oamenii din Casa Bibliei fremătând de curiozitate, dar nu-mi dădeam seama din ce pricină. Păreau că se așteaptă din nou la ceva, cu același interes pe care îl stârnea de obicei un pasaj captivant. Fragmentul la care lucram, însă, nu avea nici o acțiune - oricum, nimic spectaculos. Mă întrebam despre ce putea fi vorba. Știau încă din paginile Genezei că Dumnezeu crease rasa umană și că aceasta se răspândise pe toată fața pământului pornind de la un singur om. Se vedea treaba, însă, că găsiseră ceva nou aici care le atrăgea atenția.

Le-am propus să luăm o pauză, dar nici n-au vrut să audă. Am mers mai departe.

„...Ca ei să caute pe Dumnezeu, și să se silească să-l găsească bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare din noi” (Fapte 17:27).

Cunoșteam termenul pentru „a căuta”, dar nu și pentru „a bâjbâi”. Pentru a-l ilustra, m-am ridicat și, cu ochii închiși, am început să pipăi de-a lungul pereților și pe masă, ca și cum aș fi căutat ceva. Au înțeles imediat. Li se

întâmplă adesea acest lucru în casa bărbaților atunci când - fără lumină și cu toate focurile stinse - trebuie, dintr-un motiv sau altul, să se scoale.

Aveam cuvintele, *sisite kutu beterapo*. Se potriveau cu ideea pe care voia să o scoată în evidență Pavel: fără Dumnezeu, suntem rătăciți în beznă, dar Dumnezeu a orânduit lucrurile în așa fel încât să-l găsim oricând l-am căuta. Nu se află niciodată departe de noi.

Am continuat.

„în *El* avem viața, mișcarea și ființa, după cum au zis și unii din poeții voștri: 'Suntem din neamul lui...'” (Fapte 17:28)

Oamenii au încuviințat, scărpinându-și bărbiiile sau ducându-și degetele la frunte cu gestul obișnuit care semnala că îi preocupă ceva. Dar ne împotmoliserăm din nou. Nu aveam un cuvânt pentru „poet”.

Ne aflam, într-adevăr, la o depărtare uriașă de Grecia secolului întâi, cu poeții ei fără număr - aici nici măcar nu aveam un cuvânt pentru așa ceva. Străduindu-mă orbește să explic ce înseamnă un poet, am dovedit cu vârf și îndesat că eram departe de a fi unul eu însumi - cel puțin, nu în limba Folopa.

„Poet e cel care vorbește frumos”, am spus. „Cuvântul lui are putere și e plăcut în auz. Lucrurile pe care le spune, oamenii sunt bucuroși să le asculte pentru că pune în cuvinte ceea ce are preț pentru ei și stă la temelia vieții”.

„Aha”, au spus ei, „și la noi există asemenea oameni. Se pricep să povestească legendele și întâmplările vechi. Știu o mulțime de lucruri, pe care le spun foarte frumos. Cei care îi ascultă zic că vorba lui *e bună de-ți vine să mori*”.

Chiar dacă nu găsisem un termen propriu-zis, am reținut descrierea: *Bete tue muturaalu fo foso du betere whi*. Mi se părea interesant să regăsesc cuvântul *bete* inclus în toată această înșiruire. Poetul se întoarce la temeuri și le descoperă lumii.

În odaie, s-a lăsat din nou liniștea.

Toate privirile stăteau ațintite fie asupra mea, fie asupra cuvintelor pe care tocmai le scriam.

Nu se auzea decât foșnetul creionului pe hârtie.

Am privit în jur, încă nedumerit de ceea ce îi nedumerea pe ei, am tras aer în piept și i-am dat înainte.

„Astfel dar, fiindcă suntem de neam din Dumnezeu, nu trebuie să credem că Dumnezeirea este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite cu meșteșugirea și iscusința omului. Dumnezeu nu ține seama de vremurile de neștiință, și poruncește acum tuturor oamenilor de pretutindeni să se pocăiască; pentru că a rânduit o zi, în care va judeca lumea după dreptate, prin Omul, pe care L-a rânduit pentru aceasta și despre care a dat tuturor oamenilor o dovadă netăgăduită prin faptul că L-a înviat din morți...” (Fapte 17:29-31)

Am parcurs pasajul. Bărbații mi-o luau mereu înainte, copleșindu-mă cu informații, astfel că trecea o oarecare vreme până să le asimilez. În timp ce făceam ultimele retușuri, atent la nuanțele gramaticale, au început să vorbească între ei. I-am auzit cu o ureche spunând ceva despre un *hupu kepi* și un *wusiki* două specii de șerpi care trăiesc în zonă. Din câte mi-am dat seama, subiectul nu avea nici o legătură cu discuția noastră, dar, la urma urmei... nu strică un moment de relaxare.

Am îndepărtat firimiturile de radieră de pe hârtie și ne-am apucat de ultimele versete ale capitolului.

„Când au auzit ei de învierea morților, unii își băteau joc, iar alții au zis: 'Asupra acestor lucruri te vom asculta altădată.' Astfel, Pavel a ieșit din mijlocul lor. Totuși unii au trecut de partea lui și au crezut; între aceștia era Dionisie Areopagitul, o femeie numită Damaris și alții împreună cu ei" (Fapte 17:32-34).

Incheiaserăm. Am pus creionul jos. Ne găseam în fața unui alt mesaj al Evangheliei pe cât de concis, pe atât de dens, croit anume pe măsura modului particular de înțelegere al celor care aveau să-l asculte pentru prima oară. Aveam de-a face cu un exemplu strălucit de discurs intercultural, care s-a dovedit tot atât de relevant pentru Pavel, un evreu cu dragoste de Dumnezeu, cât și pentru greci, cu binecunoscuta lor aplecare spre raționamentul complex și cercetarea filosofică. Asimilarea acestuia, însă, n-avea să fie prea dificilă într-un spațiu cultural cu totul diferit? Va fi, oare, la capătul pământului și după două mii de ani, la fel de relevant și pentru comunitatea Folopa?

Tocmai terminasem de scris ultimele propoziții și aruncam încă o privire asupra notițelor, vrând să mă asigur că voi fi în stare să descifrez mai târziu ceea ce mâzgălisem pe hârtie, când murmurul din jurul meu a început să se întetească. Unii dintre bărbați se ridicaseră în picioare. Toată lumea vorbea în același timp și cu atâta înflăcărare, încât nu reușeam să disting nimic din ce spuneau. Până să-mi dau seama, toți cei șaisprezece săriseră de la locurile lor, vociferând de parcă moșteniseră chiar atunci cincizeci de porci!

M-am uitat împrejur, așteptând. Agitația era prea intensă ca să înțeleg ce se întâmplă. În cele din urmă, s-au întors spre mine și au spus: „Heto Aii, știi tu despre ce vorbim?”

Nu aveam nici cea mai vagă idee.

„Vorbim despre ceea ce am tradus mai înainte”, mi-au dat de știre.

Au arătat spre foile împrăștiate înaintea mea. „Vorbim despre legenda celor doi șerpi”.

„*Poftim?*”, am exclamat eu, buimăcit de-a binelea.

„Cei doi șerpi”, au repetat.

Nu pricepeam nimic. Eu eram, acum, cel care mă aflam în beznă și venise rândul lor să mă ilumineze!

„Nu e vorba despre nici un șarpe aici”, am spus.

„Ba da, este”, au spus. „Nu cunoști legenda celor doi șerpi?”

„Nu”.

„Vrei să o auzi?”

Bineînțeles că voiam. Drept urmare, toată lumea s-a așezat, iar Apusi Aii a devenit purtătorul de cuvânt.

„Noi, tinerii”, a spus, „așa cum suntem cei de aici, nu știm prea multe, însă bătrânii care cunosc cu adevărat vechile obiceiuri și povești... ei spun că la începutul vremurilor, atunci când toate s-au născut, au fost odată doi șerpi care au vorbit.

Unul dintre ei era un *hupu kepi* și a rostit un singur cuvânt: *Kepaayako, kepaayako*, adică ' trăiește, trăiește '.

Celălalt era un *wusiki* și a rostit un singur cuvânt: *Sinako, sinako*, adică 'mori, mori'.

Dar atunci când *wusiki* a spus „mori”, *hupu kepi* l-a plesnit peste față și i-a poruncit: 'Nu spune asta!' I-a clintit astfel falca din loc și, de atunci, de fiecare dată când prindem un astfel de șarpe și îl ținem cu capul în jos, falca i se clatină dintr-o parte în alta. Bătrânii spun că, dacă *wusiki* n-ar fi spus 'mori', noi n-am mai muri”.

Apusi Aii m-a privit adânc și a continuat: „Și totuși murim”.

Am încuviințat, așteptând să văd unde e legătura.

„Moartea vine deseori în satul nostru”, a mai spus el. „Iar atunci când cei dragi, copiii, frații, surorile, soțiile pleacă de lângă noi, întristarea e mare. Întreg satul îi jalește. Moartea este întotdeauna atât de aproape de noi! E un adevăr îngrozitor și un prilej cumplit de a lua aminte: murim, n-avem scăpare”.

S-a oprit o clipă. Spre deosebire de agitația din urmă cu câteva minute, încăperea se scufundase acum într-o liniște de mormânt, ca și cum însuși *wusiki* s-ar fi târât, cu falca îndoită, pe podea și nimeni nu-i putea face nimic.

„Acum, însă... am înțeles”, a spus. „Ceea ce tocmai am tradus - propovăduirea lui Pavel înaintea Areopagului despre înviere -*am înțeles*”

Când și-a ridicat glasul, toți cei șaisprezece s-au însuflețit din nou. Sporovăiau din nou care mai de care, uitându-se la mine cu speranța că înțeleg și eu. Nu era cazul.

„Despre ce tot vorbiți?”, am întrebat. „De ce vi se pare pasajul acesta atât de important?”

Fragmentul aparținea unei istorii îndepărtate: filosofică, ezoterică, formulată în termenii specifici ai unei culturi grecești din vechime. Dintre toate pasajele traduse până atunci, acesta ar fi fost *cel mai puțin* probabil să aibă vreo semnificație în raport cu modul de gândire al acestor oameni.

„Totul se află acolo!", au spus. „*Chiar acolo*". Cu aceste cuvinte, au arătat spre ediția în limba engleză a Bibliei și spre carnetul de pe masă în care stătea scris același mesaj adus cu greutate din condei în limba Fologa.

„Ce se află acolo?", am întrebat. „Ce ați găsit în aceste cuvinte care să vă facă atât de bucuroși?"

Văzând cum stau lucrurile, s-au liniștit, devenind șaisprezece profesori hotărâți să-i deschidă mintea, cu infinită răbdare, unui singur elev. M-au purtat prin tot ceea ce traduseserăm în ziua aceea, folosindu-se de notițele mele. În timpul redactării, mă străduisem mai cu seamă să găsesc cuvintele potrivite, pe când lor li se dezvăluise o semnificație dincolo de suprafața lucrurilor. Descoperiseră o dimensiune cu totul aparte, esențială în propria lor cultură, care îi impresionase și care mie, pe de altă parte, îmi scăpa.

Am luat totul de la început, revenind la „pietrele ridicate pentru rugăciune...", expresia pentru „altar".

„Și noi avem asemenea pietre", au spus. „Ele sunt ascunse sub pardoseala din casa bărbatilor. Tu nu știi despre ele, dar sunt acolo. Oamenii obișnuiau să se roage la ele. Iar unii se mai roagă și astăzi".

Aflam un lucru nou.

„Avem, de asemenea, o legendă care povestește cum a fost despărțită lumea și cum s-au împrăștiat oamenii pe toată fața pământului".

Aha, m-am gândit, înțeleg acum de ce au tăcut, devenind atât de atenți, după ce am tradus fragmentul respectiv.

„Apoi am ajuns la partea cu poezii și am văzut că, pe vremea lui Pavel, se găseau oameni care dau frumusețe vorbelor, ca unii dintre ai noștri. Dumnezeu a folosit cuvintele poezilor pentru a arăta că se dezvăluise dintotdeauna oamenilor, chiar dacă n-au vrut să-l vadă. Iar acum, ne dăm seama că același lucru s-a petrecut și cu ai noștri, cei dăruți să caute bunătatea limbii, cu toate că n-am știut-o nici noi, nici ei".

Ședea toți în jurul meu, privindu-mă cu ochii larg deschiși, în așteptarea unui semn care să le dea de înțeles că am parte, la rândul meu, de aceeași revelație. Ceața se risipea încetul cu încetul. Începea să-mi fie mai limpede ce-i mișca atât de profund.

„Dumnezeu știe cu adevărat cine suntem", a spus cineva, provocând din nou o zarvă plină de bună-dispoziție.

„Dar - cum rămâne cu șerpilor?" am întrebat.

„Ei bine", a început Apusii Aii, „Nici noi n-am reușit să pricepem prea bine ce voia să spună legenda. Poezii nu vorbesc întotdeauna pe înțelesul oamenilor. Povestea vine de la bătrâni. Ei spun că, dacă *wusiki* n-ar fi spus 'mori', atunci n-am mai muri. Dar *hupu kepi* este șarpele mai puternic, iar el a spus 'trăiește'. L-a muștră pe *wusiki* și l-a rănit. În legendă, așadar, șarpele cel bun a ieșit învingător. Ceea ce nu s-a întâmplat în viața noastră de zi cu zi. Murim ca întotdeauna și, în cele din urmă, nu ni se dă nici o speranță. Ceva nu se potrivea - sau fusese lăsat pe dinafară.

Însă totul a devenit limpede atunci când am ajuns la partea în care Dumnezeu aduce în fața tuturor dovada netăgăduită a dreptății Sale prin faptul că a înviat un Om din morți. Dumnezeu ne cunoaște. Ne cunoaște legenda. Acum, știm ce vrea să spună și, mai presus de orice, știm că adevărul ei se împlinește mulțumită lucrurilor pe care le-a desăvârșit Dumnezeu prin Isus Hristos!"

Au început din nou să-și manifeste entuziasmul, făcând un tărăboi atât de strașnic, încât oamenii care treceau pe cărare, neștiind ce se întâmplă, au început să apară pe la ușă. Ședeau printre ei, încercând să-mi pun gândurile în ordine. Nu auzisem niciodată de această legendă; nu știam de existența ei și, chiar dacă ajunsesem acum să o cunosc, mi se părea că a o implica în context necesita un efort considerabil de imaginație poetică, într-un fel sau altul, însă, pentru ei totul era limpede ca lumina zilei. Ca și cum Dumnezeu ar fi recurs la aceeași metodă pe care o folosisese prin intermediul lui Pavel pe Dealul lui Ares - căutând în trecutul lor simboluri a căror origine fusese de mult uitată pentru a le readuce în memorie cu un sens proaspăt. Numai Dumnezeu știa.

A fost de parcă ar fi zburat, printr-o fereastră, o săgeată în Casa Bibliei, căzându-le la picioare. O săgeată în jurul căreia stătea înfășurat un mesaj; tâlcuit în limba lor.

Începând cu acel moment - când s-a născut în ei conștiința acestui ultim adevăr - totul s-a schimbat. Priveau acum în altă lumină ceea ce fusese tradus. Iar înțelegerea celor ce urmau avea să fie mult mai adâncă.

Nu se poate descrie în cuvinte fervoarea cu care au trăit bucuria de a descoperi, ca pe un temei epocal, faptul că *Dumnezeu fusese neîntrerupt alături de ei* - că urmele Lui se puteau găsi acolo unde nu le văzuseră înainte. Știau acum, mai mult ca oricând, că această Biblie, și vestea pe care le-o aducea, nu era doar un împrumut dintr-o lume străină, o credință a omului alb, ci un mesaj care li se adresa în mod personal.

Începând cu acel moment, Biblia a devenit „cartea lor”.

Mi-am strâns hârtiile, pregătindu-mă să-mi iau rămas bun, dar cineva a spus: „Să cântăm”. Am cântat, așadar. Din tot sufletul. Cu evlavie. În Casa Bibliei, oamenii se înălțaseră, plutind, de la pământ. După prima cântare, au mai vrut una și, apoi, încă una.

După care, au spus cu toții: „Să ne rugăm”, și s-au rugat, stând în cerc, cu același glas.

În cele din urmă, întreaga adunare, cu inima plină de mulțumire, s-a răspândit, așa încât m-am îndreptat spre casă cu gândul să le dau de știre alor mei ce se întâmplase. Pe drum, am început să înțeleg. Mi-am adus aminte de vremurile când mă întrebam dacă voi fi în stare să duc o asemenea lucrare până la capăt. Ca să-mi dau acum seama de rolul pe care **mi-1** încredințase Dumnezeu - mie și tuturor celorlalți! Am nutrit atunci o recunoștință plină de smerenie pentru faptul că luasem parte la desăvârșirea planului Său în comunitatea Folopa.

Așa cum stătea scris în pasajul a cărui traducere tocmai o încheiaserăm:

„Dumnezeu nu ține seama de vremurile de neștiință, și poruncește acum tuturor oamenilor de pretutindeni să se pocăiască” (Fapte 17:30).

Istoria, după cum se vede, nu e întâmplătoare. Cu toată neștiința trecutului, prezentul deschide oricărui om calea spre pocăință cu făgăduința învierii din morți.

Acest concept, *învierea*, i-a făcut pe mulți dintre greci - cu subtilitățile lor raționale - să șovăie. Unii au luat totul în batjocură. Alții au lăsat-o pe altădată. Câțiva au crezut.

Asta se întâmpla în Grecia, pe Dealul lui Ares, la celălalt capăt al lumii, în urmă cu ani și ani, la o distanță de milioane de kilometri culturali. Dar în ziua aceea, pe un deal din satul Fukutao, toți cei prezenți au crezut. N-a rămas nici un sceptic printre ei. Dumnezeu vorbise limpede în limbajul istoriei, al culturii și al gândirii Folopa. Un popor pe care Dumnezeu a dovedit, fără putință de tăgadă, că îl cunoaște și îl iubește până la ultima fibră. Ceea ce nu poate fi trecut cu vederea. Acesta a fost temeiul fericirii lor.

Am intrat apoi în casă, prin ușa deschisă, și am împărtășit familiei mele vestea cea bună.

Am fost, la rândul nostru, fericiți.

*

Epilog

Când scriu aceste rânduri (1991), prima variantă a traducerii Noului Testament a ajuns într-un stadiu aproape final. Nu peste multă vreme, cartea va fi verificată, revăzută, verificată încă o dată și, în cele din urmă, tipărită.

A fost un proces lung și anevoios, nu doar pentru Carol și pentru mine, ci și pentru băștinașii Folopa care ne-au însoțit în această călătorie. Le suntem profund recunoscători celor patru care s-au dedicat, alături de noi, continuării acestei lucrări. Activitatea lor se desfășoară sub auspiciile Asociației de Traducere a Bibliei (BTA) din Papua Noua Guinee. Condușă și organizată la nivel național, BTA supervizează aproximativ douăzeci și cinci de programe axate pe traduceri în curs de desfășurare, printre care se află, acum, și cel referitor la limba Folopa.

În ultimă instanță, acești oameni vor avea nevoie de întreaga Biblie, nu numai de Noul Testament. Mulți și-ar dori să o poată avea chiar acum. Cu timpul, vor avea toate resursele necesare să realizeze ei înșiși traducerea. A fost unul dintre obiectivele pe care ni le-am propus atunci când am început să lucrăm împreună cu ei.

Însă adevăratele roade ale trudei noastre se cuvin căutate în viața nemijlocită. Aceasta este dorința lui Dumnezeu. Nu pentru altceva prețul plătit a fost atât de mare. Cu cât ni se dezvăluie mai limpede cine este El, în lumina slavei și a sfințeniei, înțelegând ce înseamnă adevărata închinare, cu atât vom ști mai bine să ne trăim viața în slujba Sa - indiferent de limba pe care o vorbim.

Ședeam, într-o zi, pe veranda casei bărbaților. Câteva dintre vechile căpetenii războinice își istoriseau întâmplări de odinioară, împreună cu mine se afla un prieten și coleg care venise în vizită de la Ukarumpa. Acesta s-a gândit să le pună o întrebare extrem de provocatoare.

„Nu v-ați dorit niciodată să se întoarcă vremurile de demult astfel încât lucrurile să fie iarăși precum au fost?”

I-au răspuns, mai întâi, cu o tăcere nedumerită. Omul ăsta avea chef de glume? Într-un târziu, au izbucnit: „*Nul* N-am vrea să se întoarcă niciodată! Au fost vremuri îngrozitoare. Trăiam mereu cu frica-n sân. N-aveam pace. Ucideam și eram, la rândul nostru, uciși. Aia nu era viață.

Acum îl cunoaștem pe Dumnezeu, adevăratul *bete* al tuturor lucrurilor. De ce ar trebui să ne întoarcem la mai puțin?”

Anexă

Trei termeni esențiali și traducerea lor: închinare, Sfânt și Slavă

După doisprezece ani de la începutul traducerii, unii dintre localnici aveau deja pregătirea necesară pentru a găsi pe cont propriu soluțiile unor porțiuni însemnate de text. Unul dintre ei a fost Whaao. Învățase destul de bine

engleza pe parcurs și petrecuse alături de mine suficient timp cât să asimileze anumite principii de bază ale procesului de traducere.

Iar propria sa limbă nu avea secrete pentru el. Pare un lucru de la sine înțeles. Firește că toți bășinașii Folopa își cunosc limba. Dar, ca în orice comunitate, aptitudinile lingvistice ale unora sunt mai accentuate. În această privință, Whaao nu avea egal. Avea o curiozitate înnăscută față de cuvinte, o trăsătură vrednică de toată lauda la un traducător - cu toate că întrebările lui mă zăpăceau uneori.

Traducerea este întotdeauna o activitate mult mai profundă decât pare la prima vedere. Rareori se confundă cu o transpunerea literală. Auzisem mereu spunându-se că tot ce poate fi exprimat într-o limbă își poate găsi echivalentul în alta prin însăși natura limbajului - care găsește un tipar pentru orice semnificație. În practică, însă, o asemenea afirmație se contrazice nu de puține ori.

O limbă se dezvoltă în jurul comunicării interumane. Cuvintele nu sunt decât semnele unor concepte, dar în situațiile în care aceste concepte n-au existat niciodată, cuvintele înseși lipsesc. Introducerea unor idei cu totul noi într-o cultură implică uneori, pentru a le găsi o formă de expresie, enunțuri întregi sau comparații ingenioase cu lucruri deja cunoscute. Cu toate acestea, sunt cazuri când se întâmplă să nu funcționeze nici o metodă de ilustrare.

Am întâlnit trei asemenea obstacole uriașe în timp ce Whaao traducea cartea lui Ioan. Aveam de-a face, pe deasupra, cu niște concepte de maximă importanță, constitutive mesajului Scripturii și Cuvântului lui Dumnezeu cu privire la Sine însuși și la relația noastră cu El. Termenii sunt: *închinare*, *sfânt* și *slavă*.

Închinarea este o idee străină de cultura Folopa. Oamenii aveau conștiința raportului cu spiritele - permanent - însă atitudinea lor față de acestea aducea mai degrabă a tentativă de manipulare. Și, așa cum am văzut, dacă se gândeau întâmplător la sărmana lor așa-zisă divinitate a creației, nu era vorba în nici un caz despre închinare.

Dacă ne gândim bine, abia dacă înțelegem aceste cuvinte în limba noastră. Închinarea, atunci când își găsește întrebuințarea cuvenită, nu se poate distinge de ceea ce este sfânt și slăvit - alte cuvinte pentru care Folopa nu aveau nici un concept. Aveam de-a face cu aspecte diferite ale aceleiași probleme.

Am purtat cu Whaao discuții îndelungate pe această temă. Închinarea, îmi spuneam eu, este ceea ce se întâmplă atunci când, prin faptele și purtarea ta, recunoști că Dumnezeu este mai presus de toate. Atunci când vii înaintea Sa cu respectul, cinstea și recunoștința care i se cuvin. Atunci când te pleci cu smerenie în fața sfînțeniei și slavei Sale. Pe firul acestui raționament am revenit, fără să ne dăm seama, asupra dezbaterii referitoare la sfînțenie și slavă.

Sfânt înseamnă separat, distinct. Sfînțenia lui Dumnezeu derivă din transcendența Sa, din caracterul Său aparte. Atunci când suntem sfinți, suntem aparte întru Dumnezeu și aparte față de păcat în virtutea curăției morale.

Nu exista un cuvânt pentru sfânt în Folopa.

Slavă are nenumărate implicații și nu mi-a fost ușor să-1 explic. În Scripturi, slava lui Dumnezeu se referă uneori la o lumină strălucitoare, așa cum li s-a înfățișat păstorilor în Luca 2, atunci când a coborât îngerul Domnului. În alte părți, însă, nu se vorbește despre lumină, ci despre măreția lui Dumnezeu, calitățile și trăsăturile Sale supranaturale. Slava Lui le conține pe toate.

Când ajungi în prezența slavei cu propriul tău suflet, nu-ți rămâne decât să te închini. Orice altceva ar însemna trufie. În Biblie, închinarea presupune adesea îngenunchierea sau o frângere a trupului care, astfel, se pleacă în fața Celui mai presus de noi. Așa au făcut magii la nașterea lui Isus. Ni se spune că au venit și s-au închinat. S-au aruncat cu fața la pământ, lăsând să se înțeleagă, o dată cu această atitudine trupească, faptul că Pruncul era mai presus decât ei, în pofida vârstei lor venerabile.

Ne-am străduit din răspuțeri să găsim o soluție. Am căutat anumite cuvinte pentru fiecare dintre concepte, iar Whaao a făcut tot posibilul să le înțeleagă. Am depus un efort uriaș, dar n-am renunțat nici o clipă, motivat fiind de faptul că aveam lângă mine un băștinaș Folopa extrem de dispus să pătrundă niște semnificații care nu cunoscuseră niciodată o formă de expresie în limba sa.

Ne rugam adeseori să primim o îndrumare.

Whaao făcea tot ce îi stătea în putință să ducă mai departe traducerea, storcându-și creierii, rugându-se cu ardoare, cerându-i lui Dumnezeu să-i dea o idee cu privire la cea mai nimerită cale de a transpune cele trei cuvinte. Trecuse o săptămână de când hotărâserăm să trecem, deocamdată, peste ele, când Whaao s-a întors și mi-a spus: „Neil, mai vorbește-mi despre slavă. Și ce este închinarea? Ce înseamnă sfânt?” Așa că am luat-o de la capăt.

Până la urmă, ne-am oprit la câteva perifraze care, pe moment, păreau mulțumitoare cu toate că nu mi se par nici acum optime. Pentru *sfânt*, folosim trăsăturile conceptuale „aparte (față de păcat), curat și distinct”. Când vorbim despre sfințenia lui Dumnezeu, folosim termenul cu anumiți determinanți. Căutăm, astfel, să prindem ideea transcendenței și a miracolului care sunt numai la Dumnezeu. Pentru *slavă*, folosim termenul Folopa *ere ala*, care scoate în evidență unicitatea unei persoane. Pentru *închinare*, folosim expresia idiomatică a cărei retroversiune aproximativă ar fi „să mori sub Dumnezeu”. Înseamnă a-i înălța numele și a-l lăuda. „A muri sub Dumnezeu” înseamnă a recunoaște prin tot ceea ce faci și gândești că Dumnezeu este mai presus de tine.

Ne mulțumim, deocamdată, cu ce avem. Există, probabil, soluții mai bune. Nădăjduiesc că Dumnezeu le va da acestor oameni un spor de înțelepciune pe măsură ce aduc îmbunătățiri muncii noastre de până acum. Poate că ei vor pătrunde mai adânc semnificația autentică a acestor cuvinte. Între timp, îi văd cum se luptă - în sensul cel mai bun. Uneori, se ridică vreunul în biserică și spune: „Avem în Biblie un cuvânt, închinare, și nu facem ceea ce spune”. Apoi, încep să-și aducă lămuriri cu privire la ce înseamnă închinarea, cine este Dumnezeu în slava și sfințenia Sa și ce așteaptă El de la noi.

Folopa caută din nou temeiul, adevărul din miezul tuturor lucrurilor. Este cel mai adânc *bete*.

Note

Din motive de natură tehnică, n-am reușit să redăm unul dintre semnele diacritice care indică pronunția anumitor cuvinte Folopa.

1 Capitolul 1

În cultura Folopa, atunci când o persoană devine părinte, nu se cuvine să i te mai adresezi cu numele primit la naștere. În locul acestuia, se folosește numelui primului născut, urmat de *AU*, pentru „tată” și *Hama*, pentru „mamă”. De vreme ce numele primului nostru copil era Heather sau, în Folopa, Heto, oamenii mi se adresează cu Heto Aii, iar lui Carol cu Heto Hama. Tinerii care nu au copii își păstrează numele primit.

2 Capitolul 4

O căsătorie Folopa constituie, dincolo de relația între doi indivizi, un aranjament între clanuri. Bărbatului i se cere să-și găsească o soție din afara clanului. Căsătoria în interiorul acestuia se consideră incest. Tânărul care găsește o femeie pe placul lui îl trimite pe unul dintre frații săi mai mari să o pețască. Dacă femeia este de acord, încep negocierile.

Clanul femeii este pus, astfel, în situația de a renunța la unul dintre membri. Fiind vorba, din punctul lor de vedere, despre o pierdere, se impune o compensație constând în anumite bunuri. Prin urmare, clanul tânărului oferă în schimb porci îngrășați, cochilii, bani sau alte valori materiale, după cum s-a căzut la învoială.

Cu toate că prețul miresei este îndeobște invariabil, acesta poate urca sau scădea în funcție de diverși factori. Urcă în cazul în care femeia provine dintr-un clan puternic, este deosebit de atrăgătoare sau are o educație aleasă. Și scade dacă nu este fecioară sau reputația ei are vreo pată.

Între cele două clanuri au loc negocieri asidue. Dincolo de orice, trebuie menținută pacea, făcându-se tot posibilul ca ambele părți să fie mulțumite. Rețeaua de îndatoriri este deosebit de complexă și totul se contabilizează cu multă grijă, chiar și în lipsa creionului și a hârtiei. Toți cei care contribuie la succesul negocierilor vor fi, la rândul lor, recompensați ulterior. Întregul sistem este menit să consolideze clanurile și relația dintre acestea.

Trebuie reținut, așadar, faptul că aceste căsătorii nu reprezintă doar o legătură între un bărbat și o femeie, ci și între clanuri. Divorțurile sunt puțin frecvente - și extrem de supărătoare. Dacă totuși au loc, clanul femeii este nevoit să înapoieze toate bunurile primite.

3 Capitolul 11

În Fukutao, ca de altfel în multe alte locuri din Papua Noua Guinee, toți bărbații locuiesc împreună într-o casă a lor. E o clădire lungă cu culoar care o străbate prin mijloc. De ambele părți se află rogojini între care sunt dispuse vetre de foc. Toți localnicii de parte masculină locuiesc în casa cea lungă încă de la vârsta adolescenței. Săgețile, frunzele de tutun pentru vindecări, semințele, rădăcinile de batat și torțele pe care le folosesc atunci când au nevoie de lumină se țin dosite în stuful acoperișului. Femeile și copiii locuiesc separat, în construcțiile din jurul casei bărbaților.

⁴ Capitolul 12

Pe vremurile acelea, un bărbat rănit în luptă era nevoit să se strecoare pe furiș înapoi în casă. Din pricina rănilor, se credea că poate cădea ușor pradă spiritelor. Oricâte luni i-ar fi trebuit să se vindece, rămânea închis în colibă de-a lungul întregii perioade. Cu deosebire primejdioase pentru el se considerau a fi femeile însărcinate - să-l fi văzut vreuna, l-ar fi putut împovăra cu „greutatea” ei, agravându-i starea și așa precară. O dată vindecat, în sfârșit, bărbatul se spăla, își vopsea trupul, îmbrăca podoabele de războinic și ieșea la lumină. Femeile îl priveau atunci, făcând remarci precum: „Acesta să fie bărbatul care a fost rănit? Nu se poate. Ia te uită, e mai sănătos ca niciodată!”

Însănătoșirea unui bărbat era un motiv de bucurie, însă nu putea alunga supărarea pricinuită de pierderea celor care nu avuseseră o soartă la fel de binevoitoare. Craniile și alte oase importante ale dispăruților de curând erau atârinate în case ca amintire a pierderii suferite. Când se înnegreau de la fum, membrii familiei le coborau, curățindu-le cu grăsime.

Bărbații duceau uneori, agățată sub braț, falca unuia dintre frații de clan uciși. În tot acest timp, vorbeau osului, rostind numele unor persoane care ar fi putut fi vinovate pentru moartea lui. Dacă, atunci când purtătorul amintea de cineva, se mai scurgea din os o urmă de lichid, avea dovada că respectivul este făptașul.

Vădulele purtau câteodată *ye ona* în jurul gâtului. Era vorba despre bucăți din trupul mortului; un șir de oase sau un braț întreg. În ultimul caz, încheietura se scotea astfel încât mâna să se poată suprapune antebrațului pentru ca întregul membru să stea agățat de sfoara colierului. Balansul acestuia însoțea cu un aer sinistru pașii femeii îndoliate.

Alteori, pielea mortului se afuma, urmând să fie purtată ca o pelerină. Toate aceste obiceiuri se născuseră atât din dorința de a dobândi putere de la spiritul celui plecat, cât și din nevoia de a ține minte că persoana iubită dispăruse pentru totdeauna și se cerea răzbunată.

Priveliștea unei văduve jelind, cu fața acoperită de noroi și cu acel *ye ona* atârându-i la gât, era îndeajuns să iste o nemăsurată mânie în sufletul unui războinic. Răzbunarea nu însemna neapărat uciderea persoanei care săvârșise crima. Putea ispăși oricine altcineva din satul dușmanului. A nu-ți îndeplini, însă,

datoria de a-l răzbuna pe fratele tău era totuna cu a te dovedi un nimic ca om. În fața morții, nu se putea face dreptate decât prin moarte.

Cuprins

Cuvânt înainte

1. Începând cu începutul
2. Aducerea la lumină
3. Înaintea începutului
4. Bete: Temeiul
5. Femeile
6. Un bete al trudei

7. Blesteme particulare
8. Magia cuvântului scris
9. Învinuiri dureroase în Egipt
10. În căutarea iubirii
11. Leagă-l pe omul cel tare
12. De cine să ne temem
13. Rugăciunea nu "se spune"
14. El este Tatăl cel bun
15. Cine este aproapele meu?
16. Trupuri frânte
17. Icoana răstignirii
18. Ispășirea
19. Răscumpărarea
20. Urăște-l pe fratele tău
21. Momente de cumpănă
22. Unul dintre poeții voștri Epilog

Un cuvânt din partea Societății Wycliffe Bible Translators

Adunați laolaltă în jurul dorinței de a vedea Cuvântul lui Dumnezeu tradus în toate limbile care își doresc acest lucru, traducătorii Societății Wycliffe* sunt răspândiți în aproape patruzeci de țări de pe glob. Începând cu anul 1944 membrii acestei societăți au luat parte la traducerea a nu mai puțin de 500 de versiuni ale Noului Testament în felurite limbi de circulație mai restrânsă. Alte aproximativ 500 de proiecte se află în derulare în momentul de față.

Cei de la Wycliffe sunt motivați de cuvintele fără înconjur ale lui Hristos: *Duceți-vă în toată lumea și propovăduiți Evanghelia!* Biblia vorbește deseori de toate neamurile, care sunt despărțite de vecinii lor nu doar din punct de vedere geografic, ci și lingvistic. Se cuvine ca și aceștia să audă Cuvântul lui Dumnezeu într-o limbă care să vorbească direct inimii lor. Nu mai puțin de două sute cincizeci de milioane de oameni făcând parte din 3000 de grupuri lingvistice încă așteaptă să audă Vestea cea bună în propriul lor grai. Având în vedere ritmul în care se lucrează la momentul de față - respectiv aproximativ zece ani pentru traducerea Noului Testament - va fi nevoie de 150 de ani pentru a duce acest plan la bun sfârșit. Oare Cuvântul Scripturii mai are răbdare cu oamenii?

Oamenii de la Wycliffe cred că acești oameni au așteptat destul și, pentru a accelera acest proces, societatea de traducere a Bibliei a inițiat un nou plan, radical, care poartă denumirea de *Vision 2025*. El constă în a vedea pornit un proiect de traducere în fiecare limbă care o cere până în anul 2025. Acest plan reclamă un vast parteneriat, mai multe programe de instruire și o încredere nețărmurită că imposibilul poate fi îndeplinit, cu ajutorul lui Dumnezeu. Am mai aminti că sprijinul și implicarea Bisericii lui Hristos de pretutindeni sunt cruciale într-o misiune de traducere a Scripturii de o asemenea anvergură.

Membrii Societății Wycliffe cred că misiunea de traducere a Scripturii face parte din mandatul Marii Trimiteri care a fost încredințat Bisericii. Aflați în parteneriat cu felurite localnici, biserici din toată lumea, guverne ale unor țări, precum și cu nenumărate organizații și agenții misionare, oamenii de la Wycliffe contribuie la recrutarea personalului, dezvoltă strategii, adună fonduri și mai ales se roagă permanent pentru împlinirea acestui plan de anvergură. Este o mare nevoie de noi strategii pentru instruirea unor traducători de calibrul, precum și de pregătirea unor specialiști care să fie gata să instruiască oameni oriunde în lume și să slujească drept consultanți în acest efort comun de traducere a Bibliei.

Pentru a vedea planul *Vision 2025* dus la îndeplinire e nevoie de mulți oameni credincioși, de parteneriate mai solide, de resurse financiare mai substanțiale și mai ales de mai multă rugăciune și încredințare în bunătatea lui Dumnezeu. Dacă doriți să aflați cum ați putea deveni parte integrantă a acestui proiect, vă invităm să vizitați website-ul organizației Wycliffe International la

următoarea adresă: [http/ /www.wycliffe.net](http://www.wycliffe.net), sau să ne contactați pe adresa:
Editura Aqua Forte (Wolfgang Binder): CP 805 OP 12, Cluj-Napoca, România.

- Numele societății vine de la John Wycliffe (1330-1384), un precursor al Reformei, ale cărui scrieri au fost, la vremea lor, considerate eretice și care a fost inițiatorul primei traduceri complete a Bibliei în limba engleză (n.tr.).

Deși apa înghețată și neagră ca smoala a lacului subteran îi ajungea lui Neil Anderson până la piept, totuși, ceva îl împingea să mai facă un pas șovăielnic în necunoscut. În lumina lugubră pe care torțele o împrăștiau tremurat pe pereți, băștinașii Folopa ucideau frenetic, cu mâinile goale, lilieci uriași pe care îi doborau în prealabil cu săgețile sarbacanelor.

Peștera se prefăcuse într-un amestec sinistru de urlete, sânge, oameni care frământau desculți apa, țipete sfâșietoare de lilieci în agonie și săgeți suflate cu putere din toate părțile.

În miezul aceluia vacarm, Anderson le-a cerut ferm oamenilor să treacă împreună dincolo de lacul subteran... și în chiar acel moment, toți vânătorii, foști canibali, s-au trezit învăluiți într-o tăcere prevestitoare de moarte. În străfundurile de smoală ale aceluia lac din inima unei peșteri din Papua Noua Guinee, Anderson era pe punctul de a face o descoperire fascinantă.. una din multele descoperiri ce urmau să schimbe viața poporului Folopa pentru totdeauna.

O dată cu povestea plină de suspans a aventurii traducerii Scripturii într-una din cele aproape opt sute de limbi care se vorbesc azi în Papua avem ocazia de a ne aminti din nou câte ceva despre forța fără egal a Cuvântului lui Dumnezeu și anume aceea de a izbăvi vieți omenești, în orice colț al lumii s-ar afla și de a le răpi din străfundurile pierzaniei, pentru a le inunda cu lumină, înțelegere și pace deplină, în ciuda tuturor piedicilor lingvistice și culturale, aparent imposibil de depășit.

